

T.C.
IĞDIR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ BÖLÜMÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİMDALI

SAİD NURSİ'DE AİLE SOSYOLOJİSİ VE SOSYAL AHLAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:
Orhan KUŞUT

IĞDIR-2013

T.C.
IĞDIR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ve DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BÖLÜMÜ

SAİD NURSİ'DE AİLE SOSYOLOJİSİ VE SOSYAL AHLAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan:

Orhan KUŞUT

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Emine ÖZTÜRK

IĞDIR-2013

T.C.
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Emine Döğerek danışmanlığında, Orhan Kuvvet tarafından hazırlanan
bu çalışma 17/06/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Doç. Dr. Necmettin ŞEKER / Rektör
Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir. Uzun Bolmuk

Başkan : Emine Döğerek İmza:
Jüri Üyesi : Musa ÇETİN İmza:
Jüri Üyesi : Turunç MACİT İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 17/06/2013

Yrd. Doç. Dr. Necmettin ŞEKER
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....III

KISALTMALAR.....V

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu.....1

Araştırmanın Önemi ve Amacı3

Araştırmanın Metodu ve Yöntemi.....4

I. BÖLÜM

SAİD NURSİ'NİN HAYATI VE ESERLERİ.....5

I.1. Hayatı.....5

I.2. Yaşadığı Dönemin Tarihsel ve Sosyal Analizi.....14

I.3. Eserleri.....23

I.3.1. Risale-i Nur Külliyyatı Nedir ve Nasıl Bir Eserdir.?27

II. BÖLÜM

TOPLUMSAL YAPI VE AİLE.....30

II.1. Aile Kavramı.....33

II.2. Ailenin Fonksiyonları.....35

II.3. Aile Çeşitleri.....37

II.4. Türk Aile Yapısı.....39

III. BÖLÜM

DİN VE AİLE.....	41
III.1. Semavi Olmayan Dinler 'de Aile.....	41
III.2. Yahudilikte Aile.....	42
III.3. Hıristiyanlıkta Aile.....	44
III.4. İslamiyet'te Aile.....	47

IV. BÖLÜM

SAİD NURSI'DE AİLE VE SOSYAL AHLAK.....	52
IV.1. Said Nursi'de Ailenin Önemi.....	52
IV.2. Said Nursi'de Kadın.....	54
IV.3. Aile de Tesettür.....	58
IV.4. Kadında Şefkat.....	66
IV.5. Kadının Çalışması.....	70
IV.6. Said Nursi'de Erkek.....	73
IV.7. Said Nursi'de Anne- Baba.....	76
IV.8. Said Nursi'de Gençler.....	80
IV.9.Said Nursi'de Çocuklar.....	84
IV.9.1. Said Nursi'de Çocuk Eğitimi.....	88
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA.....	99
ÖZET.....	103
ABSTRACT.....	105

ÖNSÖZ

İslam bireylerin ve toplumların eğitilip insanî değerlere sahip olması ve böylece mutluluğu elde edebilmesi için temel prensipler getirmiştir. Bu prensipler çerçevesinde, insanlık maddi ve manevi yönden iki ayağı sağlam yere basan medeniyetler oluşturabilecektir. İnsan yaratılış itibarıyla sosyal, bir çevre içinde yaşayan ve yine kendini bu çevre içinde ifade edebilen bir varlıktır. Toplumun yegâne temel taşı vardır, oda da ailedir. En küçük toplum birimi olan aile insanın davranışlarının şekillendiği yerdir. Bir takım sosyal, dini, hukuki, kavramlar da aile ortamında edinilmektedir.

Aile, birey ve toplumla birlikte medeniyetin de ilk kaynağı olarak görülmektedir. Kuran bu konuya değinerek, Hz. Âdem ve ailesi, oğulları hakkında tarihi bilgiler sunmaktadır. Yüce Kitabımız sevgi, saygı ve merhamet duygularının filizlendiği geliştiği yer olması bakımından aileye büyük önem vermektedir. Aile çevresi, insanın ruh ve beden sağlığını korumakta, huzur ve mutluluk kaynağı olmaktadır. Bunun için ailenin temelini oluşturan eşler arasındaki uyumluluk ön plana çıkmaktadır.

İnsanlığın geleceği için çok önemli olan aile kurumu maalesef bugün insanların hayatına anlam katan bir ortam olmaktan uzak kalmaktadır. Küreselleşme ile birlikte yaşanan hızlı değişimler ve beraberinde modernizmin getirdiği anlam değişiklikleri ile yaşam felsefesindeki tüketim yaşantısı aile ile ilgili değerleri süratle yıpratmıştır.

Günümüz asrında aile çevresindeki toplumsal koruyucular ortadan kaldırılmış ya da ciddi erozyona uğratılmış durumdadır. Ailenin koruyucu fonksiyonlarının gitgide işlevselliğini yitirdiği günümüz dünyasında artık aile üyeleri doğrudan kendi yuvalarını korumak zorunda kalmaktadırlar.

Benciliğin arttığı, yaşam tarzının gösteriş ve tüketim üzerine inşa edildiği günümüzde, aile çok ciddi zararlar görmektedir. Özellikle batı toplumunda yaşlı anne-babaların birer yük olarak görülerek bakımlarının devlete bırakılması, kadının bir meta olarak görülüp medya aracılığıyla kullanılması ve aile kurumunun temeli olan evliliğin ortadan kaldırılmasıyla birlikte yaşama felsefesinin benimsendiği bir olumsuz tablo karşımıza çıkmaktadır. Günümüz aile kurumunun maruz kaldığı tehlikeler karşısında bu

zamanın ruhuna uygun olarak yeni bir reçete sunmak gereklidir. Said Nursi, aile üzerindeki tehlikeli durumu sezmiş ve başta Kuran ve Hz. Muhammed(s.a.v)'den yola çıkarak reçeteler sunmuştur.

Birey ve toplum için hayatî önem arz eden aile hayatını biz de tezimize araştırma konusu edindik ve Said Nursi'de aile hayatı ve sosyal ahlak konusunu inceledik. Tezimiz giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi hakkında bilgiler verdik. Birinci bölümün temel başlığını "Said Nursi'nin Hayatı ve Eserleri" şeklinde belirledik. Bu bölümde Said Nursi'nin hayatını tarihsel süreç içinde özetlemeye çalıştık. Aynı zamanda Said Nursi ve eseri olan Risale-i Nur Külliyyatını tanıtmış olduk.

İkinci bölümün genel başlığını da "Toplumsal Yapı ve Aile" olarak belirledik. Burada genel olarak aile tanımını yaptıktan sonra, aile çeşitleri üzerinde durarak Türk aile yapısının tarihsel sürecini anlamaya çalıştık.

Üçüncü bölümde ise başlığı "Din ve Aile" olarak oluşturduk. Bu başlıkta aile kavramının tarihsel sürecini inceleyerek özellikle ilahi dinlerin aile kumruna nasıl baktığına değindikten sonra asıl konu olan İslam'da aile kavramını ayet ve hadisler ışığında anlamaya çalıştık.

Dördüncü ve son bölümde ise asıl konumuz olan "Said Nursi de Aile ve Sosyal Ahlak" ele aldık. Bu bölümde Said Nursi'den yola çıkarak; ailenin önemi, kadın-erkek, anne-baba, çocuklar ve özellikle geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın eğitimi üzerinde durduk. Bu konuların tamamının ahlaki boyutunu Said-i Nursi'nin sosyal ahlak eksenli aile anlayışını konu içine serpiştirilmiş bir biçimde ele alarak durduk.

Son olarak tez konumuzun belirlemede, içeriğin oluşturulmasında ve bu şekliyle sonuçlandırılmasında katkılarda bulunan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Emine Öztürk'e ve diğer hocalarıma ve tez boyunca sabrından dolayı eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Orhan KUŞUT
İĞDIR-2013

KISALTMALAR

- a.g.e: Adı geçen eser
a.g.m: Adı geçen makale
a.s: Aleyhisselam
bkz.: Bakınız
C. : Cilt
haz. : Hazırlayan
ev: Çeviren
r.a. : Radiiyallahu anh
sad. : Sadeleştiren
s. : Sayfa
s.a.v. : Sallallahü aleyhi ve sellem
terc. : Tercüme eden
vb. : Ve benzeri
yay. : Yayınları
www. : World Wide Web (Dünyayı saran ađ)
Hz. : Hazreti

I. GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu:

Toplumsal tarih ile birlikte ele alınmaya başlayan ve hemen her dönem üzerinde incelemelerde bulunulan aile, yüzyıllardan beri en çok tartışılan; tarihsel, toplumsal ve iktisadi süreçler içinde kendisine en çok görevler yüklenen ve çeşitli düşünürlerce tanımlanan bir kurumdur.

Aile, toplumu oluşturan müesseselerin temelidir. Tarihin her döneminde benzer kültürlerde olduğu kadar; farklı kültür ve medeniyetlerde de toplumların ortak bir sosyal kurumu olarak gözüken aile, tarihi gelişimi içinde yapı ve fonksiyonları itibariyle çeşitli açılardan incelenmekte ve toplumun en küçük temel birimi ve kaynağı olması sebebiyle de hâlâ birçok araştırmaya konu olmaya devam etmektedir.¹

Bir sosyal sistem olarak aile, toplumun çekirdeğini oluşturur, toplum, aile ile kimliğini kazanmaya başlar. Aile için pek çok tanımlar yapılmıştır. Fakat ailenin bütün toplumlar ve bütün zamanlar için geçerli, genel ve kesin bir tanımlaması yapılarak çeşitlerinin belirlenmesi mümkün olamamıştır. Bu da ailenin oluşumu, gelişmesi ve değişmesinin her toplumda var olmasına rağmen, birbirinden çok büyük farklılıklar göstermesinden dolayıdır. Konumuz Said-i Nursi'nin aile ve sosyal ahlaka bakış açısı olmasından *dolayı öncelikle Said-i Nursi'nin aile tanımını burada vermek yerinde olacaktır. "Nev'-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir Cennet, bir melce(dayanağı), bir tahassüngâhı (sığınağı) aile hayatıdır. Ve herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır."*²

¹ Birsen Gökçe, "Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı ile İlişkiler", Türk Aile Ansiklopedisi, Ankara, 1991, II, s.509.

²Said Nursi, Sözlere, Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011, s.121

Aile, insanoğlunun hayatına hem anlam hem de teselli bakımından yegâne ortam olarak bilinen bir gerçekliktir. Sağlıklı toplumun oluşabilmesi, sağlıklı bir aileye bağlıdır. Geleceğe güvenle bakmak isteyen milletler, aileyi güçlendirmenin ve çağdaş bir yapıya kavuşturmanın yollarını aramışlardır. Fakat özellikle günümüzde küreselleşme ile birlikte modernizmin getirdiği dayatmalar ve yaşam felsefesindeki hızlı değişimler, aileyi hızlı bir yıpranma ortamına sürüklemiştir.

Bu gün aile arasındaki bağların zayıflamasıyla birlikte ortaya çıkan bireyselleşmiş toplumsal hayatın bir sonucu olarak, ailenin çevresindeki koruyucu surlar olan ahlaki değerler ve manevi bağlar maalesef yıkıldı. Aile üyeleri artık doğrudan kendi yuvalarını korumak zorunda kaldılar. Said Nursi'nin değişiyi kurt gövdenin içine girmiş ve gövdeyi kemirmeye başlamıştır. Popüler kültür, popüler rol modeller olarak tanımlanan kavramlar mahremiyetimize kadar girmiş bulunmaktadır. Aileye yapılan saldırı tam olarak tanımlanamadığı için ruhumuz duymadan yuvamız işgal edilmiş durumdadır. Bunun bir sonucu olarak uyuşturucu, şiddet, boşanmalar, intiharlar salgın biçiminde yaygınlaşmıştır.³

Benciliğin arttığı, yaşam tarzının gösteriş ve tüketim üzerine inşa edildiği bir dönemde aile çok ciddi zararlar görmektedir. Özellikle batı toplumunda yaşlı anne-babaların birer yük olarak görülerek bakımlarının devlete bırakılması, kadının bir meta olarak görülüp medya aracılığıyla kullanılması ve aile kurumunun temeli olan evliliğin ortadan kaldırılmasıyla birlikte yaşama felsefesinin benimsendiği bir olumsuz tablo karşımıza çıkmaktadır.

O halde ortaya çıkan bu yeni olumsuz değişimlere karşı kendisine Kuran ve Peygamberi rehber edinen Said Nursi'nin eserlerinin toplamı olan Risale-i Nur Külliyyatından yola çıkarak bu okyanustan, aile ile ilgili bir damla çıkartmaya çalıştık. Araştırmanın konusu ise, Said-i Nursi'nin sosyal ahlak eksenli aile anlayışının incelenmesidir.

³ Nevzat Tarhan, Son Sığınak Aile, Nesil Yayınları, 18. Baskı, İstanbul, 2012, s.11.

2. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Aile konusu, farklı biçimlerde her toplumun gündem maddelerinin baş sıralarında yer almakta ve önemini her zaman korumaktadır. Çünkü toplumdaki sosyal, ekonomik, siyasi ve ahlaki durum, aile kurumunu olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir.

Çağımızda insan, eski devirlerde görülmemiş hücum ve taarruzlarla karşı karşıyadır. Eskiden toplumda büyük ölçüde teslimiyete dayalı bir anlayış vardı; modern zamanların anlayışı ise bilgi edinmeyi insanın nefsinden bağımsız bir hale getirmiştir. Öyle ki, modern bilime göre, bilginin kaynağı eşyanın bizzat kendisidir ve aklını kullanan ve yeterli inceleme cihazlarına sahip olan herkes anlayabilir ve kâinatın kapıları ona açılabilir, görüşü hâkimdir.

Globalleşmeyle birlikte, toplumun temeli olan aile hiçbir dönemde bu dönemdeki kadar saldırıya uğramamıştır. Özellikle günümüz aile temelini ortadan kaldıran batılı hayat tarzı bireysel yaşam felsefesiyle saldırdığı için klasik aile yöntemleri ve savunmaları yetersiz kalmaktadır.

Özelikle günümüz dünyasında hanımlar üzerinde oynanan çirkin oyunlar kadına fark ettirilmeden sanki onların kendi isteğiymiş gibi kadınlara kabul ettirilmektedir. Hâlbuki çalışmanın birçok yerinde de anlaşılacağı üzere kadın ailenin temeli ve merkezidir. Bu temel sarsıldığı gün toplum da ortadan kalkacaktır. Said Nursi aileyle ilgili bu problemlerin ortadan kaldırılması yahut azaltılması için özellikle bayanın aile içi fonksiyonuna değinerek, bayanlara önemli tavsiyelerde bulunmuştur.

Biz bu çalışmamızda kapsayıcı bir ifadeyle Kuran'ın ve Peygamberin aile modelini kendisine rehber eden Said Nursi'nin aile hayatıyla ilgili anlatımlarını derinliğine incelemeyi amaçlamaktayız. Araştırmanın önemi ise, Said-i Nursi'nin sosyal ahlak eksenli aile anlayışını inceleyen ilk araştırma olmasından ileri gelmektedir

3. Araştırmanın Metodu ve Yöntemi

Araştırma yapılırken dokümantasyon metodu kullanılmıştır. Bu çalışmada amaç kapsayıcı bir ifadeyle Kuran ve Peygamber'in aile modelini kendisine rehber edinen Said Nursi'nin aile hayatıyla ilgili anlatımlarını derinliğine incelemektir. Araştırmamızı yürütürken başta Kuran ve hadis kaynakları olmak üzere Risale-i Nur Külliyyatı ve aile üzerine yazılmış kitap, dergi, makale ve akademik çalışmaların yanında konuyla ilgili birçok internet sitesinden de yararlanılmıştır.

Araştırmamızın yöntemi kısmında, kaynaklar konusunda söylenmesi gereken Şey, çalışmamız boyunca tarihsel bilgi veren kaynaklara başvurmuş olmamızdır. Özellikle konuyla ilgili ayetlerden ve hadislerden yola çıkarak Risale-i Nurda aile ile ilgili anlatılar bir araya getirdik. Bu kapsamda Risale-i Nurda aile ile ilgili anlatılar incelenerek bu kapsamda başlıklar oluşturuldu. Oluşturulan başlıklar altında konular işlenirken aile konusunu ele alan eserlerden yararlanarak, elde edilen bilgiler ışığında tezi yazıp değerlendirmeye ve sonuçlarına ulaşmaya çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SAİD NURSI'NİN HAYATI ve ESERLERİ

1.1.Hayati:

Said Nursi, Rumi 1923 Miladi 1877'de⁴ Bitlis'in Hizan ilçesinin Nurs Köyü'nde, (Nurs Köyü Bitlis'e yaya olarak yedi saat uzaklıkta) yoksul bir ortamda yedi çocuklu bir ailenin dördüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Babasının adı Mirza, annesinin adı ise Nuriye'dir. Küçük yaşından itibaren ilme merak salan Said, ilk eğitimini, aile üyelerinden almıştır. Babası Mirza Efendinin hayvanlarını otlatmaya götürürken başkalarının tarlasından otlanmasını diye ağızlarını bağladığı anlatılır. Dolayısıyla Said o dönem ailede formal bir eğitim almamıştır; fakat çok ciddi bir ahlaki eğitimi aileden aldığı anlaşılmaktadır.⁵

Henüz çok küçük yaşta eşya ve hadiseleri inceden inceye sorgulamaya başlayan Said, dokuz yaşından itibaren çıktığı ilim yolculuğunda birçok ilim merkezlerine uğradı, ama hiçbir yerde uzun süreli kalmadı. Sonra medrese hayatını terk ederek ailesinin yanına geldiği sırada şöyle bir rüya görür:

Kıyamet kopmuş, kâinat yeniden dirilmiş. Genç Said Peygamber (s.a.v)i nasıl ziyaret edebileceğin düşünür. Nihayet sırat köprüsünün başına “*Herkes oradan geçer ben de orda beklerim.*” der ve sırat köprüsünün başına gider. Bütün Allah elçilerini ziyaret ettikten sonra Peygamber Efendimizi de ziyaret ederek ilim talebinde bulunmuş ve Allah'ın Resulü de ümmetime soru sorulmaması şartı ile kendisine ilmi-i Kuran'ın talim edebileceğini söyler.⁶ Artık bu rüyadan aldığı güç ve enerji Molla Said'de ilim tahsili için büyük bir şevk uyandırır. Artık Said'in namını sınırları aşacak noktaya getirecek ilim yolculuğu da burada başlar.

⁴Said Nursi, Tarihçe-i Hayat, Zehra Yayıncılık, İstanbul, 2011,s.34

⁵ Nevzat Tarhan, Çağın Vicdan Said Nursi, Nesil Yayınları, Mart 2012, s 23

⁶ Nursi, Tarihçe-i Hayat, , s.36

Genç Said, çıktığı uzun süreli ilim yolculuğunda sorgulayıcı zihin yapısından dolayı uzun süreli hiçbir medresede kalamadı. Üç aylık, en uzun süreli ve düzenli eğitimini, on dört yaşlarında iken, sonradan Ağrı ilinin bir kazası olan Doğubayazıt'taki Beyazıt Medresesi'nde, Şeyh Mehmet Celâlî'den aldı. Burada üç ay kadar okumuş ve bu süre içerisinde Kürdistan'da uygulanan eğitim usulüne göre Molla Cami'den son okunan kitaba kadar sırasıyla tüm kitapları okumamıştır. Okuduğu kitaplardan bir iki ders okuyup geri kalanını okumaması Şeyh Mehmet Celâlî'nin pek hoşuna gitmediği bilinmektedir.⁷ Buna rağmen genç Said kitaplar ile ilgili tüm sorulan tüm sorulara cevap verdiği de bilinmektedir.

Bu üç aylık sürede, medrese eğitiminde yer alan kitapların yanında pek çok başka kitabı da okudu. Buradan icazetini alarak Doğubayazıt'tan ayrıldı. Said, genç yaşına rağmen klasik medrese eğitiminin sınırlarını aşan geniş bir birikime sahip olmuştu⁸.

Genç Said, o dönem Kürdistan olarak bilinen bölgede birçok ilim merkezlerine giderek, o dönemin medrese âlimleri arasında gelenek hâlinde olan ilmî münazaralara katıldı. Keskin zekâsı ve güçlü hafızasının yardımıyla, katıldığı bütün münazaralardan başarıyla çıktı. Doğu'daki meşhur âlimlere üstünlüğünü fiilen ispatlamış olan Said'in genç yaşta ulaştığı ilim seviyesi, herkesi hayrete düşürmüş genç Said'in namı ülke sınırlarını aşmıştır.

Molla Said öğrencilik yıllarında zekât toplamaması ve rabıt (medrese öğrencileri için toplanan yardımlar) getirmeye hiçbir zaman gitmemiş olması onu hem diğer talebelere farklı kılmayı ve hem de mevcut medrese geleneğinin bu yaklaşım tarzını kabul etmemesi açısından, genç yaşına rağmen göze çarpan bir özellik olarak görülmektedir.⁹

⁷Abdurrahman Nursi, Said Nursi'nin Hayatı, Kent Işıkları, 5. Baskı, İstanbul 2010, s. 19

⁸ Nursi, Tarihçe-i Hayat, s.36.

⁹ Abdurrahman Nursi, a.g.e. s. 15

Anlaşılması en zor konuları bile hemen kavraması, okuduğu ve incelediği kitapları bir kere okumakla ezberine alması gibi kabiliyetleri olan Said, meşhur mollalardan olan Fethullah Efendi, Genç Said'in ferasetine ve hafızasına olan hayranlığını ona "*Çağın eşsizi*" anlamına gelen "Bediüzzaman" unvanıyla hitap ederek göstermişti¹⁰. Bu yılların ardından birçok kişi Said Nursi ile fikir alışverişinde bulunmak ve bilgisinden istifade etmek maksadıyla görüşme talep etmeye başladılar. Hocaları onun karşısında talebe konumuna geçerek fikir danışıyor ve saygılarını nasıl ifade edeceklerini şaşırıyorlardı.

Şirvan, Siirt, Bitlis ve Tillo'dan sonra 1894'te Mardin'e geçen Nursi, burada bir yandan ilmi münazaralara devam ederken, diğer taraftan da Şehide Cami'nde ders vermeye başladı. Hürriyet, meşrutiyet kavramlarını ve bu kavramlar etrafında İstanbul'da başlayan fikri ve siyasi mücadeleleri ilk kez burada duyan Nursi, birçok sosyal faaliyetin de içinde yer aldı. Siyasetle ilgilenmeye de ilk defa Mardin'de başlayan Said Nursi, tartışmalarda fikrini açıklamaktan geri durmuyordu. Buradan Bitlis'e giden Molla Said ilmî derinliği ve farklı kişiliği, Bitlis Valisi Ömer Paşa'nın dikkatini çekti. Ömer Paşa Molla Said'e vilâyet konağında kalarak çalışmalarını devam ettirebilmesi için bir oda tahsis etti. Doğu ve Batı klasikleriyle beraber, fen bilimlerine ait kitapları da içinde bulunduran konağın büyük kütüphanesi, Said'in fen bilimlerine ait en son bilgilere ulaşması için bir fırsat oldu. Bitlis vilâyet konağında geçirdiği iki yıl süresince, din ilimlerine olduğu kadar fen ilimlerine de hâkim oldu.¹¹

İki yıl kadar Bitlis'te kalan Genç Said, şehrin ileri gelenlerinin, özellikle de Van Valisi Hasan Paşa'nın daveti üzerine Van'a gitti. Henüz yirmi yaşlarında olan Nursi bu tarihten itibaren yaklaşık on, on iki sene kadar Van'da ikamet etti. Molla Said bu zaman dilimin de halkın sohbet meclislerine sık sık katıldığı, toplumda çıkan anlaşmazlıkları çözmede rol aldığı ve talebelere ders verir. Bu dönemde özellikle Kürt aşiretleri arasında dolaşıp sohbetlerine katılması ve onları irşad etmeye

¹⁰Erişim Tarihi:10.04.2012 <http://www.sorularlarisale.com/printarticle>, Serap Akıncıoğlu, Said Nursi'nin Aileye ve Eğitime Verdiği Önem,

¹¹Mary F. Weld, Bediüzzaman Said Nursi Entelektüel Biyografisi, çev: Celil Taşın, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2006, s 41

çalışması halk ile içli dışlı olan bir âlim olduğunu ve kendisinin mevcut insan sınıfından ayrı görmemesinin en açık örneğidir.¹²

Molla Said'in Van hayatı, Hasan Paşa'nın yerine Tahir Paşa'nın Vali olarak tayin edilmesi ile başka bir boyut kazandı. Musul ve Bitlis Valiliği yapmış ve II. Abdülhamid'in çok değer verdiği idarecilerden biri olan Tahir Paşa, Molla Said'i kısa sürede keşfetti ve konağının kapısını ona açtı. Said Nursi'deki kabiliyetleri ilk keşfeden devlet adamlarından biri olan Tahir Paşa, 1913'te vefat edinceye kadar, ona her türlü imkânı sağlamayı ihmal etmedi. Çeşitli gazete ve dergilerin de bulunabildiği konağın zengin kütüphanesi, Molla Said'in çeşitli konularda derinleşmesi için iyi bir imkân sağlamıştı. Sosyal ve siyasal gelişmeleri yakından takip eden Tahir Paşa, bunları Said Nursi ile sürekli paylaşıyor ve düşüncelerini alıyordu.

Tahir Paşa'nın konağı, gerek hükümet memurları, gerek yeni faaliyete geçen modern okullarda görev yapan muallimler ve diğer ilim ehli için gözde bir mekândı. Burada sık sık ilmi, siyasi münazaralar yapılırdı. Tahir Paşa, bu münazaralara Molla Said'in katılmasına ayrı bir önem verirdi.¹³ Bu yeni çevre Said Nursi'nin ufkuna önemli katkılarda bulunmuştur. Özellikle, İslam hakkında fen ve felsefeden gelen derin sorulara ve İslam'a yöneltilen tenkitlere cevap verme konusunda, ne kadar yetersiz kaldığını yakından görmüş oldu. Bu tahlilin bir gereği olarak, Doğu âlimlerince yeteri kadar bilinmeyen çağdaş bilimleri öğrenmenin çok büyük ihtiyaç olduğunu hissetti. Ayrıca İslam'a yöneltilen derin soruların dini ilimlerin yanı sıra pozitif ilimlerin çok iyi bilinmesi ile cevap verilebileceğini tespit etti ve bu dönemde okumalarını bu yönde zenginleştirdi. Said'in kendisine has olan dini ilimlerin fen ilimleriyle birlikte okutulmasına dair sistemleştirdiği eğitim anlayışı yine bu döneme denk gelmektedir.¹⁴

¹² Abdurrahman Nursi, a.g.e, s. 38

¹³ Mary F. Weld, Said Nursi Said Nursi Entelektüel Biyografisi, s 47

¹⁴ Abdurrahman Nursi, a.g.e., s. 39

Molla Said Bitlis'te iken ezberine aldığı kırk kitaba ek olarak Van'da elli kitabı daha hıfzına aldı. Bu kitaplar içerik olarak tek tip değildi; din ilimleri, fen ilimleri, felsefe, tarih, edebiyat alanındaki meşhur eserlerdi. Bu doksan kitabın ezberini, özellikle gece vakitlerinde üç ayda bir hafızasında tekrar ederdi. Molla Said, bir yandan tarih, coğrafya, matematik, fizik, kimya, astronomi ve felsefe alanında yazılmış kitapları okurken; Kürtlere yazdığı reçeteler, diğer yandan da Osmanlıyı ve İslam dünyasını yakından ilgilendiren meseleleri ve gelişmeleri ilgiyle takip ederek görüşlerini belirtmiştir. Nihai noktada vardığı sonuç; bütün problemlerin cehaletten, ihtilaftan kaynaklandığını ve bunun için de eğitim alanında önemli ve yeni adımların atılması gerektiğiydi.

Bu anlamda ilk adımı yine Van'da attı. Van'da kaldığı sürede eğitim metodunu tamamen kendisinin hazırladığı bir medrese kurdu. Hatta bir ara Şark'ın zeki hocalarını ve zeki talebelerini Van merkezine getirtti. Bütün ihtiyaçların vakıf idaresince karşılanmasını sağlayarak, fen ve din ilimlerini bir arada vermeye başladı. Altı yedi ay süren bu eğitim denemesinde dersleri bizzat kendisi veriyordu.¹⁵

Molla Said'in eğitime ne kadar önem verdiğini şu sözünden anlamamız mümkündür. Molla Said "*Risale-i Nur'un hakikatine çalıştığım gibi, bu mesele(eğitim) için de o kadar çalıştım*"¹⁶ diyordu. Said Nursi'nin eğitime bu kadar önem vermesinin sebebi, insanların ufku geniş, kültürlü, bilimsel gelişmeleri takip eden, yeteneklerini değerlendirebilen ya da üretken olmaları, kişiliklerine ve ahlaklarına olumlu etkisinin olmasıdır. Ancak bu eğitim mutlaka iki yönlü olmalıdır. Molla Said'in, Şark üniversiteleri için tavsiye ettiği hem dini bilgiler ve hem de müspet ilimlerdir. Yani Molla Said'e göre kişinin hem manevi hem de kültürel gelişiminin beraber yürütülmesi son derece önemlidir.

¹⁵Erişim Tarihi:15.04.2012, <http://www.SaidNursisaidinursi.org.tr>, adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

¹⁶ Erişim Tarihi:10.04.2012 <http://www.sorularlarisale.com/printarticle>, adlı web sayfasından alınmıştır.

Molla Said'in esas hedefi öteden beri ihmal edilen ve ilmi bir ehemmiyet verilmeyen Kürdistan'da, Mısır'daki Camiü'l-Ezher ayarında "Medresetü'z-Zehra adında bir üniversite açmaktır. Van, Bitlis ve Diyarbakır üçgeninde gerçekleştirmeyi hedeflediği bu proje ile sadece cehalet ve geri kalmışlıkla mücadele etmekle kalınmayıp, muhtemel siyasi ve sosyal problemlere de bir çözüm bulunacağına inanıyordu.¹⁷ Molla Said, formel bir eğitim almadığı halde eğitim konusuna çok önem vermiş ve hayatı boyunca bunun mücadelesini yapmıştır.

Molla Said'in Van hayatı çok verimli geçti. Bu arada gördüğü bir rüya ve hemen ardında Tahir Paşa'nın kendisine gösterdiği bir gazete haberi, onun dünyasında manevi fırtınaların kopmasına ve fikri mücadelesinin de parlamasına neden oldu. Bu rüyada Molla Said, *"Eski Harb-i Umumîden evvel bir vâkıa-i (doğrulu kesin olan olay) sâdikada görüyorum ki, Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağının altındayım. Birden o dağ müthiş infilâk etti; dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanımdadır. Dedim: "Ana, korkma. Cenâb-ı Hakkın emridir. O hem Rahîmdir, hem Hakîmdir." Birden, o hâlette iken baktım ki, mühim bir zât bana âmirane diyor ki: "İcazı Kuran'ı beyan et." Uyandım, anladım ki, bir büyük infilak olacak. O infilak ve inkılaptan sonra kuran etrafındaki surlar kırılacak Doğrudan doğruya kuran kendi kendini müdafaa edecek. Kuran'a hücum edilecek, İcazı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu icazın bir nevini şu zamanda izharına(ortaya çıkarmak), haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet olacak ve namzet olduğumu anladım."*¹⁸

İşte bu rüyanın üzerinden çok geçmemişti ki, İngiltere'nin maliye bakanlığını da yapmış olan William Edward Goladstone'nun halk kamerasına yapmış olduğu şu konuşmayı Tahir Paşa ona gösterdi. *"Bu Kuran Müslümanların elinde buldukça biz onlara hâkim olamayız. Ne yapıp yapmalıyız, bu Kuran'ı onların elinden kaldırmalıyız yahut Müslümanları Kuran'dan soğutmalıyız."* demiş.¹⁹ Molla Said, bu

¹⁷ Abdurrahman Nursi, a.g.e, s. 41

¹⁸ Said Nursi, Sözler, Yeni Asya Basım, İstanbul, 2010, s. 673

¹⁹ Nevzat Tarhan, Çağın Vicdanı Said Nursi, s.25

haber üzerine; "*Kuran'ın sönmez ve söndürülmez manevi bir güneş hükmünde olduğunu, ben dünyaya ispat edeceğim ve göstereceğim.*"²⁰ der ve harekete geçer.

Molla Said, ruhunda uyanan bu azimle, öteden beri hayalini kurduğu Medresetü'z Zehra projesinin artık gerçekleşmesi zamanı geldiğini düşünüyordu. Söz konusu bu medrese Mısır'daki Camiü'l Ezher ayarındaki bir üniversite projesidir ve Van'da kurulması gerektiğini düşünmektedir.²¹ Bu devasa projenin tahakkuku için Tahir Paşa ile yaptığı istişareler neticesinde, resmi makamların yardımını temin etmek üzere Kasım 1907'de, henüz otuz yaşlarında iken İstanbul'a geldi. Burada birçok sorunla karşılaşır ve başından geçen olayları daha sonra "İki Mekteb-i Musibetin Şahadetnamesi" adlı eserinde kaleme alır.²²

Molla Said, bu İstanbul seyahatinde, kendi yöresel kıyafetiyle hem kültürünü hem de bölge problemlere dikkat çekmek için kıyafetini değiştirmede. O dönem Kürdistan olarak bilinen eyaletinin geleneksel kıyafetleriyle herkesin karşısına çıkan Nursi, kendinden emin tavırları ve etkili hitabetiyle kısa sürede dikkatlerin odağı oldu Bununla da yetinmeyen Nursi, herkese şaşkınlık veren bir uygulama başlattı. Fatih'teki Şekerci Hanı'nda bir otel odasına yerleştikten sonra, odasının kapısına şu levhayı astı: "*Burada her müşkül halledilir, her suale cevap verilir, fakat sual sorulmaz.*"²³

Said Nursi'nin bu hayret uyandıran levhası, kısa sürede dikkatleri çekmiş ve gerçekten de gelenlerin müşküllerini hallettiği, bütün sorularına cevap buldukları bir yer olmuştu. Burada Molla Said'in bu emin tavırları kendisini ön plana çıkartmak için değildir. Onun amacı klasik medrese eğitimi hocalarına meydan okumaktır. Böylelikle İstanbul'da hem âlimlerin hem de sarayın dikkatini üzerine çekerek fikirlerini onlara açıklamak ve aynı zaman da batıya da, şarktan böyle bilgili insanların olduğunu göstermektedir.

²⁰ Said Nursi, Tarihçe-i Hayat, s.54

²¹ Abdurrahman Nursi, a.g.e, s. 41

²² Abdurrahman Nursi, s. 44

²³ Abdurrahman Nursi s.26

Molla Said, Mayıs 1908'de eğitim reformları hakkındaki fikirlerini içeren dilekçesini Saray'a sundu. Bu dilekçenin metni beş ay kadar sonra, 19 Kasım 1908'de Şark ve Kürdistan gazetesinde yayınlandı. Fakat gazetenin giriş yazısında da ifade edildiği üzere, bu dilekçe hiç de hoş olmayan sonuçlar doğurdu.

İkinci Abdülhamid'in karşısına çıkan Molla Said yöresel kıyafetlerle belinde hançeriyle, bölge sorunlarından ve üniversitesinin modelinden bahsederken Padişah hayretler içinde kalır; fakat Said'in kıyafeti ve fikirleri Padişahın hoşuna gitmez, bu olsa olsa deli olur diyerek tımarhaneye atılır. Nitekim Van'da Tahir Paşanın konağındayken de Tahir Paşa "Üstadım bu kıyafet bu hançer size yakışmıyor bunları çıkartın da zamana uygun kıyafetler giydirelim sana, eğer kabul edersen atım da konağım da senindir, der." Molla Said asıl güzellik ilim ve irfandadır, bu kıyafetler benim benliğimdir asıl gariplik benliğinden utanmandadır, diyerek benliğine sahip çıkarak teklifi ret eder.

Hastanede onu muayene etmek üzere Saray doktorlarından biri görevlendirilir. Molla Said doktora, neden ve nasıl buraya gönderildiğini dört madde halinde anlatır ve doktor hayretler içinde kalır. Büyük bir deha ve yüksek bir zekâ ile karşılaştığını fark eden Doktor, "Şimdiye kadar İstanbul'a gelenlerin içerisinde zekâ ve fetanetçe (aşırı zeki) böyle bir nadire-i cihan bulunmuş değildir."²⁴ Şeklinde bir rapor hazırlar ve Saraya gönderir.

Ardından Padişah'ın iradesi ile Zaptiye Nazırı, Molla Said'e gönderilir. Zaptiye Nazırı Padişah'ın selamını kendisine ilettikten sonra, Doğu'ya tekrar dönmesi halinde kendisine otuz lira maaş bağlanacağını söyler ve bunun üzerine Said ile aralarında ciddi bir tartışma başlar. Molla Said cevap olarak: Ben maaş dilencisi değilim. Kendim için değil, milletim için geldim. Hem de bunu bana teklif etmek, rüşvet ve susma payıdır. Benim şahsi menfaatimi neden milletin genel menfaatine tercih ediyorsunuz der. Rüşvetin fayda vermeyeceğini anlayan Şefik Paşa: "Nasıl ve

²⁴ Erişim Tarihi:15.04.2012; <http://www.bediuzzamansaidnursi.org.tr>, adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

hangi cesaretle Padişah'ın teklifini reddediyorsun, onun çok vahim olacaktır." diyerek tehdit yolunu dener. Said Nursi cevap olarak: "*Reddediyorum, ta ki Padişah beni çağırırsın da gerçekleri söyleyeyim. Hem, idam olunsam, bir milletin kalbinde yer edeceğim,..*"²⁵ diyerek bu tehdide beş para önem vermez ve Şefik Paşa eli boş olarak geri döner.

Biraz daha ısrara devam eden ve hiddetlenen Zaptiye Nazırına Said Nursi'de: "*Ben hür yaşamışım. Hürriyet-i mutlakanın meydanı olan Kürdistan dağlarında büyümüşüm. Bana hiddet fayda vermez, nafile yorulmayınız. Beni nefyedin. Fizan olsun, Yemen olsun razıyım.*" der.²⁶

Said Nursi'nin o dönemdeki portresini "Sırat-ı Müstakim" dergisinin sahibi olan Eşref Edip, şu ifadelerle resmeder: "*Hürriyet mücadelesinde celadet ve şehameti o derece idi ki, herkesin ağzını açmaktan korktuğu, işaretle konuştuğu bir zamanda onun bu kadar cesaret ve celadet göstermesi zamanın havsalasına sığmadı. Sarayın ve paşaların ferman ferman olduğu, mutlak bir kudrete sahip olduğu bir zamanda şark vilayetlerinden gelen bir adamın bu kadar cesaret göstermesi hayret ve taaccüple telakki edileceği tabii idi. Halka köle nazarı ile bakan müstebit paşalar; 'Bu kadar cesaret akıl karı değildir!..' diyerek onu tımarhaneye sokmaktan başka kendileri için halas ve rahat çaresi göremediler."*²⁷

Meşrutiyet'in başına meşruiyeti de ilave ederek, "*Meşrutiyeti meşrua*" sloganı ile hürriyeti anlatmaya çalışan Molla Said, kedisinin talebe olduğunu onun için her şeyi şeriatla karşılaştırdığını söyler. Ve milletin yalnız İslamiyet olacağını ve her şeyi bu noktadan muhakeme edeceğini söyler. Molla Said meşrutiyeti başından beri savunmuştur ve bunun özgürlükleri daha da genişleteceğini herkese anlatmaya çalışır. Üçüncü gününden itibaren bir taraftan gazete ve dergilere yazı yazarken, diğer yandan da etkili hitabeti ile miting meydanlarında ve konferans salonlarında

²⁵ Said Nursi, İçtimai Dersler, Zehra Yayıncılık, İstanbul, 2011, s186

²⁶ Said Nursi, İçtimai Dersler, s187

²⁷Erişim Tarihi:12.07.2012, <http://www.bediuzzamansaidnursi.org.tr>, adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

binlerce insana hitap ederek ortamın bir an önce yumuşamasına yardımcı oldu. Molla Said toplumun sosyolojik ortamını çok iyi tahlilini yaparak birçok guruba bu konuda yardımcı oldu.

Meşrutiyet'in ilanı sadece İstanbul'da değil, Doğu'da da infiallere neden olmuştu. Said Nursi kendi imzası ile doğudaki nüfuzlu kişilere ve aşiret reislerine altmış kadar telgraf çekti. *"Meşrutiyet ile dine bir zarar gelmeyeceğini, aksine dinin inkişaf edeceğini"* anlatarak onları yatıştırdı. Said Nursi meşrutiyeti anlatamaya ve toplumun her kesimine yardımcı olmak için nerede bir problem görmüş ise, onu söndürmeye koşmuştur.

1.2.Yaşadığı Dönemin Tarihsel Sosyal Analizi

Takvimler 13 Nisan 1909'u gösterdiğinde, tarihe "31 Mart Vakası" olarak geçen büyük bir isyan baş gösterdi. Bu isyan sonucunda İkinci Abdülhamit tahtan indirildi. İsyarla birlikte Nursi'de bir şekilde suçlanmış ve Divani Harbi Örfi olarak bilenen mahkemeye çıkartılmıştır. Molla Said bu dönem hükümeti şöyle tarif etmektedir. *"Bu haydut hükümet, zamanı istibdatta akla husumet; şimdi de hayata adavete ediyor... Eğer hükümet böyle olursa yaşasın cünun(delilik) yaşasın mevt!... Zalimler için de yaşasın cehennem!... Ben zaten bir zemin istiyordum ki, efkârımı onda beyan edeyim. Şimdi Divani Harb iyi bir zemin oldu."* der.²⁸

İsyanın on birinci gününde, Mahmut Şevket Paşa komutasındaki Hareket Ordusu isyanı bastırdı ve sıkıyönetim ilan edildi. İsyancıların elebaşları yakalanarak sıkıyönetim mahkemesinde idam edildiler. İsyanı yatıştırmak için bir dakika boş durmayan Said Nursi de olaya karıştığı iddiası ile tutuklanır. Üç hafta kadar hapiste kaldıktan sonra mahkeme huzuruna çıkarılır.

Müdafaaasında, isyan öncesindeki dokuz aylık sürede yaptığı hizmetleri ve isyanın durdurulması için üstlendiği rolü dile getirir. Ardından İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti'ne dâhil oluş nedenini ve şeriatın ne anlama geldiğini izah ederek, cesaret

²⁸Nursi, İçtimai Dersler, s 157

ve feraset dolu bir müdafaa yapar. İdam edileceğini beklerken, beraat eden Nursi, kendisinden sonra yargılanan kırk elli kişinin de idamdan kurtulmasına vesile olur.

31 Mart olayında, sıkıyönetim mahkemesinde birçok âlimin idam edildiği mahkeme bahçesinin penceresine getirilen Molla Said'e sende şeriat istemişin سوالini sorunca Molla Said: *"Şeriatın bir tek kanunu için canımı vermeye hazırım; zira şeriat, adaleti mahz (gerçek adalet) ve fazilettir. Fakat İhtilalcuların isteği gibi değil. Hem de dediler İttihadı Muhameddiye dâhilmişsin "* Maaliftihar... *En küçük efradındayım; fakat tarif ettiğim vecihle... Ve o ittihattan olmayan kimdir, bana gösteriniz."*²⁹ der.

Said Nursi, her şeyden önce, dâhil olduğu gurupların meşru olduğu bazı kişiler tarafından bu gurupların amaçları için kullanılması bu cemiyetleri lekelemeyeceğini söyler. Asıl amacının bu gurulara dâhil olarak bu hassas cemiyetleri kendi siyasi maksatları uğruna kullanmasından ve daha ötesi, böyle bir cemiyetin toplumda ayrılığın ve çekişmenin kaynağı haline getirilmesinden şiddetle endişe ettiği için dahil olmuş ve gerçekten de bu istismarlara engel de olmuştur.

İstanbul'dan umduğunu bulamayan Nursi, mahkemeden beraat ettikten sonra veda edip giderken bir veda name yazar. Hayal kırıklığını bu veda namede de görmek mümkündür. *"...Elveda ey gelin libası giymiş acuzei şemta (kocakarı). Sen zehirli bir bala benzersin. Belki medeniyet libası giymiş vahşi bir adama benzersin. Suretten ne kadar medeniliğin var, sireten dahi nifak, sefalet, ağraz içinde o kadar vahşisin..."*³⁰

Tekrar Van'a dönen Said Nursi, bir dakika boş durmaz, hemen aşiretleri dolaşmaya başlar. *"Dağ ve sahraları bir medrese ederek Meşrutiyeti ders verdim."* diyen Molla Said, aşiretler tarafından yanlış anlaşılan Meşrutiyet'in güzelliklerini, onların anlayabileceği bir dille anlatmaya çalışır. Bu seyahat sırasında

²⁹ Nursi, İçtimai Dersler, s.157.

³⁰Said Nursi, Emirdağ Lâhikası, Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 240

halkın Meşrutiyet hakkındaki sorularına tek tek cevap veren Nursi, daha sonra bu soru ve cevapları kitaplaştırarak "Münazarat" adı altında bastırır.

Said Nursi ileriye gören bir âlim sıfatıyla; bugünü yüzyıl önceden görmüş, ırkçılığa ve cehalete karşı Van da bir üniversite kurulma fikrini ortaya atmıştır. Hürriyet, demokrasi, anayasa, siyaset, insan hakları, cumhuriyet, azınlık hakları, etnik dil ve eğitim gibi onlarca önemli konuda bilgilerin yer aldığı bu kitabı okuyan herkes, Said Nursi'nin ta o zamandan günümüz Türkiye'sinin içinde bulunduğu problemleri sezdiğini ve çözüm önerilerini yazdığını itiraf etmek durumunda kalmaktadır.

1910 tarihine gelindiğinde, Said Nursi seyahatin yönünü güneye çevirerek, Hakkâri, Bitlis, Muş, Urfa, Kilis, Diyarbakır'a uğrayarak Şam'a geçti. Şam'a gelmesindeki önemli gayesi, buradan Mısır'a geçerek El-Ezher Üniversitesinin, eğitim sistemini yerinde görüp incelemektir. Ancak, Şam'da çok sayıda Ezher mezunu âlimlerin olması, Üniversite hakkında onlardan yeteri kadar bilgi alması ve bir an önce İstanbul'a gitme gereği, Mısır'a geçmesine engel oldu.³¹

Şam'da iken, âlimlerin ısrarı üzerine Şam Emevi Camii'nde bir hutbe verdi. Yüzden fazla âlimin hazır olduğu, on bin kişiye hitaben verilen bu hutbenin konusu; İslam dünyasının içinde bulunduğu olumsuz durumun nedenleri ve bundan kurtulmanın çareleriydi. Bu hutbe daha sonra "Hutbe-i Şamiye" adı ile kitaplaştırılmıştır.

1914 yılı yaklaşırken, Said Nursi talebelerine sık sık, büyük bir felaketin gelmekte olduğunu hissettiğini söyler. Birinci Dünya Savaşı'nın ilan edilmesi ile birlikte, Said Nursi, yeğeni ve talebesi Molla Habib ile beraber, hemen gönüllü alay vaizi yazılarak Erzurum cephesine gönderildiler. Kısa bir süre sonra Başkomutan Enver Paşa tarafından milis alayı komutanı unvanı ile resmi olarak görevlendirilir. Savaş esnasında Molla Said her zaman olduğu gibi burada da masumların

³¹Said Nursi, Barla Lâhikası, Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011, s.158

koruyucusu olmuştur. Özellikle buna son derece dikkat eden Said, masum olan çocuklara zarar vermek isteyenlere her zaman engel olmaya çalışmıştır.³²

Bu savaşta talebelerinin büyük çoğunluğu şehit düşer ve iki sene sonra kendisi de Mart 1916'da Bitlis'te Ruslara esir düşer. Bitlis'in Rusların eline geçmesi ile birlikte esir düşen Nursi, Tiflis'te tedavi edildikten sonra Kosturma'daki esir kampına götürülür. İki buçuk sene kadar burada esir kalan Nursi, Rusya'daki rejim kargaşasından da istifade ederek firar eder. Almanya üzerinden trenle 1918 Haziranında İstanbul'a ulaşır.³³

Said Nursi, İstanbul'da bir kahraman gibi karşılanır. *Enver Paşa: "Bu hocayı görüyor musunuz, şarktaki savaşlarda Rus kazaklarına karşı koyan bu hocadır."* Diyerek, onu Harbiye Nezareti'nin yüksek rütbeli komutanları ile tanıştırır. Ardından da kendisine savaş madalyası takdim edilir. Diğer yandan Şeyhülislam Musa Kazım Efendi'nin teklifiyle de Sultan Vahdettin tarafından kendisine ilmiye sınıfında "*Mahreç*" derecesi verilir. "*Mahreç Mevleviyeti*" olarak da bilinen bu rütbe, Osmanlıdaki bütün resmi ulemanın başı olan "*Baş müderristen sonraki rütbe.*" anlamına gelmekteydi. Daha sonra ise Said Nursi'nin bu kahramanlıklarını Ankara'dan takip eden yeni Meclis ve Ankara hükümeti onu takdirle karşılamışlar ve ardından da Mustafa Kemal başta olmak üzere bir grup milletvekilinin isteği doğrultusunda kendisine telgraflar çekilerek Ankara'ya davet etmişlerdir.³⁴

Israrlı tekliflerden sonra 1922'de Ankara'ya gelen Said bir taraftan Meclis çalışmalarına katılırken diğer taraftan da milletvekilleri ile özellikle dini konularda münazaralarda bulunur. Kısa sürede milletvekillerinin ve meclisin ahvaline vakıf olan Molla Said, özellikle mebusların namaza karşı ilgisizliği dikkatini çeker ve bunun üzerine bir beyanname kaleme alarak vekillere dağıtır. Bu beyannameyle birçok milletvekili tekrar namaza başlar.

³² Abdurrahman Nursi, Bediüzzaman'ın Hayatı, s. 47

³³ Nursi, Tarihçe-i Hayat, s.114

³⁴ Nursi, a.g.e, s.139

Mecliste çok fazla istediği gibi bir ortamla karşılaşmayan Molla Said tekrar Van'a gitme kararı alır, kararının duyulması üzerine Mustafa Kemal ile odasında baş başa bir görüşme yaparlar. İki saat kadar süren bu görüşmede Mustafa Kemal, Molla Said'e Ankara'da kalması halinde kendisine Şark Genel vaizliği gibi bazı önemli tekliflerde bulunur. Fakat Molla Said, kendi iç dünyasının sesini dinleyerek bu konuyla ilgi olarak; "*Gidişatları benim ihtiyarlık hissiyatıma uygun gelmedi.*" dedikten sonra, onlara: "*Yeni Said öteki dünyaya çalışmak istiyor, sizinle beraber çalışmaz, fakat size de ilişemez.*"³⁵ Cevabını vererek dünyadan ve siyaseten uzak bir yaşam sürmek için çok sevdiği topraklara geri döner.

Molla Said, insanlardan uzak, Erek dağında ilahi inayeti intizar etmek üzere tam bir inziva hayatı geçirirken, Ankara'da da yeni rejim artık şekillenmeye başlamış ve icraatları her taraftan duyuluyordu. Bu yeni rejimi kabullenemeyen muhafazakâr çevreler, kendilerince bir çözüm arıyorlardı. Ülkede gergin bir hava oluşmuştu. Bu dönemde başlayan Şeyh Said hadisesi, muhafazakâr çevre üzerindeki baskıları da artırmış oldu. Bu baskılardan en şiddetlisini ise Said Nursi yaşamıştır.

Tüm yapıcı, barışçıl, yatıştırıcı, düşünce ve hareketlerine rağmen Molla Said için sürgün hayatı başlar. Doğu'daki nüfuzlu aileleri Batı Anadolu'ya sürgüne gönderen hükümet, onu da inzivada bulunduğu Erek dağından alarak sürgüne gönderdi. Bir iki sene sonra, kendisi ile birlikte sürgüne gönderilenler serbest bırakılıp memleketlerine dönmelerine rağmen, Said Nursi 1960'ta vefatına kadar serbest bırakılmayarak, sürgün, hapisane ve esaret hayatı yaşadı.³⁶

Bu arada Anadolu'daki Şeyh Said isyanını soruşturan özel mahkeme de tahkikatını bitirmiş, suçlular hakkındaki kararını vermiş ve Said Nursi'nin, Şeyh Said isyanı ile hiçbir ilgisinin olmadığı sonucuna varmıştır. Buna rağmen Ankara'dan gelen bir emir üzerine Molla Said'i Burdur'da zorunlu ikamete tabi tutulması

³⁵ Nursi, Tarihce-i Hayat, s.146-147

³⁶Erişim Tarihi:18.06.2012, <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/hakkinda/uzun-biyografisi>, adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

emrediliyordu. Bunun üzerine İstanbul'dan İzmir'e, oradan Antalya'ya ve nihayet oradan da kara yolu ile 1926 yılının Mayıs ayında Burdur'a getirildi.³⁷

*"Ben ehli dünyanın değil, kaderin mahkûmuyum, Mekke'de de olsam Türkiye'ye gelirim, zira burası daha çok hizmete muhtaçtır..."*³⁸ diyen Said Nursi, Burdur'da bir eve yerleştikten sonra, en yakın camiye giderek halka iman dersleri vermeye başladı.

Said Nursi'nin bu sohbetlerinden endişe edenler Onu, sekiz ay sonra Isparta merkezine sürgün etti. 25 Ocak 1927'da Isparta'ya getirilen Nursi, burada da sohbetlerine devam etti ve daha sonra kuş uçmaz, kervan konmaz bir yer olarak bilinen Barla 'ya gönderilir. Barla da kimsenin olmadığı bir köye gönderilen Molla Said *"O yar ise, her yer yarar."* Diyerekten en olumsuz şartlarda bile ilahi kaderin görevlendirmesi olarak bakıyor ve kendisini, mevcut şartlar içinde ne yapabilecekse, onu yapmakla sorumlu görüyordu.³⁹

Molla Said Barla 'ya geldikten sonra burada *"Allah'ın rahmet eserlerine bakmaz mısınız, ölümünden sonra onları tekrar nasıl diriltiyor..."*⁴⁰ Mealindeki ayetin diline dolandığını fark eder ve böylelikle tabiattan aldığı feyiz ile ilk eser olan *"Haşir Risalesi"* ni yazan Nursi, daha sonra sekiz buçuk senelik Barla hayatı süresinde Sözler kitabı ile Mektubat kitabının tümü ve Lem'alar kitabının da Yirmi Altıncı Lem'a'ya kadarki eserler yazılmıştır.

1928' harf inkılâbının yapılması ile birlikte, artık Osmanlıca eserleri matbaalarda basmak yasaklanınca eserlerinin basımını kendi talebelerine ve ailelerine ele çoğaltılmasını söyleyerek en zor şartlarda dahi olumsuzluklarla meşgul olmayarak eserlerini yazmıştır. Zira Said Nursi'nin düşünce felsefesinde Allah

³⁷Mary F. Weld, a.g.e., s. 240

³⁸Nursi, Tarihçe-i Hayat, s.150

³⁹Erişim Tarihi:18.06.2012, <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/hakkinda/uzun-biyografisi> adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

⁴⁰ 30/Rum/50

istedikten ve razı olduktan sonra hiçbir engelin bir anlam ifade etmeyeceğine inanıyordu.

Molla Said'i yalnızlaştırmak ve eserlerinin yazılmasını engellemek isteyenler bir nahiye müdürü ve bir muallim atadı. Kendisine yapılan baskıları 1934 yazında Isparta'daki talebelerinden Tenekeci Mehmet'e gönderdiği bir mektupta şunları yazıyordu: "*Kardeşim, ben burada muallim ve nahiye müdürünün ezasına tahammül edemez hale geldim. Beni çok rahatsız ediyorlar. Kırlara da çıkamaz oldum. Rutubetli odada kabirde yaşar gibi yaşıyorum.*"⁴¹ Ve bu mektuptan sonra hükümet onu 25 Temmuz 1934 tarihinde Isparta merkezine getirtti.

Mayıs 1935'te Molla Said bir cuma namazına giderken, binlerce insanın sokaklara dökülerek onu görmek istemesi bahane edilerek civar illerden de topladıkları yüz yirmi talebesi ile birlikte tutuklanıp Eskişehir Hapishanesi'ne kondu.

Hapishane şartları çok ağır olmasına rağmen Molla Said, talebeleri ile birlikte boş durmayacak, on bir ay kaldığı bu hapishanede, beş tane eser kaleme alacaktır. Bunlar; Yirmi Sekizinci, Yirmi Dokuzuncu, Otuzuncu Lemalar ile Birinci ve İkinci Şualardır.

Hapishaneleri "*Medrese-i Yusufiye*" olarak isimlendiren ve birer ıslah yeri olarak telakki eden Said Nursi ve talebeleri, diğer mahpuslarla iletişime geçerek bir süre sonra Eskişehir Hapishanesi'ni bir eğitim ve ıslah yuvasına çevirdiler.

Ankara'nın şiddetli ve tehditli baskısı altında olan Eskişehir Ağır Ceza Mahkemesi heyeti on bir ay sonra, son kez Molla Said ve talebelerini yargılayarak, Said Nursi'ye on bir ay hapis cezası ile Kastamonu'da mecburi ikamet ve on beş talebesine de altışar ay hapis cezası verildi.

⁴¹ Necmeddin Şahiner, Son Şahitler, Nesil Yayınları, İstanbul 2011, s.102

Molla Said on bir ay tutuklu kaldığı Eskişehir de talebeleri ile birlikte 1936 Mart'ında tahliye edilerek, Kastamonu'ya gönderildi. Yedi buçuk yıl sürecek olan Kastamonu'daki mecburi ikamet hayatına elli dokuz yaşındayken başlayan Said ilk üç ayı polis karakolunda misafir olarak geçti. Ardından karakolun hemen karşısında bir eve taşındı. Evin içini karakoldan takip edebilmek için karakola bakan pencerelerine perde çekilmesi yasaklanmıştı. Görünürde serbest bırakılan Molla Said tam bir esaret hayatı yaşıyordu.⁴²

"İlahi kader şimdi de burada hizmet etmemi istiyor." diyen Nursi, tarih 1943'leri gösterdiğinde Ramazan ayının başında evi basılarak karakola götürüldü. Bir aya yakın karakolda tutulan Molla Said, Kadir Gecesi'ne isabet eden 27 Eylül 1943 de, buradan alınıp, üç yüz kilometre mesafedeki Ankara'ya, oradan da Isparta'ya götürüldü. Burada da bir ay nezarete tutulduktan sonra Denizli'ye götürülerek, civar illerden tutuklanarak getirilen talebelerinin olduğu Denizli Hapsine kondu. Yetmiş yaşındaki bir insan için bu yolculuklar bile tek başına çok zor ve çileliydi.⁴³

Denizli Hapishanesi'nin şartları Eskişehir Hapishanesi'ni aratmıştı. Molla Said'in talebelerine gönderdiği bir mektupta kullandığı şu cümle her şey anlatmaktadır: "*Eskişehir'de bana bir ayda çektirdiklerini burada bir günde çektiriyorlar.*"⁴⁴

Bu kadar zor şartlarda hapishane hayatını kendi tabiriyle "*Medrese-i Yusufiye*" çeviren Molla Said ve iki talebesi zehirlendi. Bu talebelerden Hafız Ali hapishanede, diğer talebesi emekli Binbaşı Asım ise muhkeme esnasında hayatını kaybederek şehit olmuşlardır. Said Nursi ise bir kere daha ölümden dönmüştür.

Said Nursi ve talebelerine isnat edilen suçlar Eskişehir Mahkemesi'nde yöneltilen suçlamaların aynısıydı. Tarikat kurmak, siyasi bir cemiyet oluşturmak,

⁴² Nursi, Tarihce-i Hayat, s.278

⁴³ Necmeddin Şahiner, Son Şahitler, s.102

⁴⁴ Said Nursi, Şualar, Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 410

inkılâplara muhalefet etmek, dini duyguları istismar etmek iddiasında olan Denizli Cumhuriyet Savcısı, Risale-i Nurları tetkik etmesi ve mahkemeye bir rapor sunması için bilirkişi heyeti görevlendirdi.

Uzun süren bu inceleme neticesinde hazırlanan raporda; Risalelerin yüzde doksanının iman hakikatlerinin ilmi izahı olduğu, ne ilim yolundan ne de din esaslarından hiç ayrılmadığı, Molla Said'in siyasi bir faaliyeti ve hedefi olmadığı, eserlerinin bir Kur'an tefsiri olduğu ifade ediliyordu. Bu raporu da dikkate alan mahkeme heyeti, Said Nursi ve talebelerinin de müdafaalarını dinledikten sonra, 16 Haziran 1944'te oy birliği ile tüm mahkûmların beraatına hükmetti.⁴⁵

Talebeleri ile birlikte tahliye edilen Nursi, Denizli de bir buçuk ay kaldıktan sonra Afyon ilinin Emirdağ ilçesine mecburi ikamet etmek üzere ayrıldı. Said'in hayatı, mahkemenin hapis kararı ile hükümetin sürgün kararı arasında geçiyordu. 1925'ten, 1960 yılı vefat tarihine kadar hayatı hep böyle geçecekti.

Tarihler 23 Ocak 1948'i gösterdiğinde, başta Said Nursi olmak üzere, civar illerde bulunan çok sayıda talebeleri ile birlikte tutuklanarak Afyon Cezaevine kondular. Böylece, daha önceki üç mahkemenin beraat kararları hiçe sayılarak, aynı iddialarla tekrar dava açılmıştır.

Devam eden mahkeme, nihayet 6 Aralık 1948'de kararını verdi. Molla Said yirmi ay, birçok talebesine de altı ve on sekiz ay aralığında değişen hapis cezasına hükmetti. Karar hemen temyiz edildi ve Yargıtay altı ay sonra, 4 Haziran 1949 Afyon Mahkemesinin kararını bozdu.⁴⁶ Bu karar üzerine Said Nursi ve talebelerinin derhal serbest bırakılması gerekirken, Afyon Mahkemesi oyalama süreci başlatarak Said Nursi'nin yirmi ay hapiste kalması tamamlandıktan sonra serbest bırakıldı ve 1949'da tekrar Emirdağ'a geçti.

⁴⁵ Nursi, Tarihce-i Hayat, s.390-391

⁴⁶ Nursi, a.g.e, s.539

Bu arada mahkemeler açılmaya devam ediyordu. 1952'de İstanbul'da, Gençlik Rehberi adlı kitap hakkında bir dava açıldı ve Said Nursi İstanbul'a gelerek mahkemede hazır bulundu. Seksen yaşına yaklaşmış bu zatın mahkemesi halkın büyük ilgisini kazanmış, gerek mahkeme binasının dışında ve gerekse duruşma salonu ile koridorlarda büyük izdiham olmuştu. İki kez ertelenen mahkeme nihayet 5 Mart 1952'de yapılan son duruşmada, dava konusu kitabın 1943'teki Denizli Mahkemesi'nde beraat kararı aldığı ve bu kararın Yargıtay'ca onaylandığı dikkate alınarak "*meni muhakeme kararı*" verilip dava kapatıldı.⁴⁷

Takvimler 19 Mart 1960 tarihini gösterdiğinde artık Said ağır hastaydı. Said Nursî yanındaki talebelerine Urfa'ya gitmek istediğini söyledi. Arabası hazırlandı ve seksen iki yaşındaki Said Nursi, ağır hasta hâliyle arabanın arka koltuğunda yola çıktı. 20 Mart'ta yağmurlu bir havada yaşanan bu yolculuk, onun son yolculuğuydu.

21 Mart günü Urfa'ya ulaştığında talebeleri kendisine Halilürrahman Dergâhını göstermek istediler. Ama o yürüyemeyecek kadar rahatsızdı. Onu İpek Palas Oteli'ne yerleştirdiler. Bu arada otele gelen polisler, derhal Isparta'ya dönmesi emrini tebliğ ettiler. Bunu duyan halk otelin önüne toplandı. Polis ısrarla Molla Said ve yanındaki talebelerinin Urfa'dan ayrılmasını istiyordu. Bu baskılar sürerken 23 Mart 1960 günü Ramazanın 27 gecesini olan Kadir Gecesinde, 27 numaralı odada, sabaha karşı bu büyük insan ruhunu Rahman'a teslim etti.

I.3. Eserleri:

Said Nursi'nin eserlerini, "1926'da başlayan Risale-i Nur'ların telifinden önceki eserleri" ve "1926'dan sonra Risale-i Nur adı altında telif ettiği eserleri" şeklinde iki dönem halinde tasnif etmek mümkündür.

Said Nursi'nin 1926'da başlayan ve Risale-i Nur'ların telifinden önceki eserleri şunlardır:

⁴⁷Nursi, Tarihce-i Hayat, s.634

a. İşârâtü'l-İ'câz Fî Mezâni'l-İ'caz: Birinci Dünya Savaşı'nda cephede yazılan ve sonradan külliyata dahil edilen bu eser, Fatıha ile Bakara suresinin bir kısım ayetlerinin yer aldığı bir tefsirdir. Kuran'ının mücizatlığını ayetleri tek tek ele alarak açıklamaktadır.

b. Said Nursi'nin Tarihçe-i Hayatı: Yeğeni Abdurrahman Efendi tarafından kaleme alınan bu eser ağırlıklı olarak Said Nursi'nin tarihsel sosyal sürecini anlatır.

c. Sünûhat: Said Nursi'nin Osmanlı'nın son dönemlerinde kaleme aldığı İslam dünyasının problemleri, Doğu ile Batı'nın çeşitli tahlillerle karşılaştırılması, sosyal hayatta ahenk ve istikameti sağlayan prensiplerin incelendiği bir eserdir.

d. Münâzârat: Osmanlı İmparatorluğu'nun meşrutiyete geçişi ile zihinlerde uyanan çeşitli sorulara cevaplar verilen ve müellifin Anadolu'da gezdiği çeşitli yerlerde hürriyet ve meşrutiyet adına yaptığı konuşmalarda geçen soru ve cevapların kitaplaştırıldığı bir eserdir.

e. Hutbe-i Şamiye: 1911'de Said Nursi'nin, İslamiyet'in o zamanki ve gelecekte yaptığı savunmayı ve milletin içinde bulunduğu sosyal problemlere temas etmektedir.

f. Divan-ı Harb-i Örfi: 31 Mart Olayında tutuklandıktan sonra mahkemede yaptığı savunmayı ve milletin içinde bulunduğu sosyal problemlere temas etmektedir.

g. Mesnevi-i Nuriye: Müellifin ilk yazdığı eserlerdendir. Risale-i Nur külliyyatının bir çekirdeği mahiyetindedir. Külliyyatın bütününde ele alınan konuların pek çoğu bu eserde özet halinde sunulmuştur. Eser, *Lem'alar*, *Reşhalar*, *Lasiyyemalar*, *Katre*, *Hubab*, *Habbe*, *Zühre*, *Zerre*, *Şemme*, *Onuncu Risale*, *On dördüncü Reşha*, *Şûle* ve *Nokta* adlı başlıklar altında çeşitli bölümlerden oluşmaktadır.

h. Muhakemat: Risale-i Nur külliyyatından önce kaleme alınmış ve sonradan külliyyata dahil edilmiş eserlerden biridir. Müslümanların geri kalış sebepleri ve bunları gidermenin çareleri, mantıklı ve sağlam düşünmenin, doğru konuşup doğru yazmanın ölçülerinin verildiği bu eser, “*unsur-u hakikatin veyahut bazı mukaddemat ve mesail ile İslamiyet’e saykal vurma*”, “*unsur-u belagat*”, “*unsur-u akide ile ecvibe-i Japoniyye*” adlı üç makaleden meydana gelmektedir.

i. Nokta: İman rükünlerinin ispatını konu edinmektedir.

j. Hakikat Çekirdekleri-1: Seçme vecizeler ihtiva etmektedir.

k. Hakikat Çekirdekleri-2: Risale-i Nur’un özeti mahiyetindedir.

l. Lemaat: Risale-i Nurlardaki konuların özetleri mahiyetindedir.

m. Şuaat: Hz. Peygamber’in nübüvvet ve risaletinin ispatı konu edilmektedir.

n. Rumuz: Kur’an’ın icazını ele almaktadır.

o. Tulûat: Bu eserde müellif daha çok içtimaî mevzuları işlemektedir.

p. Katre ve Zeylü’l-Katre, Habbe ve Zeylü’l-Habbe, Şemme, Zeyl, Zehre ve Zehre’nin Zeyli: Manevi, ahlâkî, içtimaî ve ilmî pek çok konunun yanı sıra tevhit konularını da ihtiva eden bu risalelerin çoğunluğu Arapça olarak kaleme alınmış, daha sonra Türkçe olarak Risale-i Nur külliyyatına müellif tarafından dahil edilmiştir.

1926’dan sonra Risale-i Nur adı altında telif ettiği eserleri ise şunlardır:

a. Sözlere: Risale-i Nur Külliyyatı’nın temel eserlerinden birisidir. Bu eserde Allah, insanı ve kâinat münasebetleri Kur’an ayetlerinin ışığı altında incelenmektedir.

b. Mektûbat: Çeşitli mektupların yer aldığı bu eser, müellifin, kendisi ve değişik konular hakkında sorulan sorulara vermiş olduğu cevapları ihtiva etmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in üç yüzü aşkın mucizesi, dua, oruç, tevhit ve dinde reform yapmak isteyenlere verilen çeşitli cevaplar da yer almaktadır.

c. Lem'alar: Bu eserde Allah'ın varlığının ispatı, Hz. Peygamber'in gösterdiği saadet yolu, aile ve toplumun huzur reçeteleri, hastalara, yaşlılara teselli veren açıklamalar, sosyolojik ve psikolojik çeşitli tespitler yer almaktadır.

d. Şualar: Genelinde imanî meselelerin ele alındığı yer yer çeşitli mektupların da bulunduğu bu eserde insanın yaratılış gayesi, bütün varlıkların dilleriyle tevhidin anlatımı, ahir zaman alametleriyle ilgili hadislerin tevilleri yer almaktadır.

e. Asâ-yı Mûsâ: Diğer risalelerde geçen çeşitli konularla, özellikle Meyve ve Ayetü'l-Kübra risalelerinden alınmış parçaların oluşturduğu bir eserdir. Eserde Allah'ı tanıma, ibadet, gençlere hitaplar, ölüm, ahiret inancı ve dünya hayatı arasındaki bağlar ele alınmaktadır.

f. Sikke-i Tasdik-i Gaybî: Büyük bir bölümünde Hz. Ali, Abdülkadir Geylani, İmam-ı Rabbani gibi zatların Risale-i Nur'u haber veren gaybi işaretlerin yer aldığı bir eserdir.

g. Barla Lâhikası: Risale-i Nur'un Barla'da telif edildiği günden Eskişehir hapsine kadar geçen süre içinde Nur talebelerinin müellife yazdıkları mektuplar ve bazı cevapları yer almaktadır.

h. Kastamonu Lâhikası: Eskişehir hapsinden Denizli hapsine kadar geçen süre içinde müellifin Isparta'daki talebeleri ile arasında geçen mektuplardan oluşmaktadır.

i. Emirdağ Lâhikası: İki bölümden oluşan eserin ilk bölümünde Denizli hapsinden tahliyeden sonra Afyon hapsine kadar geçen dönemde talebelerinin hizmetle ilgili sorduğu sorular ve cevapları ihtiva eden mektupları yer almaktadır. İkinci bölümde ise 1948'den 1953'e kadar olan süre içinde müellifin talebelerine yazdığı mektuplar ve mahkemelerde yapılan savunmalara yer verilmektedir.

j. Tarihçe-i Hayat: 1958'de müellifin talebeleri tarafından hazırlanan ve kendi tashihinden geçen bu eserde hayatının son iki senesi yer almamaktadır. Bu eserde hayatının yanı sıra diğer eserlerden alıntılar, çeşitli savunmalar ve yazdığı mektuplar bulunmaktadır.

k. İman ve Küfür Muvazeneleri: Külliyyatın temel eserlerinden imanla ilgili bölümlerin derlenmesinden meydana getirilmiş bir eserdir. Bu eserde imanın insana kazandırdıkları, imanın dünyaya ait faydaları, iman ve inançsızlığın ayrıntılı olarak karşılaştırılmaları gibi meseleler incelenmektedir.

Bunların yanında bizzat Said Nursi Said Nursi tarafından veya tensipleriyle yer yer ilaveler de yapılarak Risale-i Nur'dan derlenen eserler ise şunlardır: *Sikke-i Tasdik-i Gaybî, Tarihçe-i Hayat, Asâ-yı Musa, Küçük Sözler, Haşır Risalesi, Gençlik Rehberi, Yirmi Üçüncü Söz, Otuz Üç Pencere, Nur Aleminin Bir Anahtarı, Uhuvvet Risalesi, Ramazan İktisat-Şükür Risalesi, İhlas Risaleleri, Tabiat Risalesi, Hanımlar Rehberi, Hastalar Risalesi, Zühretü'n-Nur, Ayetü'l-Kübra, Meyve Risalesi, El-Hüccetü'z-Zehra, Hakikat Nurları, İman Hakikatleri, Miftahü'l-İman, Sirâcü'n-Nûr, Tılsımlar Mecmuası, Nur Çeşmesi, Zülfikar Mecmuası, Fihrist Risalesi, Müdafaat.*⁴⁸

I. 3. 1. Risale-i Nur Külliyyatı Nedir ve Nasıl Bir Eserdir?

Risale-i Nurların en büyük vasfı, iman hakikatlerini kati ve akli deliller ile imanı akla ve kalbe ispatlamak ve onaylatmaktır. Özellikle son yüzyılda globalleşen dünyada fennî ilimler fazlaca ön plana çıktığı için iman hakikatlerinin bu

⁴⁸Erişim Tarihi: 15.10.2012, <http://fullislam.blogcu.com/bediuzzaman-said-nurs-nin-hayati-ve-eserleri>, adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

çerçevede izah edilip yorumlanması büyük bir ihtiyaç haline geldi. Bu amaçla Kuran ve Sünnet çerçevesinde meydana gelen Risale-i Nur Külliyyatı çağdaş bir İslam düşüncesi ekolü olmuştur.

Günümüz dünyası, bilim, medeniyet ve ikna dönemi olması nedeniyle çağdaş İslam toplumunun inşasında temel hakikati ikna yöntemiyle ve temel harcın iman hakikatleri olduğunu dile getiren, Said Nursi bu çalışmalarıyla surlarında gedikler açılmış İslam kalasını yeniden onarmaya çalışmıştır.

Said Nursi çok titiz bir çalışma sonunda Kuran ve Sünnetin çağdaş yorumunu bu asrın karmaşıklığı içinde boğulmuş ve sadece dünya işleri ile meşgul olmuş İslam dünyasına, bir yeniden diriliş vesilesi olacak bir abı hayat çeşmesi olarak sunmuştur. İşte Risale-i Nurlar bu ihtiyaca tam bir cevap ve tam bir reçetece hükmündedir, bu sebeple kaleme alınmıştır.

Said Nursi İslam dünyasına reçete olacak bu davaya kendisinin namzet olduğunu şu şekilde anlatıyor: *"Eski Harb-i Umumîden evvel ve evâilinde, bir vakia-i sadıkada görüyorum ki, Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağının altındayım. Birden o dağ müthiş infilâk etti. Dağlar gibi parçaları dünyanın her tarafına dağıttı. O dehşet içinde baktım ki, merhum validem yanımdadır. Dedim ana, korkma. Cenâb-ı Hakkın emridir, O Rahîmdir ve Hakîmdir. Birden, o halette iken, baktım ki, mühim bir zat bana amirane diyor ki: 'İcâz-ı Kuran'ı beyan et! Uyandım, anladım ki, bir büyük infilâk olacak. O infilâk ve inkılâptan sonra, Kuran etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kuran kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kuran'a hücum edilecek; icazı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu icazın bir nev'ini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet olacak. Ve namzet olduğumu anladım."*⁴⁹

Said Nursi eserlerinde, felsefenin hatta bütün bilimlerin doğuşunu tetikleyen, her insanın zihnini meşgul eden ve modern çağ insanlarının da ilgisiz kalamadığı, *"Ben kimim? Nereden geldim? Nereye gidiyorum? Bu dünyadaki vazifem nedir?"*

⁴⁹Said Nursi, Mektubat, s.361

sorularına doyurucu açıklamalar getirilmekte, başta Allah'a iman olmak üzere bütün iman esasları izah ve ispat edilmektedir.

Said Nursi, Risale-i Nur'u şöyle ifade etmekte: *“Risale-i Nur ise, Kuran’ın bir manevi mucizesi olarak imanın esasatını kurtarıyor ve mevcut imandan istifade cihetine değil, belki çok deliller ve parlak bürhanlar ile imanın ispatına ve tahkikine ve mahfazasına ve şübehattan kurtarmasına hizmet etiğinden, herkese bu zamanda ekmek gibi, ilaç gibi lüzumu var olduğunu dikkatle bakanlar hükmediyorlar.”*⁵⁰

Risale-i Nur Külliyyatı, dili ve muhtevasıyla olduğu kadar, telif tarzı ve tertibiyle de sıradan İslami eserlerden farklı bir eserdir. Said Nursi Külliyyatında olayları Kuran’ın ışığında tasvir ederken ya da bir kişinin hayatından yola çıkarken genel tanımlamalardan ziyade işin imanı yönünü ele almaktadır. Bu konuda örnek vermek gerekirse Lem’alar adlı eserin başında Hz. Eyüp(as) ve Hz. Yunus(as) kıyasından bahsederken onların hayatlarını uzun uzun anlatma yerine kısacık hayatlarından asıl imanı yönünü ele alarak insanların ders çıkartılması gereken yönlerini açıklar.

Risale-i Nur, yaygın bir şekilde, *“çağdaş bir tefsir”* olarak tarif edile gelmiştir. Doğrudan doğruya Kuran’a dayanması ve bilhassa imana dair bir kısım ayeti kerimeleri geniş şekilde açıklaması sebebiyle, bu tarif bir hakikati aksettirmektedir. Kuran’ın imanî hakikatlerini en kuvvetli delillerle açıklaması onu en inatçı adamlara dahi kabul ettirmiştir.

⁵⁰Said Nursi, Kastamunu Lahikası, Zehra Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.17

İKİNCİ BÖLÜM

2.TOPLUMSAL YAPI ve AİLE

Aile toplumun en küçük sosyal birimidir. Bütün toplumlarda aile fert için hayat merkezidir. Ferdin içinde bulunduğu en önemli ve asli (birincil) bir gruptur.⁵¹ Aile toplum içinde stratejik bir öneme sahiptir. Aile yalnız biyolojik bir birliktelik olmayıp her şeyden önce sosyal bir kurum özelliği taşımaktadır. Toplumda aile sosyal bir müessese olduğundan, fert ile toplum arasındaki iletişim bağlarını kuran ve koruyan bir organizasyon durumundadır. Aile toplumun temel taşıdır. Aile müessesesi içinde bulunduğu toplumun kurallarının, adetlerinin ve geleneklerinin etkisi büyüktür. Bunun sonucunda toplum aile yapısını koruyan sosyal kurumlar ve diğer sosyal etkilerden soyutlanamaz. Aile yapı olarak toplumun temel taşı olduğundan bu etkileşim sonucunda aile de değişim geçirmektedir. O halde aile ve toplum karşılıklı etkileşim halindedir. Fakat aile yine de gerek fonksiyonları, gerekse özelliklerinden dolayı hiçbir menfaat birliğine benzemez. Toplum ile aile bir bütünün parçaları gibidir. Aile toplumda sosyal kontrol görevini de yüklenmiştir. Toplumda en küçük birim veya hücre ailedir. Eğer aile sağlam ise toplum ve devlette sağlamdır.⁵²

Ailenin toplum açısından bu önemine binaen ailede meydana gelen bazı değişiklikler toplumu, toplumda meydana gelen bazı değişiklikler de aileyi doğrudan etkilemektedir. Modernleşme sürecinde aileyi doğrudan etkileyen pek çok değişim yaşanmıştır ve hali hazırda da yaşanmaya devam etmektedir.

Bir yandan genel sosyal sistemin bir parçası, diğer yandan da kendi içerisinde bir sistem oluşturan ailenin Türk toplumu ekseninde rastladığımız aile içi problemlerinden birisi de eşler arasındaki ilişkilerin geleneksel ve modernleşme sürecindeki yapı sallaşmalarında ortaya çıkmaktadır.

⁵¹Zeki Arslantürk & M. Tayfun Amman, Sosyoloji, Çamlıca Yayınları,6. Baskı, İstanbul, 2009,s. 265.

⁵²Mustafa Erkal, Sosyoloji (Toplumbilimi), II. Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1983, s.77

Bu süreçte “kadının kocasıyla eşit olduğu anlayışı güç kazanıyor. Hayat arkadaşlığına dayalı evlilik fikirlerinin orta ve üst sınıflarda geçerlilik kazanmaya başladığı on sekizinci yüzyıldan beri eğilim daha eşitlikçi birliktelikler yönünde gelişmiştir. Kadınlar devlet okullarında ve özel okullarda ve üniversitelerde okuma hakkı için mücadele ettikleri ve kazandıkları 19.yy. dan bu yana, bir zamanlar yalnızca erkeklere özgü oldukları kabul edilen entelektüel, ekonomik, sosyal ve politik alanlardaki sorunları giderek daha fazla paylaşma olanağı buldular. Günümüzde eve maaşlarını getiren kadınlar ve bebeklerin altını değiştiren erkeklerin varlığında, kocanın dünyasıyla kadının dünyası arasındaki eşitsizlik şimdiye kadar olduğundan çok daha azalmış durumda. Yasalar ve eğitimin bu dönüşümde çok önemli roller oynadıkları kesin. Artık erkeğin eşini dövmesi, başparmaktan çok daha küçük bir sopayla da olsa, yasal değil. Evli bir kadının kendi adına bir banka hesabı ender görülen bir şey olmaktan çıktı. Her konuda eğitim alma hakkına sahip olan kadın, evlilik ilişkisine artık kocasıyla aynı iş olanaklarına sahip olarak girebiliyor. Günümüzde erkekler kendilerine yalnızca cinsel ilişki, aşk, çocuk ve ev hizmetleri sunmakla yetinmeyecek aynı zamanda para kazanan ve toplumsal yaşama katılabilecek eşler arıyorlar.”⁵³

Evlilik ve aile kurumunda meydana gelen bu değişimler aile kurumunda bir takım çözümleri de beraberinde getirmektedir. Aile kurumunda meydana gelen bu çözümlerin başlıca nedenleri şunlardır:

- Modern cinsel özgürlük telakkisiyle birlikte bireylerin cinsel bir serbestiyeye kavuşmalarının neticesi olarak fedakârlık ve özveriyle yürüyen evlilik bağının giderek zayıflaması ve bunun sonucunda boşanmaların artması,⁵⁴

⁵³Marlyn Yalom, Antik Çağdan Günümüze Evli Kadının Tarihi, çev. Zeynep Yelçe & Neşenur Domaniç, İst.: Çitlenbik Yayınları, 2002, a.g.e., s. XVII.

⁵⁴Erişim Tarihi: 24.05.2012, <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Gostergeler>, İsmail Doğan, “Evlilik Dışı Beraberlik ve Birlikte Yaşama”, Türk Aile Ansiklopedisi, Yayın Yönetim: Dr. Mehmet Doğan, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c.II, s. 523-524 Artan boşanma oranlarıyla ilgili olarak bkz. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Aileye İlişkin Genel İstatistik Verileri, 2006

- Çocuksuz ailelerin oranının artmasıyla birlikte evliliğin sürdürülmesi için gerekli nedenlerin ortadan kalktığı düşünülmesi,⁵⁵
- Modern hayat neticesi ailenin çocuğa ayırdığı vaktin azalması⁵⁶
- Yine modern hayatın bir getirisi olarak bireyseliğin artması,⁵⁷
- Ekonomik problemler nedeniyle evde sürekli gergin bir ortamın oluşması ve bunun eşler arası ilişkiye olumsuz biçimde yansması,⁵⁸ gibi

Bütün bu nedenlerden dolayı aile kurumunda ciddi çözümler yaşanmaya başlanmıştır.

Aile kurumunu karakteristikleri bakımından incelemesini bir tablo yardımıyla aşağıdaki gibi özetlemenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

KURUMLAR	FONKSİYONLAR	ROL	FİZİKİ ÖZELİKLER	SEMBOL
Aile:	Cinselliğin tatmini Toplumun yenilenmesi Dayanışma Sosyalleştirme Psikolojik tatmin Statü tayini	Anne Baba Çocuk	Ev Mobilya	Nişan Yüzük Düğün

Aile kurumunu karakteristikleler⁵⁹

⁵⁵ Ümit Meriç, “İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma”, Aile Yazıları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1991, c.I, s. 472-473.

⁵⁶ P.W Musgrave, The Sociology of Education, London, , 1968, s. 45.

⁵⁷ P.W Musgrave, The Sociology of Education, London, , 1968, s. 45.

⁵⁸ İbrahim Kanyılmaz, “Aile ve Ekonomi”, Türk Aile Ansiklopedisi, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c.II, s. 446-447.

⁵⁹ Zeki Arslantürk & M. Tayfun Amman, a.g.e. s. 289.

Aile, kurumu fonksiyonel ihtiyaçlarla beraber aile fertlerinin rol alması ile birlikte çıkar ve sembollerden oluşan bir fiziki ortam hazırlar bireylere. Aile, toplumun en küçük bir sosyal birimidir. Bütün toplumlarda aile fert için bir hayat merkezi olmuştur. Ferdin içinde bulunduğu en önemli ve asli grup ailedir. Aile kurumu üyeler arasında doğan etkileşimden ortaya çıkmaktadır. Üyeler arasındaki çeşitli rollerin organizasyonu aile sistemini oluşturmaktadır.

Aile kurumunun evrilme sürecine baktığımızda insanlığın başlangıcından bu yana bugünkü çekirdek aile yapısına benzer bir aile yapısından söz edebiliriz. Çünkü ilk insanlar yaratılırken ilk önce aile yapısının temel rollerinden olan anne ve baba (Hz. Âdem ve Hz. Havva) yaratılmıştır.

Ve bu temel roller olan anne ve baba ailenin devamını evlilik içi cinsellik yoluyla sağlamıştır. Üreme cinsellikle olur. Cinsellik biyolojik bir olaydır, buna karşılık evlenme ve aile kurma sosyolojik bir olgudur. Ailenin kurulması için biyolojik bir olay olan cinsi birleşme yeterli sebep değildir. Böyle olsaydı hayvanlarında bir ailesi olurdu.⁶⁰ Ailenin vücut bulması için cinsi birleşme ve kan bağı yeterli bir neden değildir. Aile, bir sözleşmeler zinciri ve en önemlisi de sosyolojik bir olaydır. Aile, çok geniş bir tanımlama ile karşımıza çıkan bir kavramdır. Burada birkaç örnek vererek aileyi tanımlayalım.

2.1.Aile Kavramı

Aile, ana-baba çocuklar ve aralarında kan bağı bulunan akrabalardan oluşan ekonomik ve sosyal bir birlikteliktir. Bunun içindir ki toplumlardaki değişim aile yapısını da birebir etkileyerek, toplumun biçimlenmesini sağlayan sosyo-ekonomik ve kültürel koşulları aileyi de biçimlendirmektedir.

Yerini hiçbir sosyal müessesenin alamadığı tek evrensel sosyal grup ve tek evrensel sosyal müessese, ailedir. Aile bir yönüyle sosyal grup, yani birlikte olma, bir yönüyle sosyal müessese, yani fonksiyonel, kaideci, terbiyevi, örfi, hukuki, ahlaki

⁶⁰Zeki Arslantürk & M. Tayfun Amman, a.g.e, s.290

bir nizamdır. Aile, klandan kabileye, kabilelerden siteye, imparatorluktan millete geçişi gibi yerini terk eden bir değişme içinde olmamış, değişmesi kendi bünyesi içinde olmuştur.

Aile, sosyal ilişkilerin en küçük ve en temel birimi olarak hem işlevleri hem ilişki biçimleri, hem ekonomik faaliyetleri hem de aile bireylerinin aile içindeki statüleri yönünden değişime uğramaktadır.

Aile yedi ayaklı tabanı bulunan bir müessesedir. Bu müesseseler şunlardır:

1-Biyolojik: Yaşamının tabii ve zorunlu olarak bir şekil içinde devamıdır. Cinsi hayat ve yavrunun uzun zaman bakıma ihtiyaç gösterdiği ortamdır.

2-Psikolojik: Ruhi tatmin yeri. Kıskançlık duygusunun doğurduğu bir sınırlandırma. Sevgi, şefkat, merhamet, himaye, güven, yardım, sahiplenme, duyguların gerçekleştiği ilk ve sürekli sığınaktır.

3-Tarihi: Soyağacı teşekkülü, mazi şuuru ve örflerdir.

4-Dini: İnançlar, kutsal değerler ve bunların nakli ve eğitimidir.

5-Ahlaki: Vicdani kurallar ve bunların nakli ve eğitimidir.

6-Sosyal: Akrabalık teşkilatları ve kültür naklidir.

7-Hukuki: Fertleri koruma, hak ve vazifeler dengesidir.⁶¹

İnsan cinsi için aile çok önemlidir, insanlığın başlangıcı aile iledir, “insanlık, ne Thomas Hobbes’un iddia ettiği gibi vahşi fertler ile ne Durkheim’in iddia ettiği gibi şahsiyeti olmayan ve klan denen bir çeşit sürü ile başlamış değildir.

⁶¹Yumni Sezen, *İslam 'ın Sosyolojik Yorumu*, İz Yayıncılık, İstanbul,2004 s.258

İslamiyet'e göre insanlık aile ile başlamıştır. İnsanlık sürüyle başlamamıştır. Sürü olmayı önleyen sosyal müessese ailedir. İnsanlık silsilesinin devamı, evlenme ve kadının çocuk doğurmasıyla sağlanır.

Diğer dinlerde olduğu gibi, fazlasıyla İslam, nikâha ve meşruiyete önem vermiştir. Zinayı da hem bu yüzden, hem ahlaki, psikolojik ve sağlık sebepleriyle reddetmiş ve suç saymıştır. Meşru evlilikler, akrabalığı, yakınlıkları, sevgileri arttırır, toplumun mensubiyeti şuurunu genişletir, pekiştirir.

2.2. Ailenin Fonksiyonları

Ailenin Fonksiyonları farklı yazarlarca farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Örneğin Mustafa Abanoz ailenin fonksiyonlarını şöyle tanımlamaktadır:

- 1-Ekonomik Fonksiyon
- 2-Prestij fonksiyonu
- 3-Eğitim Fonksiyonu
- 4-Koruyuculuk fonksiyonu
- 5-Dini Fonksiyon
- 6-Eğlenme ve Dinlenme Fonksiyonu
- 7-Neslin Devam Ettirilmesi Fonksiyonu”⁶²

Ailenin fonksiyonları geniş ve başka bir müessesenin onun yerine icra edemeyeceği kadar önemlidir. Bu bağlamda ailenin fonksiyonlarını Yumni Sezen şöyle tanımlamaktadır:

- 1-Neslin devamını sağlar.
- 2-Psikolojik tatmin yeridir. Beden ve ruh sağlığını korur.
- 3-Mücadele içindeki ferdi dinlendirir, huzur verir. Sevme, sevilme, korunma, koruma, ihtiyacını yerine getirir. Yeniden mücadeleye hazırlar.

⁶² Mustafa Abanoz, Dinin Aileyi Koruyucu Fonksiyonu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005, s. 15.

4-Sosyalleştirme görevi yapar. Ferdin topluma yabancılaşmasını önler. Milli, dini ve ahlaki kültürü nakleder.

5-Eğitim – öğretimde ilk tabi okuldur.

6-Kimlik belirleme kaynağıdır.⁶³

Ailenin diğer işlevleri ise şöyledir:

Saygınlık İşlevi: Kişiye toplumsal bir saygınlık kazandırır.

Eğitim İşlevi: Çocuk, toplumun kültürünü, meslekî bilgilerini aile içinde elde eder.

Koruyucu İşlevi: Dıştan gelecek saldırılar, tüm aile fertleri tarafından karşılanır ve fert bu aile içinde kendisini güvende hisseder.

Dinsel İşlev: Sadece dinsel eğitim vermekle kalmaz, onun pratiklerinin üyeler tarafından yerine getirilip getirilmediğine de denetler.

Eğlenme ve Dinlenme İşlevi: Aile üyeleri birlikte üzülür ve birlikte eğlenirler, eğlencelere tüm aile üyeleri katılırdı.

Çocuk Yapma İşlevi: İnsan türünün devamı için çocuk yapma işlevini bu aile sürdürmüştür.

Psikolojik Doyum Sağlama İşlevi: Anne, baba ve çocuklar arasındaki duygusal ilişkiler, aile üyelerinin psikolojik doyuma ulaşmalarını sağlar.⁶⁴

Ailenin başlangıcı evlenmedir. Evlenme biyolojik, psikolojik ve sosyal yani çok yönlü bir işlemdir. Onun için ilk şart nikâhtır. Nikâh bir akittir. Dolayısıyla hukuki ve sosyal bir işlemdir. İslam toplumunda ne erkek-kadın rekabeti, ne erkek-kadın çatışması vardır. Evvela, imanda, İslam'da, ahlakta, sorumlulukta hiçbir farklılık yoktur. “Müslüman, inanan, itaat eden, sabırlı, gönülden saygılı, sadaka

⁶³Yumni Sezen, a.g.e, s. 259.

⁶⁴ Önal Sayın, Aile Sosyolojisi, Ege Üniversitesi Basım, İzmir 1994, s.8-9.

veren, oruç tutan, iffetlerini koruyan, Allah'ı çok anan erkekler ve kadınlar, işte bunlara Allah mağfiret ve büyük bir ecir hazırlamıştır". "İnanmış erkekler ve inanmış kadınlar birbirlerinin himayecisidirler." "Kadın; ne erkekten aşağı, ne ondan üstün, ne de erkeğe eşittir. İnsanlığın birer kutbudurlar. Birbirlerine nazaran yüksek, alçak veya eşit parçalar değildirler". Sadece sosyal statü ve sosyal rolleri farklıdır. Birbirlerinin tamamlayıcısı "birbirlerinin örtüsüdürler".⁶⁵

2.3.Aile Çeşitleri

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi çok değişik aile tanımlamaları yapılabilir, tek bir aile tipinden söz edilemez. İster geçmişte olsun ister günümüzde yaşamakta olan toplumların yapılarına göre türlü aile ilişkileri olmuştur. Her alanda olduğu gibi aile de, temelde kabul edilen ilkenin durumuna göre çok değişik açılardan sınıflandırılmıştır.

Örneğin E. Durkheim'in, evrimci eğilimin evrensel denilebilecek toplumsal gelişme basamakları olarak görüldüğü Klan, kabile, site, imparatorluk ve ulus aşamalarına denk düşecek şekilde aileyi altı kategoriye ayırır: 1. Totem Ailesi, 2. Anaerkil Ailesi, 3. Babaerkil Ailesi, 4. Soy Ailesi, 5. Pederi Ailesi, 6. Modern Aile. Pek çok aile biçimini içinde barındıran bu kategoriler bir aile sınıflandırmasından çok, tek düze bir evrimleşme çizgisine işaret etmektedir.⁶⁶

Başka bir aile taksonomisinde de "yerleşim yeri ilkesi" esas alınmıştır. Yerleşim yerine göre aile;

1. Büyük Kent Ailesi
2. Gecekondu Ailesi
3. Kasaba Ailesi
4. Köy ailesi

⁶⁵ Yumni Sezen, a.g.e, s. 260; Yukarıdaki paragrafta yorum yapılırken 2/Bakara/187 'den faydalanılmıştır.

⁶⁶ Mustafa Aydın, Kurumlar Sosyolojisi, Vadi Yayınları, Ankara 2000, s.43.

5. Göçebe Ailesi şeklinde sıralanır.

Aile taksonomisinde göz önünde bulundurulan başka bir ilke de sosyo-ekonomik aşamalarıdır. Buna göre de aile; Sanayi öncesi aile (Geniş Aile, Burjuva ailesi); Sanayi Ailesi (çekirdek aile); Sanayi ötesi toplum ailesi olarak üçe ayrılır. En ilkel toplumlardan en modern toplumlara kadar her birinde aile adı verilen; bazen otorite, çevre, akrabalık ve mülkiyet ilişkilerine, bazen de hane halkı kompozisyonuna bağlı olarak şekillenen bir sosyal yapı biçimi ile karşılaşmaktadır. En yaygın olan aile taksonomisi aileyi üye yoğunluğu bakımında ele alan tasniftir. Buna göre aile:

1. Geleneksel (Geniş) Aile
2. Modern (Çekirdek) Aile olarak iki çeşittir.

Geniş Aile: İçinde büyük ana ve babaların, dede ve torunların birlikte yaşadıkları aile tipidir ki bu tür bir ailede ailenin geçim kaynağını oluşturan üretim mekânı da genellikle aynıdır. Yani aile aynı zamanda bir imalathanedir.⁶⁷ Böyle bir ailede, birçok kuşağın bir arada yaşadığı büyük aile tipi, bir hayat ortaklığı karakterize arz ediyordu.

Çekirdek Aile: Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ailedir. Çekirdek aile sistemleri sosyolojik literatürde geniş aile sistemlerine karşıt olarak ele alınmıştır. Oysa geniş aile içinde çekirdek aileler de bulunabilir. Aile sosyolojisinde önce ABD’de, 1970’li yıllarda da Fransa’da geniş kabul gören ve sonra da realitedeki çeşitliliği açıklamaktan uzak kaldığı için terk edilen “tek yönlü” “evrimci” model bugün bizde geçerliliğini sürdürmektedir. Yani, inanılıyor ki sanayileşme ve şehirleşme ile beraber geniş aileden çekirdek aile yapısına geçilmiştir. Oysaki şehirleşme ile çekirdek aile arasında zorunlu bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır. Sanayileşmenin yeni bir aile yarattığını söylemek yerine, ailenin işlevleri, değerleri ve gelişme süreçlerinin değişmesi üzerinde etki yaptığı söylenebilir. Ailedeki en önemli değişim ailenin işlevlerinin diğer toplumsal örgütlere aktarılması, ailenin bir

⁶⁷Sulhi Dönmezer, Toplum Bilim, Beta Basım Yayın, İstanbul 1994, s.. 201.

imalathaneden, tüketim ve çocuk yetiştirme yerine dönüşmesi olmuştur. Çekirdek aile, çeşitli toplumsal karışıklıkları atlatmış, toplumsal değişmeye uyum göstermeyi başarmış oldukça esnek bir kurumdur. Büyük aile dayanışmasına dayalı hizmetlerin bir kısmı (sağlık, emniyet, çocuk bakımı için tesis, işsizlik sigortası gibi) çekirdek aile yapısının bulunduğu toplumlarda devletin işlevleri haline gelmiş, büyük kentlerde ailenin dini, eğitim ve koruma görevleri evden tamamen uzaklaşmıştır. Çocuk yapma ve psikolojik doyum iki önemli unsur olarak çekirdek ailenin işlevleri arasında devam etmektedir.⁶⁸

2.4.Türk Aile Yapısı

Türk aile kavramında iki temel kavram vardır. Bunlardan birincisi aile ikincisi ise sülale kavramıdır. Türklerin İslamlaştırılmasından önceki dönemde ikamet birliğine sahi olmayan göçebe toplumda ise ilk olarak aşiret ve kabile kavramı vardı. Yerleşik hayata geçmeyle birlikte oluşan ve tarım toplumunun özelliklerini taşıyan sülale kavramı, köy kavramının küçük birimlere yerleşmesiyle büyük aile kavramına dönüşmüştür. Büyük aile akrabalık bağları kuvvetli, erkeğin liderliğini barındıran, yaşlı erkeğin ya da erkeklerin ailenin sorumluluğunu üstlendiği geleneklere bağlı aile tipidir. Bu tip ailelerde ana, baba, çocukların yanında evlenen bütün oğulların eşleri onların çocukları, büyük anne büyükbaba, hala amca hep beraber yaşadıkları aynı tencereden yemek yiyen aile tipini oluşturur.

Ancak II. Mahmut dönemiyle birlikte başlayan reformist hareket, toprak reformunu da oluşturmuştur. Bu bağlamda erkek çocuklara arazileri eşit olarak paylaşmayı öne süren arazi kanunnamesinin ortaya çıkmasıyla birlikte artık bu geleneksel geniş aile tipi yerine, kök aile tipi dediğimiz, anne ve baba ve çok sayıda çocuktan oluşan büyük aile tipinin en küçük unsuru olarak toplumumuzda ortaya çıkmıştır. Nitekim günümüzde, aynı tencereden yemek yiyen ancak büyük aileden sosyal ve ekonomik bakımdan kopmamış, sadece fiziksel koşullar

⁶⁸Faima İsrailova, Kuran'ın Anlatımıyla Aile Hayatı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006, s. 11-12.

açısından geleneksel ailenin uzantısı sayılabilecek küçük aile sayısı önemli derecede fazladır.

Cumhuriyet dönemi ailesi ise Cumhuriyetin temel felsefesine uygun olarak Batılılaşmanın dayattığı kültürel dönüşümleri yaşamış, bu çerçevede modernleşmenin etkisiyle şekillenmiştir. Cumhuriyet dönemi ilk yıllarında Türk ekonomik ve toplumsal yapısı kırsal ekonomiye dayalı, geleneksel geniş ailenin ya da ataerkil geniş ailenin egemen olduğu durumdadır. Toplumun çoğunun kırsal kesimde yaşaması ve geçim tarıma dayandığı için yozlaşma fazla yaşanmıyordu. Sanayileşme ile birlikte batılı aile modelleri benimsenerek yeni çağdaş bir aile modeline geçildi⁶⁹.

Günümüzde Türk aile yapısının incelenmesinden evvel küçük aile yapısını incelemek Batı toplumundaki aile yaşantısını anlamada ve Türk aile yapısındaki yönelişi anlamada etkili olacaktır.

Küçük aile, akrabalık bağlarının görece önemini yitirdiği, kentsel alanda yaşayan insanların kurduğu, sanayi ticaret hizmet sektöründe çalışan insanlardan oluşan, karar alma mekanizmalarının aile içindeki üyeler arasında paylaştırıldığı aile çeşididir. Küçük ailede hem sayı hem de görevler açısından sınırlılık söz konusudur. Bununla beraber, Türkiye gibi toplumsal değişimin hızla yaşandığı, gelişmekte olan toplum modelinde geleneksel geniş aile özelliklerinin de bir arada yaşanıyor olmasını doğal karşılamak gerekir.

Aile içi ilişkilerde karşılaşılan sorunlar aile yapısının ve görevlerin netleşmemesinden kaynaklanır. Bu anlamda geleneksel cinsiyet rollerinin de değişmesi kaçınılmazdır. Bu da değişen bireyle değişen ve değişmeye direnen toplum arasında çatışma yaratmakta, çekirdek aileden tamamlanmamış aileye doğru giden yani boşanmış ailelere doğru bir geçiş doğurmaktadır.

⁶⁹ Latife Kabaklı ÇİMEN, Türk Töresinde Kadın ve Aile, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.317

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DİN VE AİLE:

Sosyal bir beraberlik olan aile, insanlığın ilk dönemlerinden bugüne dini bir altyapıya sahip olarak günümüze kadar gelmiştir. Aile yapısının her aşamasında dini bir ritüel görebilmekteyiz. İster aile fertlerine yüklenen görevler içerisinde olsun, isterse de aile içinde yapılan tüm aktivitelerde olsun temelinde bir inanç vardır.

“Örneğin eskiden Yunan, Hint, Çin, Eski İsrail ve Roma da ve ilkel kabile dinlerinde aile babası(reisi aynı zamanda bu kutsal birliğin dini lideri konumundadır. Keza, kutsal olduğuna inanılan toplu yemekler de ailevi cemaatin somut görüntüsüdür. Bu yemek, sadece ailenin en yakın üyeleriyle yenir ve sofrada yer alanları kutsala bağlayarak, onları kutsal bir cemaat haline getirir. Örneğin antik Yahudilik'teki “kiddousch” töreninde yemek ve şarap takdim edilmektedir.”⁷⁰

3.1. Semavi Olmayan Dinler 'de Aile

Tarih boyunca insanlar hayatlarını inandıkları dinin emirlerini gözeterek, bu dinin emirlerine uyarak yaşamayı istemişlerdir. İnsanlar hiçbir zaman başkalarının karışmasına izin vermeyecekleri özel hayatlarını, en özel yaşantılarını hep dinin emirleri yönünde düzenlemeye çalışmışlardır. Dolayısıyla toplumların inandıkları din ve bu dinin etkisiyle oluşmuş bulunan ahlak kuralları, erkek kadın ilişkilerinde tarih boyunca fevkalade etkin olmuştur ve bugün hala etkindir. Ta İlkçağ toplumlarından beri toplumun din ve ahlak anlayışı kadın erkek arası ilişkileri etkilemiştir. Kaynaklarda gerek Sümerlerde, gerek Babillilerde, gerekse Romalılarda kendisini tapınağa adayarak fahişelik yapanlardan söz edilir. Bu kadınlar tapınak için fahişelik yaparlar ve onlara kurban ayininde verilen para aslında tapınağa verilmiş sayıldığından para tapınağa bırakılırdı. Bunlara “Kutsal Fahişe” denirdi. Kutsal Fahişeliğin nasıl ortaya çıktığına gelince; “Kadim toplumlarda toplum daha anaerkil

⁷⁰ Editörler: Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu, Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2011 s. 296.

olduğundan ve doğayla daha iç içe yaşandığından bu toplumlarda kadının ve erkeğin cinsel doğaları ile dinsel tutumları birbirinden ayrılmaz nitelikteydi. Şükran ve övgülerinde ya da niyazlarında, aşk ve tutkuya saygı duyan tanrıçaya seks edimi sunarlardı.” “Hammurabi kanunları kutsal fahişenin haklarını koruyan özel yasalar içeriyordu; evli bir kadının ününü yücelten yasa, kutsal fahişeyi de tıpkı çocukları gibi iftiraya karşı koruyordu. Kutsal fahişelerin toplumsal bir konumu vardı, eğitim görüyorlardı. Bazı durumlarda siyasal ve yasal olarak erkeklerle eşit durumda oluyorlardı.” Belki de kadınlar en eski medeniyetlerde dişilik özelliklerini ve cinselliklerini kullanarak anaerkil bir düzen kurmuşlardı. Bu konuda Merlin Stone’un söyledikleri oldukça dikkat çekicidir. Anlaşıldığı kadarıyla o dönemde Tanrıçalar büyük oranda kadındı; fakat gene aynı dönemde kadınlar maalesef cinsel bir nesne olarak kullanılıyordu. Anaerkil bir toplumda din, kadim medeniyetlerde kadın ve erkeklerin cinsel tutumlarını belirleyen temel etkendi.⁷¹

Görüldüğü üzere söz konusu anaerkil dönemde aslında adları çeşitli ülkelerde ve yerlerde değişmekle beraber kadınlar Aşk Tanrıçası adına hem de ibadet yaptıklarına inanarak kendilerini tapınak ve tanrıça için körü körüne adıyorlardı. Ve bu adanmışlık ahlaksızca bir adanmışlıktı. Neticede cinselliğin ibadetle özdeşleştirildiği ahlakın yüzüstü olduğu bir anaerkil toplum vardı. Eğer hakikaten toplum anaerkil olduğunda ortaya çıkacak sosyal ahlaki manzara bu olacak ise ki yüksek bir ihtimalle böyle olacaktır, o halde toplumun olduğu gibi kalması yeğdir. Bu konuyu daha detaylıca yorumlamak gerekirse semavi olmayan dinler dışında tarihten günümüze bütün dini sistemler evlilik kavramında en önemli yeri tutan cinselliğe belirli bir sınır koymuştur ancak semavi olmayan dinlerin dışında. Semavi olmayan dinlerde ise tarihsel manzara yukarıdaki gibidir.

3.2.Yahudilikte Aile

Yahudilik temelde İlahi bir din olarak dinin peygamberi Hz. Musa ve ona gelen kutsal kitap da Tevrat’tır. Diğer ilahi dinlere benzerlikleri olsa da daha sonra Yahudiliğin üstün bir din olması ve Yahudi olanların Allah tarafından üstün ırk

⁷¹ Emine Öztürk, Aşk Sosyolojisi, Cinius Yay, İst., 2013, s. 125-126.

olarak yaratılmış olma fikri onları adeta din ile ırkı parçalanamaz bir bütünlük olarak görmelerini sağlamıştır. Bu yapı içerisindeki Yahudi aile yapısı tamamıyla din eksenli bir aile yapısına bürünmüştür. Kutsal kitap Tevrat'a göre kendini tanzim eden Yahudi toplumu, aileyi genellikle dini ritüellere göre bir evlilikle kurmaktadırlar.

Yahudilerin evlenmeleri ve en azından iki çocuk (biri erkek, diğeri kız) sahibi olmaları pozitif bir görevdir. Hıristiyanlıkta olduğu gibi geleneksel Yahudilikte evliliği meşrulaştırıcı en önemli unsur, çocuk sahibi olarak yeryüzünde çoğalma düşüncesidir. Evlilik kurumuna, Tanrının "seçkin ırkı" olduğu düşünülen İsraililerin çoğalması ve özellikle erkek çocuk elde edilmesi açısından bakan Yahudilerin, başka din ve millet mensuplarıyla evlenme konusunda çok titiz davrandıkları bilinmektedir. Bununla birlikte, günümüzde Batılı bazı hahamlar, böyle durumlarda doğacak çocukların Yahudi olması koşuluyla nikâh kıymaktadır.⁷²

Yahudilik inancına göre İsrail Oğullarının Allah tarafından üstün olarak yaratılmış olma inancı, onları diğer toplumlarla kaynaşmanın önüne geçmiş onları diğer din ve toplumlardan uzaklaştırarak kendi içinde saflığını korumayı amaçlamıştır. Keza bu dini inanca göre akraba evliliği daha yaygın olmakla birlikte çoğu zaman kardeş, kız ve torunlarıyla evlilik yaygındır.

"Aslında Yahudilikle alakalı çoğu konuda olduğu gibi kadına yönelik algıların ve kadının konumuyla ilgili anlayışların şekillenmesinde de bu dinin ortaya çıkış ve gelişim sürecinin ve bu süreçten olarak diğer kültürlerin etkisi mevcuttur. Her şeyden önce, sistemli bir din haline geliş sonraki dönemlerde (İkinci Mabet ve Tamuda dönemleri) gerçekleşmiş olmakla birlikte, köken olarak İsmailoğullarına ve İsmailoğullarının yaşadığı coğrafya itibariyle eski Yakın Doğu kültürüne dayanan Yahudilik, bir 'kavim dini' olarak ortaya çıkmış ve dönemin tek monoteist kavmi olan İsrailoğulları başından itibaren pagan inanca sahip toplumlar karşısında varlıklarını devam ettirme ve dinî-etnik kimliklerini koruma mücadelesi vermişlerdir. Bu sebeple, dinî-etnik kimliği korumada lokomotif görevi gören aile hayatı ve neslin devamı konuları eski İsrail dininde ve bu dinin sistemleşmiş biçimi olan Yahudilikte

⁷²Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu,, s. 298

daima önemli yere sahip olmuştur. Kadın ve erkek anlayışları ile ilgili roller de farklı faktörlerin yanı sıra daha ziyade bu ekseninde şekillenmiştir.⁷³

Yahudilik inancında kadına biçilen rol de diğer inançlara göre daha ataerkil ve baskıcıdır. Her ne kadar kadına sevgiyle yaklaşmayı vurgulayan metinler bulunsa da, diğer dinlerde kadını yüceltme nedenleri olarak görülen durumlar bu inançta kadını cezalandırma ve hor görme sebebi yapılmıştır.

Tevrat'ta Âdem ve Havva kıssasında görüldüğü üzere kadın hilekâr ve kocasını günaha teşvik eden ve bunun karşılığı olarak kocası tarafından yönetilmesi gereken ve doğum sancısı çekmekle cezalandırılan bir varlıktır. Başka bazı pasajlarda kadın, aile reisini mutlu etmek için bir araç olarak görülmüş, erkeğin kaburga kemiğinden yaratıldığı belirtilerek onun karşısında denklik hakkını yetirmiştir. Bu da erkeğin akrabası olduğu sürece geride bıraktığı mirastan pay almaması demektir. Ayrıca Tevrat'ta zina eden kadının recmedilmesi(taşlanarak öldürülmesi) öngörülürken erkeklere herhangi bir müeyyideden bahsedilmemesi önemli bir cinsiyet ayrımıdır. Yahudilerle de dikkat çeken bir diğer aşağılama örneği kadınlarda adetli (kan görme) olma durumudur. Hıristiyanlık ve Müslümanlıkta adetli bayanları çeşitli dini vecibelerden uzak tutmuşlarsa da Yahudilikte âdetli kadınların dini vecibelerden uzaklaştırma bir yana kadından son derece uzak kalmışlar, hatta âdetleri bittikten sonra bile bir hafta daha onlarla bir arada bulunmamışlar, onlarla beraber yemezler, içmezler ve oturmazlardı.⁷⁴

3.3.Hıristiyanlıkta Aile

Hıristiyanlıkta aile yapısı din eksenli bir yapı olmasıyla birlikte, aile yapısı Yahudilikten pek farklı değildir. Yine de Hıristiyan ailede bazı farklı unsur, inanış ve geleneklere rastlanır. Hıristiyanlıkta geleneksel bir diğer ifadeyle erkeğin egemen olduğu bir aile yapısından söz edilebilir fakat Yahudilikte olduğu gibi kadın kocasının adeta mülkiyeti altındaki bir emtia da değildir.

⁷³Salime Leyla Gürkan, Yahudi Geleneğinde Kadın Algısı, s.2.

⁷⁴Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu., a.g.e., s. 299.

Hz. İsa, insanları birleştiren organik ilişkiler karşısında tam bir ilgisizlik gösterir. Kan ve soya dayalı organik “ailevi cemaat” müminler cemaatine göre ikinci planda kalır. Kuşkusuz Hz. İsa, ailenin yeryüzünde bozulmamasını istemekle birlikte bu dinde her kutsal dışı hayat gibi evliliğin de geçici olduğuna inanılır.⁷⁵

Ancak Hıristiyan mezhepleri birbirilerinden farklı olsa da açıkça evlilik ve cinsellik karşısında uzlaşmaya doğru bir yönelim görülmektedir. Katolik kilisesi, doğurmak ve nesil eğitmek amacıyla üyelerinden “patriyarkal” bir tutum, yani kilise dışı farklı tabiatların kabulünü ve itaat edilmesini istemektedir. Bütün kutsal dışı hayatı, kilise teşkilatı içine dâhil etmekten ibaret olan Katolik eğilime uygun olarak, kendine özgü bağımsız cinsellik özeliğini kaybederek evlilik, bir kilise sırrı, İsa ve kilise ile birleşme olayı haline geliyor.

Protestanlıkta evlenme ve aile, kutsal dışı hayat olarak değer ve kabul görür. Ancak, imandan soyutlanmayan ve imanla birlikte yaşanan bütün kutsal dışı faaliyetlerde olduğu gibi o Hıristiyan bir temayüldür. Kutsallık müminin en ücra köşesine çekildiğinden, artık evliliğin dışarıdan kurumsal takdisi gerekli olmamaktadır.⁷⁶Bu durum son yıllarda kilisede çalışanların küçük çocuklara varan sarkıntılık hadiseleriyle sık sık gündemi meşgul etmiş bulunmaktadır.

Her ne kadar evlilik kutsal dışı bir faaliyet olarak görülmüş olsa da daha sonra kilise gözetiminde yapılan bir ayin haline getirilmiştir. Bu da evlilik kurumunun aile yapısını sağlamlaştırdığı için çok önemli bir işlev olarak varlığını sürdürmüştür.

Yahudiliğin aksine Hıristiyan ailelerin tek evli (tek eşlilik) olduğu söylenebilir. Hıristiyanlıkta aileye oldukça fazla kutsiyet verilmiş, hatta evlenen kadın ve erkeğin annesini ve babasını bırakarak, bir beden haline gelerek ayrılma imkânı olmayan kutsal bir yuva kurduklarına inanılmıştır. Şayet boşanma olduysa

⁷⁵Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu a.g.e., s. 300.

⁷⁶A.g.e., s.300-301

manevi birliğin devam ettiği gerekçesiyle boşanan çiftin bir başkasıyla evlenmesi zina sayılmıştır.⁷⁷

Bu durum boşanmayı engellemekle aile temelini sağlamlaştırmakla birlikte anne ve babayı dışarıda bırakarak çekirdek ailenin de temelleri atılmıştır. Dolayısıyla geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçilmiştir. Çekirdek aile yapısına geçiş anne babaların huzurevlerine terk edilmesi olayını hızlandırmıştır. Nitekim Yahudilik ve Müslümanlıkla kıyaslandığında çekirdek aile yapısı Hıristiyanlıkta daha yaygındır.

Hıristiyanlıkta kadın ve erkek sevgisinin İncil'in birçok yerinde vurgulanmasıyla birlikte, temelde kadın erkek farklılıkları keskin bir biçimde ayrılmıştır. Ailenin tek hâkim otoritesini kraldan, kral da Tanrı'dan almaktadır. Özellikle boşanan kadının bir daha evlenememesi ve kadının erkekten yaratılması, erkek hâkimiyetini sağlamlaştırmıştır.

16. yüzyılla gelindiğinde, ataerkil yapıyı belirleyen kiliseye karşı Protestanlık ayaklanmasının ayak seslerinin yükseldiği görülmüştür. Artık kişinin, kral ve din adamlarından ziyade direk olarak Tanrı'ya sorumlu olduğu inancı benimsenmiştir. Daha sonraları erkek, kadın cinsiyetinin Tanrı katında eşit olduğu söylenmiş olsa da diğer mezheplerdeki cinsiyet ayırımından dolayı tam olarak yerini bulan bir söylem olmamıştır.

Feminist hareketlerin ilk defa Batı toplumlarında ortaya çıkışı, kadın haklarındaki olumsuz gelişmelerle yakından ilgilidir. Feminizm, erkeksi ve doğaya aykırı olduğu gerekçesiyle kamusal alanda kadınların tüm haklı eylemlerinin Batılı devletler tarafından şiddetle bastırılmasının sonucunda oluşmuş bir kadınlar hareketidir. Günümüzde kutlanan "*Dünya Kadınlar Günü*" de ABD'de yaşanan böyle trajedik bir öyküye dayanmaktadır.⁷⁸

⁷⁷Faima İsrailova, a.g.e., s. 7.

⁷⁸Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu, a.g.e., s. 304.

Batı toplumunda olumlu diyebileceğimiz kadın hareketleri özellikle günümüz de kadını meta haline getirmiş ve işin dini boyutundan ziyade, maalesef kadınlar kendilerini pazar piyasalarını canlandıran bir figüran haline getirmiştir. Haklı olarak kendilerini önemli hale getirdikleri bir hareketten bugün sadece bir meta haline gelmiştir.

Hıristiyanlıkta, bakirelik kutsal olarak kabul edilmiştir. Evlilikte bile olsa cinselliğe iyi bakılmamıştır. Evlilik, insanın kendi nefesine yenik düştüğü bir olay olarak algılanmaktadır. Evlilik, tamamıyla çocuk doğurmak ve zinadan korunmak için zorunlu bir görev ya da katlanılması gereken bir durum olarak görülmüştür. Hatta Hıristiyanlığın bir mezhebi olan Katolik Kilisesi tüm ruhban sınıfının evlenmesini yasaklamıştır. Bir diğer mezhep olan Ortodoks Kilisesi ise evli erkeklerin piskopos olmasına izin vermemektedir. Görüldüğü üzere Hıristiyanlıkta evlilik dahi Tanrı'ya giden yolda bir engel olarak görülüyordu. Kaldı ki arkadaşlık yahut gayrimeşru bir münasebet asla kabul görmez, “Fuhuştan kaçın. İnsanın işlediği bütün öbür günahlar bedeninin dışındadır; fuhuş yapan, kendi bedenine karşı günah işler”.⁷⁹Tarih boyunca din, toplumların cinsel ahlakını belirleyen bir etken olmuştur. Özellikle Hıristiyanlıkta yüzyıllar boyunca insanlar evlendikleri halde boşanamamışlar. Ancak Reformlara ve Rönesans'a kadar bu böyle devam etmiş. Protestanlığın kuruluşuyla pek çok şey değişmiş ve evlilik normal olduğu kadar zamanla boşanma da normal hale gelmiştir.⁸⁰

3.4.İslamiyet'te Aile

İslam'da aile Hıristiyanlıkta olduğu gibi tamamen dini bir kurum olarak düşünülmemiş, Yahudilikte olduğu gibi de bazı esasları kişisel istekler doğrultusunda tanımlanmamıştır. İslam, kan ve soya dayanan aile yapısı yerine inanç kardeşliğine dayanan bir aile yapısını benimsenmiştir. Buna en güzel örnek; Hz. Muhammed'in en büyük düşmanlarından birisi amcası, Ebu Leheb olmuştur. Bu örnekleri

⁷⁹Korintliler, 5/6:18..

⁸⁰ Öztürk, a.g.e., s. 129.

Peygamber efendimizle ilk yolan çıkan sahabeler, inançlarına karşı gelen ailelerini reddederek İslam'ın saflarında yer almışlar.

İslam'dan önceki aile yani cahiliye devri Araplarında aile, ataerkil, yani baba otoritesine dayalı bir karakter arz eder. Bu, o dönemin ve komşu milletlerin de genel bir özelliğidir. Aile, erkekler tarafından temsil edilir ve erkeğin akrabalarından oluşur, kadının akrabaları aileden sayılmazdı. Özellikle göçebe hayatı yaşayan ve devamlı birbiriyle savaşan Araplar arasında erkek; üreten, ganimet getiren, bir üyesi sayıldığından fazlasıyla kadına göre itibar görmektedir. Kadına ise o dönem daha çok tüketici bir nazarla bakılırdı.⁸¹

Aile, İslam'da kendisine oldukça önem verilen bir kurum olarak sosyal hayattaki yerini alarak öncelikle bu sorunu ortadan kaldırmıştır. İslami toplum düzeninde aile, insanlığın ilk ve asıl birimidir. Medeniyeti mümkün kılan yapıcı bir kuvvet olarak aile, insanları birleştirme gibi önemli bir fonksiyonu da ifa eder. Bu öneminden dolayı İslam, aileyi ilgilendiren sosyal meselelere özel bir ilgi göstermiş ve toplumun bu en küçük biriminin sağlam, kuvvetli ve sağlıklı bir temel üzerinde kurulması için büyük çaba göstermiştir.⁸²

Hem kişinin huzur bulduğu bir ortam, hem neslin devamı için bir vesile, hem de kişiyi dine göre günah sayılan çeşitli kötülüklerden koruyan bir vasıta olarak tarif edebilecek İslam Ailesi toplumun oluşmasında kendisine en çok önem verilen kurumların başında gelmiştir.⁸³

Tarihsel gelişimi içinde tevhit inancından uzaklaşan ve şirkin karanlığına sürüklenen toplumlarda, her konuda olduğu gibi evlilik ve aile hayatında da olumsuz dönemlerin yaşandığı olmuştur. Allah, cahiliye bataklığına sürüklenen toplumlara aralıklarla Nebi ve Resuller göndermiştir.

⁸¹ İslami İlimler Araştırma Vakfı, Sosyal Hayatta Kadın, Ali Bardakoğlu, Cahiliye Döneminde Kadın, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996, s.11

⁸²Faima İsrailova, s.12

⁸³A.g.e, s.12

Kuran-ı Kerim ilahi hitap olarak insanların bozduğu itikadı esaslar tashihinin yanında, beşeri münasebetleri düzenleyen hükümler de getirdi. İnsan ilişkileri içinde ilk sıralarda gelen evlilik ve aile ilişkileri, temel prensipleri itibarıyla yer aldı. Ahlaksızlık ve fuhuş, bütün insan cemiyetlerinde kötü ve çirkin karşılandı.

Evlenme, boşanma, aile düzeni gibi konularda Hıristiyanlıktan daha fazla yer verildiği gözlemlenen İslamiyet'te evlilik ve cinsellik, insan yaşamının bir parçası kabul edildiğinden evli bir yaşam, bekârlığa tercih edilir. Boşanmaya karşı olumsuz bir değer atfedilmekle birlikte yasaklanmış değildir. Evlilik katlanılmaz boyutlara ulaştığında Allah nezdinde yapılacak işlerin en sevimsizi olarak görülse de ayrılığa izin verilir.⁸⁴ Dolayısıyla İslam diğer dini inançlar ve cahiliye dönemindeki baskıcı kadın zihniyetiyle kadına her şeyi kabul etme zihniyeti yerine, kadına özgür bir kapı açmıştır.

İslam'ın gelişi ile birlikte aile bir kurum olarak toplumu yönlendirecek birçok özelliğini elde etmiş, bireyi aile içinde eğitmeyi hedeflediği için de aileye oldukça önem verilmiştir. Bunun sonucu olarak İslam cahiliye deki aile hayatının birçok unsurunu değiştirmiş ve birçoğunu da ortadan kaldırmıştır.

İslam'ın oluşturduğu sosyal hayat içerisinde aile sadece fiziki bir birliktelik olarak algılanmamış, aynı zamanda bir öge ve kurulması dinen gerekli bir kurum olarak görülmüştür. Bu nedenle evlilik teşvik edilmiş, bekârlık kınanmıştır. *İçinizden evli olmayanları, köle ve cariyelerinizden evlenmeye müsaait olanları evlendirin...*⁸⁵

Evliliğin gerekliliği birçok ayet ve hadiste vurgulanmıştır. Buna karşın, evlilik dışı tüm ilişkileri yasaklanmış, özellikle zina büyük günahlardan sayılmış ve buna başvuranlar ağır ifadelerle kınanmıştır. Ayrıca cezai müeyyide getirilmiştir. Aile insanların gelişmesinde birinci sırada değer ifade edecek kadar önemlidir.

⁸⁴ Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu, s.305

⁸⁵ Nur 24/31; Nisa 4/3.

Çünkü aile güvenlik ve bağlılık sağlar, böylece insanlar arası ilişkilerin daha yakın ve sıcak olmasında rol oynar.

Kadının aşığalandığı ve birden fazla kadınla evliliklerin yapıldığı bir toplumda ortaya çıkan İslam dini birden fazla kadınla evliliği tavsiye etmeyerek çok eşliliğe iyi bakmayarak tek eşliliği tavsiye etmiş, kişi ve toplum için en uygun evliliğin tek eşlilik olduğunu vurgulamıştır. İslam da aile esas itibariyle tek evlilik üzerine kurulmuştur. Fakat belli bir durumlar da kocanın dörde kadar evlenmesine izin verilmiştir. Ancak bu bir emir değil belli şartlarda başvurulmuş bir uygulamadır.

Sosyolog C. Zimmerman, poligaminin izin verildiği Müslüman toplumlarda bile tek eşliliklerin %99 olduğu varsayımında bulunur. Geçmiş dönemlerde Yahudi ve Hıristiyan toplular da görülen bu fenomenle ilgili olarak Fransız din sosyoloğu J. Paul Charnay ise bazı araştırmalara dayanarak oranı düşük gösteren bir tahminden çok, oranı yüksek gösteren bir tahminden söz eder. Buna göre, çok eşle evli erkeklerin sayısı toplam evli erkek sayısının onda birini asla geçmemekteydi. Charnay göre ilk dönemlerdeki çok eşliliğin çoğunlukla, göçebe çöl hayatının toplumsal ve ekonomik koşullarının bir ürünü olduğu görüşündedir.⁸⁶

Birçok toplumda olduğu gibi, İslam aile yapısı da ataerkildir. Fakat bu aile Yahudilikte, Hıristiyan ve eski Arap toplumunda var olan yapıdan farklıdır. Aile reisinin onu meydana getiren fertler üzerindeki yetkisi önceliklere oranla son derece sınırlıdır. Arap toplumunda yaygın olan kız çocuklarını öldürme âdeti yasaklanmıştır. İslam'da kadın, Yahudilik ve Hıristiyanlıktaki gibi ilk günahın vebalini tek başına taşımamaktadır. Aile hayatında ilk hata olarak kabul edilen Hz. Âdem'in yasak meyveyi yemesi diğer dinlerde Havva annemiz tarafından verildiği inancı yerine, İslam da şeytan tarafından verildiği inancı vardır. Bu da kadının bir şer olmaktan çıkartılması açısından önemlidir.

İslam öncesi hane halkı bireyleri açısından da geniş bir yapı arz eder. Buna göre aile; hizmetçiler, köleler, onların çocukları ve cariyeler dâhildir. Bu yönüyle

⁸⁶ Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu, s.305

geniş aile tipinin gözlemlendiği İslam topluluğunda çekirdek aile tiplerine de rastlamak mümkündür.

İslamiyet'te aile bilinen tipte geniş aile de değildir. Din, aile dâhil her şeyden önce geldiğinden İslam'ın ilkeleriyle çatışması durumunda birey, ailesiyle ilişkilerini gözden geçirmek durumunda kalabilir. İslam'ın ilk dönemindeki uygulamalar dikkate alındığında, böylesine bir çatışma durumunda Müslümanların diğer aile üyelerini dışlamadıkları, aksine onlarla ilişkilerini sürekli sürdürmek istedikleri görülmektedir. İslam'ın genel muhtevasına bakıldığında, sadece akrabalarla değil başka insanlarla da sürekli olumlu ve insani ilişkilerin tavsiye edildiği görülür.⁸⁷

Evlilik kurumları ve aile biçimlerine farklı bir boyut kazandıran İslam ailesi sosyoloji literatürüne girmemiş, geniş ve çekirdek ailenin çeşitli özelliklerini barındıran bir aile tipi olarak da görülebilir. Şunu da belirtelim ki, ahlaki ve toplumsal normlarla ortaya çıkmış tarihi boyutu içerisinde İslam ailesi, birçok uygulamasını toplumsal şartları dikkate alarak geliştirmiştir.

⁸⁷Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu, s.306

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.SAİD NURSİ'DE AİLE ve SOSYAL AHLAK

Her asırda olduğu gibi içinde bulunduğumuz yüzyılın manevi hastalıklarına karşı devayı Kur'an eczanesinden almaya mecburuz. Kuran ahlakıyla ahlaklanan Peygamberimiz (s.a.v.)'in Sünnet-i Seniyyesini hayatımıza tatbik ve rehber edince, problem odaklı olarak gördüğümüz her türlü olayın, İslami dairede eriyerek birer nura dönüştüğünü görürüz.

"Eğer Allah'a muhabbetiniz varsa, Habibullah'a ittiba edilecek. İttiba edilmezse, netice veriyor ki, Allah'a muhabbetiniz yoktur. Muhabbetullah varsa, netice verir ki, Habibullahın Sünnet-i Seniyyesine ittiba intaç eder." ⁸⁸ Ayet-i kerimesini kendine rehber yapan Said Nursi, bu çağın insanının anlayışına uygun bir Kuran tefsiri olan Risale-i Nur eseri ile aile hayatını iman çerçevesinde ele almıştır.

4.1.Said Nursi'de Ailenin Önemi

Fertlerin sağlıklı, huzurlu ve başarılı bir hayat sürmesi ancak iman çerçevesinde mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla fertlerin saadetiyle ancak iyi bir toplum meydana gelir. Said Nursi ailenin önemini Asa-yı Musa adlı eserinde şöyle ifade etmektedir:

"Her insanın küçük bir dünyası belki bir cenneti dahi kendi hanesidir. Eğer iman-ı ahiret o hanenin saadetine hükmetmezse, o aile efradı, her biri şefkat ve muhabbet ve alakadarlığı derecesinde elim(acı veren) endişeler ve azaplar çeker. O cenneti, cehenneme döner. Veyahut çeşitli eğlenceler ve sefahatlerle aklını meşgul edip uyutur. Başını gaflete sokar, ta ölüm ve zeval(yok olma) ve firak(hiçlik) onu görmesin. Divanece(delice), muvakkat(yardımcı), iptali his nevinden bir çare bulur. Bu dağdağalı kararsız hayati dünyevide o mesut zannedilen aile hayatı çok cihetlerle saadetini kaybeder ve kısacık bir hayattaki münasebet ve karabet(sevgi) dahi hakkı

⁸⁸ Al-i İmran 3/31

*sadakati ve samimi ihlâsı ve garazsız bir hizmeti ve muhabbeti vermez. Ahlak o nispette küçülür, belki sukut eder. Eğer ahirete iman o haneye girse birden ışıklandırarak, ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karabet ve muhabbet kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki darı ahirette saadeti ebediyete dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimi hürmet eder, sever, şefkat eder, kusurlarına bakmaz. Hakiki insaniyet saadeti o hanede inkişafa başlar”.*⁸⁹

Said’i Nursi’nin ifade ettiği üzere aile hayatının huzurunda iman çok önemli yer tutmaktadır. İmanla beraber aile huzurunun temeli küçük yaşta çocukların eğitimi ile mümkün olacaktır. Küçük yaşta merhametli olmayı, dürüstlüğü, zayıfı korumayı, adaleti, sabrı, hoşgörüyü öğrenen bir fert ileriki yaşlarda bu öğrendiklerini kendi hayatında uygulamaya başlar. Örneğin anne ve babasının yardımseverliğine şahit olan bir çocuk, yardıma ihtiyacı olan birini gördüğünde ilk olarak anne ve babasının bu tavrını hatırlar. Ya da ailesinin çıkarlarıyla çatışsa bile her zaman doğruyu söylemesine alışkın olan bir çocuk, mutlaka ahlakı kendisi de uygulamaya başlar.

Bir de bunun tam aksini düşünelim. Hayatta en güvendiği insanlar olan anne ve babasının yalan söylediğine, çıkarları için insanları kandırduğuna, öfkelenildiğinde saldırganlaştığına, bencil ve egoist olduklarına şahit olan bir çocuk için, bu yaşam tarzı örnek modeldir. Bu nedenle büyük bir ihtimalle ileriki hayatında ailesinden gördüğü bu davranış tarzını uygulamakta bir sakınca görmeyecektir. Ailenin bir insanın hayatında ne kadar önemli bir yeri olduğunu Said Nursi Sözler adlı esrinde şu şekilde dile getirmiştir:

“Nev'-i beşerin hayat-ı dünyeviye sinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir Cennet, bir melce, bir tahassüngâhı(dayanağı) aile hayatıdır. Ve herkesin hanesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hane ve aile hayatının hayatı ve saadeti ise; samimî ve ciddî ve vefadarane(fedakârca) hürmet ve hakikî ve şefkatli ve fedakârane merhamet ile olabilir ve bu hakikî hürmet ve samimî merhamet ise; ebedî bir arkadaşlık ve daimî bir refakat ve sermedi bir beraberlik ve hadsiz bir zamanda ve hudutsuz bir hayatta birbiriyle pederane, kardeşane, arkadaşane

⁸⁹ Said Nursi, Asa-yı Musa, Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011, s 52

*münasebetlerin bulunmak fikriyle, akidesiyle olabilir. Meselâ der: "Bu haremim, ebedî bir âlemde, ebedî bir hayatta, daimî bir refîka-i hayatımdır. Şimdilik ihtiyar ve çirkin olmuş ise de zararı yok. Çünkü ebedî bir güzelliği var, gelecek. Ve böyle daimî arkadaşlığın hatırı için her bir fedakârlığı ve merhameti yaparım." diyerek o ihtiyara karısına, güzel bir huri gibi muhabbetle, şefkatle, merhametle mukabele edebilir. Yoksa kısacık bir-iki saat surî bir refakatten sonra ebedî bir firak ve müfarakate uğrayan arkadaşlık; elbette gayet surî ve muvakkat ve esassız, hayvan gibi bir rikkat-i cinsiye manasında ve bir mecazî merhamet ve sun'î bir hürmet verebilir. Ve hayvanatta olduğu gibi; başka menfaatler ve sair galip hisler, o hürmet ve merhameti mağlup edip o dünya cennetini, cehenneme çevirir."*⁹⁰

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı gibi, yaşadığı zamanın hem toplumsal hayatından hem bireysel tercihlerinden kendini sorumlu bilen Said Nursi, ailenin insan üzerindeki temel etkisini gördüğünden aile yaşamının manevi yanına, huzur eksenli ortamına vurgu yaparak modern insanın temel handikap olan stresten ve huzursuzluktan çıkış yollarını göstermektedir.

4.2.Said Nursi'de Kadın

Daha önce de ilahi olan dinler ve ilahi olmayan inançları incelerken bunlar için de İslamiyet'in kadına verdiği değere değinmiştik. İslam dini kadına vermiş olduğu bu değer yanında kadına büyük görev ve sorumluluklar da yüklemiştir.

Kadının tarihsel sürecine göz atarken hümanist düşünceyle yola çıkan komünizm, sosyalizm vb. sistemlerde kadını özgürleştirme çabasında Allah inancını saf dışı bırakma çabası hep ön planda olmuştur.

Cihan Aktaş'ın deyimiyle; Kadın hiçbir dönemde, Batı uygarlığının şimdiki zamanda olduğu kadar çok boyutlu sömürüye uğratılmadı ve saygınlığını yetirmedi. Tarihin hiçbir döneminde bu kadar kadınların kendi isteğiyle ve adeta birbirleriyle yarışarak köle, fuhuş sermayesi, güzellik kraliçesi, tüketim aracı ve hedefi oluşlarına

⁹⁰Said Nursi, Sözler, s 121-122

tanık olmamıştır. Güçlünün zayıf olanları bilimsel yönlerle ezme hakkı kazandığı bu dönemde kadın, zayıfın da zayıfı olarak çok yönlü sömürüye uğratılıyor. Zulmü çeşitlendiren materyalist sistemler insanlığı kadar cinselliğini de dönüştürmeye uğratıyorlar. Kadının kişiliği sistemin belirlediği uygun yöntemlerle parçalanıyor, çeşitleniyor ve bin bir karakter kazanıyor.⁹¹

Said Nursi, bu tehlikeli durumu kendisiyle görüşmeye gelen talebeleri ve dostlarıyla aile hayatını konuşurken işittiği şikâyetler onu bu konuda düşünmeye sevk etmiştir. Aile hayatını ortadan kaldıran emperyalist güçlerin kadınları nasıl kullandığını kendisi şöyle ifade etmektedir:

“Bu sene inzivada iken ve hayat-ı içtimaiyeden (sosyal hayattan) çekildiğim halde bazı nurcu kardeşlerimin ve hemşirelerimin(kız kardeşlerimin) hatırları için dünyaya baktım. Benimle görüşen ekseri dostlardan, kendi ailevî hayatlarından şekvalar işittim. "Eyvah!" dedim. İnsanın husususan Müslüman'ın tahassüngâhı (dayanağı) ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile hayatıdır. Bu da mı bozulmağa başlamış dedim. Sebebinin aradım. Bildim ki: Nasıl, İslâmiyet'in hayat-ı içtimaiyesine (sosyal hayatına) ve dolayısıyla din-i İslâm'a zarar vermek için gençleri yoldan çıkarmak ve gençlik hevesatıyla sefahate sevk etmek için bir iki komite çalışıyormuş. Aynen öyle de; bîçare nisa taifesinin gafil kısmını dahi yanlış yollara sevk etmek için bir iki komitenin tesirli bir surette perde altında çalıştığını hissettim. Ve bildim ki: Bu millet-i İslâm'a bir dehşetli darbe, o cihetten geliyor.”⁹²

Said Nursi'nin de “komite” olarak bahsettiği o dönemde Rusya'daki Kominizim anlayışı ile birlikte maalesef dini inanç ciddi sarsılmalar yaşanmıştır. Buda bayanların dini ritüelleri bir kenara atarak açık saçıklığa yöneldiğini görmekteyiz.

Yukarıda belirttiğimiz gibi İslam'ın özünde kadına bu kadar değer verildiği halde nasıl oluyor da günümüzde kadının İslam'daki imajı bu kadar bozulabiliyor ve

⁹¹ Cihan Aktaş, Sistem İçinde Kadın, Beyan Yayınları, 1991 s. 54.

⁹² Said Nursi, Lemalar, Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 243.

kadın bugün örtbas edilmeyecek kadar kötü muamelelere maruz kalıyor. Bunun nedenini Niyazi Akyüz ve İhsan Çobanoğlu şöyle ifade etmektedir.

Günümüz Müslüman kadınların düşük toplumsal konumu iki temel nedene bağlanabilir:

Birincisi; her şeyden önce İslam'ın kadınlara verdiği hakların Hz. Peygamber'den sonraki dönemlerde kesintiye uğradığı genellikle kabul edilen bir husustur. Buhari'de geçen bir aktarımda Hz. Ömer'in oğlu Abdullah'ın "*Biz Hz. Muhammed(s.a.v.) döneminde hakkımızda ayet iner endişesiyle kadınlarımıza bir şey diyemez olmuştuk; ama onun vefatından sonra kendimizi daha serbest hissetmeye başladık*" sözü belirgin bir kanıttır. İkinci olarak ise; İslam'ın getirdiği yenilik ve düzenlemelerine, daha sonraki dönemlerde çağın gereklerine göre yorumlanarak açılım kazandırılmamış olmasıdır.⁹³

Peki, kadınlara yönelik bu kötü imajın sebebi bu iki nedene bağlanabilir mi? Şüphesiz ki sadece bu nedenlerle açıklamak yetersiz gelecektir. Çünkü İslam Dini Hz. Muhammed dönemindeki gibi kadına verilen değer kadar olmasa da dini zamanın ihtiyacına göre yeni yorumlar getiren Said Nursi gibi birçok âlim gelmiştir. Bu kötü imajda kadınlarında yaptığı birçok yanlış söz konusudur.

Said Nursi'nin birçok yerde değindiği kadınlarımızın değerini yücelten, imanın kalplerden uzak olması ve Allah'a kulluk vazifelerimizin göstergesi olan namaz, oruç, sadaka, zekât, tesettür gibi kavramlardan uzak kalması ve kendisini bilerek ya da bilmeyerek meta haline getirmesi, kadına reva görülen imajda en önemli faktörlerdendir. Said Nursi, bu konuyla ilgili bayanlara hem uyarıları hem de tasfiye bağlamında şöyle seslenmektedir:

"Ben de siz hemşirelerime ve gençleriniz olan manevî evlatlarıma kat'iyyen beyan ediyorum ki: Kadınların saadet-i uhreviyesi gibi, saadet-i dünyeviyeleri de ve fitratlarındaki ulvî seciyeleri de bozulmaktan kurtulmanın çare-i yegânesi, daire-i

⁹³ Niyazi Akyüz- İhsan Çapcıoğlu, a.g.e., s. 308.

İslâm'da ki terbiye-i diniyeden başka yoktur!.. Bu zamanda aile hayatının ve dünyevî ve uhrevî saadetinin ve kadınlarda ulvî seciyelerin inkişafının sebebi, yalnız daire-i şeriattaki âdâb-ı İslâmiyetle olabilir. Şimdi aile hayatında en mühim nokta budur ki; kadın, kocasında fenalık ve sadakatsızlık görse, o da kocasının inadına kadının vazife-i ailevîsi olan sadakat ve emniyeti bozsa; aynen askerîdeki itaatın bozulması gibi, o aile hayatının fabrikası zir ü zeber(darmadağın) olur. Belki o kadın, elinden geldiği kadar kocasının kusurunu ıslaha çalışmalıdır ki, ebedî arkadaşını kurtarsın. Yoksa o da, kendini açıklık ve saçıklıkla başkalarına göstermeğe ve sevdirmeye çalışsa, her cihetle zarar eder. Çünkü hakikî sadakati bırakan, dünyada da cezasını görür. Demek onlar daire-i terbiye-i İslâmi'ye içinde mesut bir aile hayatını geçirmeye mahsus bir nevi mübarek mahlûkturlar. Bu mübarekleri ifsat eden komiteler kahrolsunlar!.. Allah bu hemşirelerimi de bu serserilerin şerlerinden muhafaza eylesin, âmin. Hemşirelerim! Mahremce bu sözümü size söylüyorum: Maişet derdi için; serseri, ahlâksız, firenkeşreb(yabancı eksenli) bir kocanın tahakkümü altına girmektense, fitratınızdaki iktisat ve kanaatle, köylü masum kadınların nafakalarını kendileri çıkarmak için çalışmaları nevi'nden kendinizi idareye çalışınız, satmağa çalışmayınız".⁹⁴

Aile küçük bir toplumdur. Bu küçük toplumun huzur içinde yaşayabilmesi için bir düzene ve disipline ihtiyacı vardır. Düzen ve disiplinin olması için de insanlar, Allah'ın buyruğuna baş eğmesini bilmelidir. İyi bir kadında Allah'ın emirlerine baş eğmeli ve Allah'ın koyduğu kurallar çerçevesinde kocasına itaat etmelidir. Ona karşı görevlerini yerine getirmelidir. Bu konuda ayet-i kerime şöyle ifade etmektedir: *"Allah Teâlâ'nın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması ve bunların ötekilere mallarından harcama yapması sebebiyle, erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için iyi kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık onlarda kocalarının haklarına saygı gösterirler ve namuslarını korurlar."*⁹⁵

⁹⁴ Said Nursi, Lemalar, s. 244-245.

⁹⁵ 4/Nisa Süresi 34

Bu konuda Peygamber efendimiz bir hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadır: *“İnsanın insana secde etmesini emredecek olsaydım, kadının kocasına secde etmesini emrederdim.”*⁹⁶

Said Nursi ise kadınlara bu konuda şöyle tavsiyede bulunmaktadır: *“Şayet size münasip olmayan bir erkek kısmet olsa, siz kısmetinize razı olunuz ve kanaat ediniz. İnşallah rızanız ve kanaatinizle o da ıslah olur. Yoksa şimdiki işittiğim gibi, mahkemelere boşanmak için müracaat edeceksiniz. Bu da, haysiyet-i İslâmiye ve şeref-i milliyemize yakışmaz!”*⁹⁷

4.3.Aile de Tesettür

Allah-ü Teâlâ rahmet peygamberi vasıtasıyla insanlığa bir yaşam tarzı olarak son din olan İslamiyet’i bütün insanlığa göndermiştir. Dinimiz hem fert, hem de toplumsal olarak her açıyla insan fitratını tam olarak tamamlar. Dolayısıyla Rabbimiz bizi bizden daha iyi tanıdığı ve bildiği içinde insan ve toplum olarak bizim için en uygunu neyse onu emretmiştir. Allah’ın yasakladığı şeylerde muhakkak bir kötülük, emrettiği şeylerde ise bizler için bir güzellik ve rahmet vardır.

Allah örtünmeyi tüm fertler için emretmiştir. Dolayısıyla Allah bu çerçevede kadına da erkeğe de ayrı ayrı sorumluluklar yüklemiştir. Fakat bu bölümde ele alınacak konu, bayanların tesettürü olacaktır. Yüce dinimiz kadınlara avret sayılan yerlerini örtmelerini farz kılmıştır.

İslam dini gelmeden önce o dönemki insanlar tamamıyla çıplak değildi; fakat örtüleri, vücutlarının tamamını kapatmazdı. Hatta olan örtülerini de omuzlarından geri iterek yaka ve gerdanlarını açıkta bırakırlardı. O zaman da şimdiki kadınlar gibi mahremden sakınma diye bir şey yoktu. Evlerinde süslenip dışarı çıkarlar, erkeklerle

⁹⁶Tirmizi, Rada , 10.

⁹⁷Said Nursi, Lemalar, s 245

karışık otururlar, çekinmeden görüşüp konuşurlardı. Sonunda tesettürle ilgili ayet inzal olmuş ve dinimiz kadının hal ve hareketlerini düzeltmesini emretmiştir.⁹⁸

Cahiliye dönemi ile ilgili Eski Diyanet İşleri Başkanı olan Prof. Dr. Ali Bardakoğlu ise özetle şöyle der: “Cahiliye döneminde kadınlar, İslam döneminde olduğu gibi elleri ve yüzleri hariç vücudun diğer kısımlarının tamamını örtmezlerdi. Kadınlar kendi bölgesel ve geleneksel anlayışlarına göre ve kocalarının, velilerinin istediği doğrultuda örtünmekteydiler. Erkeklerden kaçınmaz, onlarla görüşür, konuşur ve münakaşa ederlerdi. Belli sınırlar aşılmadığı sürece veliler ve kocalar da kadınların bu serbestisine fazla karışmazlardı. Şehir hayatında kadınlar çarşı pazarda dolaşır, alışveriş yaparlardı.”⁹⁹

İslam dini gelince, kadının sorumlulukları arasında en önemli düsturlardan biri Allah’ın emrettiği şekliyle örtünmek olmuştur. Bir diğer deyişle tesettür olmuştur. Allah tesettürü açık bir şekilde emretmiş ve bunu yüce kitabımız Kuran’ı Kerim’de şöyle ifade etmiştir: *"Ey Peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve müminlerin hanımlarına söyle, dışarı çıkarken üstlerine cilbablarını(örtülerini) alsınlar. Bu, onların tanınmasını ve bundan dolayı incitilmemelerini sağlar. Allah, Gafurdur, Rahîmdir."*¹⁰⁰ Devamındaki ayeti kerimede ise Allah tesettür ile ilgili daha kapsamlı ve açıklayıcı bir ifadeyle şöyle emretmektedir:

"Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini haramdan sakınsınlar, ırzlarını korusunlar. Zinet yerlerini açmasınlar. Bunlardan kendiliğinden görünen kısmı müstesnadır. Başörtülerini yakalarının üstüne koysunlar. Zinet yerlerini kendi kocalarından, babalarından, kocalarının babalarından, oğullarından, kocalarının oğullarından, kendi erkek kardeşlerinden, kendi kardeşlerinin oğullarından, kız kardeşlerinin oğullarından, kendi kadınlarından, kölelerinden, erkeklik duygusu kalmayan hizmetçilerden veya henüz kadınların gizli yerlerine muttali olmayan

⁹⁸Gonca Gül, Kadınlarda Tesettür ve Mahremiyet, Semerkant Dergisi, 160. Sayı,2012

⁹⁹ Ali Bardakoğlu, “Cahiliye Döneminde Kadın”, Sosyal Hayatta Kadın, İSAV, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1996, s.14.

¹⁰⁰ 33/Ahzab,/ 59

*çocuklardan başkasına göstermesinler. Gizleyecekleri zinetleri bilinsin diye ayaklarını da vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah'a tövbe edin. Böylece korktuğunuzdan emin umduğunuza nail olabilirsiniz."*¹⁰¹

Evet, ayet-i kerimede açıkça gösteriyor ki, kendisine Müslüman'ım diyen bütün kadınların yüzleri, elleri ve bir rivayete göre ayakları hariç, bütün uzuvlarını örtmeleri farzdır. Bunun aksi hareket eden veya bazı yerlerini açıp bazı yerlerini kapatmalarını ise yadırgamıştır ve haram kılmıştır. O halde hiçbir Müslüman kadın yüzü, elleri ve ayakları dışında hiçbir yerini, kendisine nikâh düşen yabancı olsun veya akraba olsun hiçbir erkeğe gösterememelidir. Yukarıdaki ayet-i kerimelerde zikredilen on iki kimseye İslâm hukukunun tayin ettiği ölçüler dâhilinde avret yerlerini göstermelerinden bir sakınca yoktur.

Peygamber Efendimiz(s.a.v) de tesettüre çok önem vermiş, özellikle başta kendi ailesine ve daha sonra sahabelerine örtünme konusunda çokça uyarılarda bulunmuştur. Hz. Ayşe'den gelen bir rivayete göre, bir gün Hz. Ebu Bekir'in kızı Esmâ ince bir elbise ile Allah Resulünün huzuruna girmişti. Resulullah (s.a.v) ondan yüz çevirdi ve şöyle buyurdu:

*"Ey Esmâ! Şüphesiz kadın erginlik çağına ulaşınca, onun şu ve şu yerlerinden başkasının görünmesi uygun değildir."*¹⁰² Hz. Peygamber bunu söylerken yüzüne ve avuçlarına işaret etmişti. Yine Efendimiz namaz kılarken özellikle örtünmelerini buyurmuş ve gereği gibi örtünmeyenlerin namazının kabul olmadığını şöyle ifade etmektedir: "*Allah Teâlâ ergin kadının namazını başörtüsüz kabul etmez*"¹⁰³

¹⁰¹24/Nur/31

¹⁰²Ebu Davûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi, thk. Muhammed Avvame, Cidde : Dârü'l-Kıble li's-Sekâfeti İslâmiyye, 1998/1419, Libâs, 31.

¹⁰³İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvini, tahkik Muhammed Mustafa A'zami, Riyad : Şeriketü't-Tıbaati'l-Arabiyye, 1984/1404, Tahâret, 132; Tirmizî, Ebû İsa Muhamed b. İsa b. Sevre es_Sülemi, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, Beyrut : Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998. C:I Salât, 160.

Yukarıdaki ayet ve hadisler ışığında da şunları özellikle vurgulamak gereklidir. Özellikle asrımızda cahiliye dönemini andıran, hatta çoğu yerde cahilliye dönemini dahi geride bırakan örtünme şekli, toplumu yoldan saptırmaya ve günah bataklığına sürüklemeye neden olmaktadır. İşte böyle bir asırda ayet ve hadisler ışığında Said Nursi, özellikle de Kuran'ın tesettür ayeti olan Ahzab süresini kendisine rehber edinerek insanlığı Kuran'ın uyardığı yönde ikaz etmeye çalışmaktadır.

Kadın fitratı üzerinden yorumladığı Tesettür Risalesi adlı eserinde, semavi emre muhalefet edip *“Tesettür kadınları esaret altına alıyor.”* diyen düşünürleri muhatap almaktadır. Said Nursi, tesettürün bir emri İlahi olduğunu ve inanan kadınların her şeyden önce Allah'ın emri olduğu için örtünmeleri gerektiğini ileri sürmektedir. Yoksa kendi hikmetleri için değil. Bununla birlikte tesettürün hikmetleri vardır ve bu emir kadın fitratına uygundur.¹⁰⁴

Tefsirlerde daha çok mümin kadınların tesettürü dinî bir zorunluluk olarak yaşamaları gerektiği vurgulanmakta ve bu yönüyle açıklamalar yapılarak toplum hayatı yönlendirilmektedir. Tesettür emrine itirazın olmadığı dönemler için bu açıklamalar yeterli kabul edilebilir. Ancak asrımızda 'çağdaşlık' adına Kuran'ın tesettür emri reddedilmekte; bu da farklı bir açıdan ayetlerin yorumunu gerektirmektedir. Tesettür Risalesinin kadının fitratı esas alınarak yazılmasının sınırlarından biriside budur.

Said Nursi, Tesettür Risalesinde tesettürün kadın için bir hürriyet ve yaratılışına uygun bir ilahi emir olduğunu dört hikmet üzerine bina ederken diğer Kuran tefsirlerinden farklı olarak tesettürü tam anlamıyla sadece yasaklayıcı bir zihniyetle değil de tesettürün mantığını anlatarak Allah'ın bu yasağı koymasındaki hikmetleri anlatmak suretiyle aslında tesettüre en başta kadınların muhtaç olduğunu ifade etmektedir. Bu çerçevede Said Nursi tesettür mantığını şöyle ifade etmektedir:

“Tesettür, kadınlar için fitrîdir ve fitratları iktiza ediyor. Çünkü kadınlar hilkaten zaiif ve nazik olduklarından, kendilerini ve hayatından ziyade sevdiği

¹⁰⁴Yasemin Güleçyüz, "Tesettür Risâlesi" Üzerine Kadın, köprü dergisi/ kış sayısı 2011 sayı 113 s.10

yavrularını himaye edecek bir erkeğin himaye ve yardımına muhtaç bulunduğundan, kendini sevdirmek ve nefret ettirmemek ve istiskale maruz kalmamak için, fitrî bir meyli var. Hem kadınların on adetten altı-yedisi ya ihtiyardır, ya çirkindir ki; ihtiyarlığını ve çirkinliğini herkese göstermek istemezler. Ya kıskançtır; kendinden daha güzellere nispeten çirkin düşmemek veya tecavülden ve intihamdan korkar, taarruza maruz kalmamak ve kocası nazarında hıyanetle müttehem(suçlanan) olmamak için, fitraten tesettür isterler. Hatta dikkat edilse, en ziyade kendini saklayan ihtiyarlardır. Ve on addeden ancak iki-üç tanesi bulunabilir ki; hem genç olsun, hem güzel olsun, hem kendini göstermekten sıkılmasın."¹⁰⁵

Özelikle günümüzde kadınlar üzerine yapılan araştırmalar Said Nursi'yi doğrulamakla birlikte, onun "onda 2-3" olarak verdiği oranın iyimser rakamlar olduğunu göstermektedir.

2005 yılında 10 farklı ülkeden 3.000 kadınla görüşülerek yapılan bir araştırmada şu sonuçlar ortaya konulmuştur:

- 100 kadından ancak 2'si kendini "yeterince güzel" bulmaktadır.
- Kadınların yarısından fazlası günümüzün güzellik idealleri karşısında kendilerini güzel hissetmenin zor olduğuna inanmaktadır.
- Araştırmaya katılan on kadından yedisi güzelliğin sadece fiziksel özellikler bazında çok dar bir bakış açısıyla tanımlandığını düşünmektedir.¹⁰⁶

Özelikle günümüzde internet, TV kanalları ve kadın dergileri bayan vücutlarını fotoşopla ideal kadın tiplerini oluşturmaktadır. Kadına dayatılan güzellik ölçüleri nedeniyle; boy boy model fotoğrafları, güzellik takıntısı, sıfır beden derken, yüz kadından ancak ikisi kendini güzel bulmaktadır. Özellikle günümüzde yaygınlaşan ifadelerden "*Çirkin kadın yoktur, bakımsız kadın vardır.*" deyimleri kadınları para tuzakları olan güzellik salonlarına atmaktadır. Dolayısıyla güzelliği sadece fiziki güzelliğe indiren zihniyet aslında kendi kendini başta bu dünyada ateşe

¹⁰⁵ Nursi, Lemalar, s. 236

¹⁰⁶ Yasemin Güleçyüz, "Tesettür Risâlesi" Üzerine Kadın, s.47

atmaktadır. Çünkü İslami esaslara göre giyinmeyen bir bayan, erkeklerin ona bakmasından ve onu taciz etmesinden yine en başta kendisi rahatsız olmaktadır.

Tesettürün bayanların fitratına uygunluğunu, Said Nursi şu tespitle çok güzel bir şekilde özetlemektedir: *"Hattâ işitiyoruz; açık-saçıklık yeri olan Avrupa'da çok kadınlar, bu dikkat-i nazardan sıkılarak, "Bu alçaklar bizi göz hapsine alıp sıkıyorlar" diye polislere şekva ediyorlar. Demek medeniyetin ref'-i tesettürü, hilaf-ı fitrattır. Kur'an'ın tesettür emri fitrî olmakla beraber, o maden-i şefkat ve kıymettar birer refika-i ebediye olabilen kadınları, tesettür ile sukuttan, zilletten ve manevî esaretten ve sefaletten kurtarıyor.*¹⁰⁷

İşledikleri günahların zararlarını daha dünya hayatında hissedecekleri bir şekilde onlara duyumsatarak, kadınların manevi ikliminde yer edinemeyecek namahrem halleri onlara hatırlatan Said Nursi, *taife-i nisanın* psikolojik haritalarına uygun bir lisanla örtünmenin gerekliliğini yukarıdaki ifadelerle dile getirir.

Said Nursi'nin vurguladığı bir diğer konu ise karı koca arasındaki münasebat ve denklik konusudur. Karı-koca arasındaki teamül ve aralarındaki hayatın düzeni için İslâm'ın koyduğu esas tabiidir, fitrîdir. Erkek evin dışında çalışıp kazanmaya, gayret göstermeye daha güçlüdür. Kadın da ev işlerini düzenlemeye, çocukları terbiye etmeye, evde rahat yaşayabilme sebeplerini kolaylaştırmaya, evde huzuru sağlamaya daha elverişlidir. Bunun için erkek kendisine münasip olan şeyle, kadın da tabiatına uygun görevlerle mükellef kılınmıştır. Dolayısıyla Kadın kocasına karşı itaatkâr olmalıdır. İslâm'a göre kadın ve erkek birbirlerinin yardımcıları ve dert ortaklarıdır. Allah, salih kadınları tanımlarken şöyle buyurmuştur:

*"...İyi kadınlar, itaatkârdırlar Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da gaybı (korunması gerekli olanı) korurlar..."*¹⁰⁸

¹⁰⁷Nursi, Lemalar, s. 237

¹⁰⁸4/Nisa,/34

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.v) buyuruyor ki: “Kadınların en hayırlısı baktığın zaman seni sevindiren, emrettiğin zaman sana itaat eden, ondan uzak olduğun zaman kendi nefsinin ve senin malını koruyandır”¹⁰⁹

Said Nursi kadın erkek arasındaki muhabbetin ve alakanın yalnızca geçici olan dünya için verilmediğini, ahrette dahi eşlerin birlikte olabileceğinden yola çıkarak kadının namahrem yerlerini örtterek kocasının gönlünü kazanması gerektiğine şöyle işaret etmektedir:

“Bir kadın, kocasına yalnız hayat-ı dünyeviyeye mahsus bir refika-i hayat(hayat arkadaşı) değildir. Belki hayat-ı ebediyete dahi bir refika-i hayattır. Madem hayat-ı ebediyete dahi kocasına refika-i hayattır; elbette ebedî arkadaşı ve dostu olan kocasının nazarından gayri başkasının nazarını kendi mehasinine celbetmemek(güzelliklerine dikkat çekmemek) ve onu darıltmamak ve kışkırtmamak lâzım gelir. Madem mümin olan kocası, sırtı imana binaen onun ile alâkası hayatı dünyeviyeye münhasır ve yalnız hayvanî ve güzellik vaktine mahsus muvakkat bir muhabbet değil; belki hayat-ı ebediyete dahi bir refika-i hayat noktasında esaslı ve ciddî bir muhabbetle, bir hürmetle alâkadardır. Hem yalnız gençliğinde ve güzellik zamanında değil, belki ihtiyarlık ve çirkinlik vaktinde dahi o ciddî hürmet ve muhabbeti taşıyor. Elbette ona mukabil, o da kendi mehasinini onun nazarına tahsis ve muhabbetini ona hasretmesi muktezayı insaniyettir. Yoksa pek az kazanır, fakat pek çok kaybeder.”¹¹⁰

Yine Said Nursi'nin önemle işaret ettiği konularından birisi aile temelini direği olan güven duygusudur. Aile saadeti ve huzuru ancak eşler arasındaki karşılıklı emniyet, samimiyet, hürmet, saygı ve sevgi ile sağlanır. Açık saçıklık ise eşler arasında daima şüpheler barındırır ve aile huzurunu ve mutluluğunu bozar. Bu hakkında Said Nursi Şöyle ifade etmektedir:

¹⁰⁹ Tirmizi, Ebû İsa Muhamed b. İsa b. Sevre es_Sülemi, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, Beyrut : Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1998. C.III

¹¹⁰ Said Nursi, Lemalar, s.237-238

“Bir ailenin saadet-i hayatiyesi; koca ve karı mabeyninde bir emniyet-i mütekebile ve samimî bir hürmet ve muhabbetle devam eder. Tesettürsüzlük ve açık-saçıklık, o emniyeti bozar, o mütekebil hürmet ve muhabbeti de kırar. Çünkü açık-saçıklık kılığına giren on kadından ancak bir tanesi bulunur ki, kocasından daha güzeli görmediğinden, kendini ecnebiye(yabancıya) sevdirmeye çalışmaz. Dokuzu, kocasından daha iyisini görür. Ve yirmi adamdan ancak bir tanesi, karısından daha güzelini görmüyor. O vakit o samimî muhabbet ve hürmet-i mütekebile gitmekle beraber, gayet çirkin ve gayet alçakça bir his uyandırmaya sebebiyet verebilir.”¹¹¹

Said Nursi'nin son olarak aile müessesesinin korunabilmesi için tesettürün gerekliliğine dikkat çeker. Said Nursi'nin işaret ettiği bu hassas konuyu Kuran'da ve Peygamberin uygulama ve sözlerinde açıkça görmekteyiz. Kuran ve hadisler bize ailenin nasıl kurulması ve korunması hususuyla, ailedeki bireylerin iletişimi ve sorumlulukları hakkında yol göstermektedir. Kuran aile korunmasıyla ilgili şöyle buyurmaktadır: "Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun..."¹¹²

Yine peygamber efendimiz ailenin korunmasını önemle vurgulamıştır. Peygamberimiz ailenin korunması hususunda şöyle buyurmaktadır: “*Hepiniz elinizin altındakilerden (sorumlu olduğunuz kimse ve şeylerden) mesulsünüz.*”¹¹³ Diyerek ailenin korunması konusunda uyarmıştır.

Said Nursi ise, ailenin korunmasının en temel faktörlerden biri kadının iffetli olmasının gereği olarak tesettürlü olmasıdır. Açık saçıklık güveni bozar ve aile saadetini dağıtır. Tesettür ise namus ve iffetin muhafazası için önemli bir davranıştır. Açık saçıklık cinselliği teşvik teşvik eder. Tesettür ise meşru evliliğe kapı açar. Toplum hayatının saadeti, terakkisi ve gelişmesi ise cinsellikte değil; meşru evliliklerle kurulan mesut aile yuvalarındadır.

¹¹¹A.g.e, s.239

¹¹²66/Tahrir/6

¹¹³Buhari a.g.e,484

“Malûmdur ki; kesret-i nesil herkesçe matlubdur. Hiçbir millet ve hükümet yoktur ki, kesret-i tenasüle taraftar olmasın. Hatta Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm ferman etmiş: -ev kema kal- Yani: "İzdivaç ediniz; çoğalınız. Ben kıyamette, sizin kesretinizle iftihar edeceğim."¹¹⁴ Hâlbuki tesettürün refi, izdivacı teksir etmeyip, çok azaltıyor. Çünkü en serseri ve asrî bir genç dahi, refika-i hayatını namuslu ister. Kendi gibi asrî, yani açık-saçık olmasını istemediğinden bekâr kalır, belki de fuhşa sülûk eder. Kadın öyle değil, o derece kocasını inhisar(yalnız bir şeye âit kılma) altına alamaz. Çünkü kadının aile hayatında müdürü dâhilî olmak haysiyetiyle kocasının bütün malına, evlâdına ve her şeyine muhafaza memuru olduğundan en esaslı hasleti sadakattir, emniyettir. Açık saçıklık ise bu sadakati kırar, kocası nazarında emniyeti kaybeder, ona vicdan azabı çektirir”¹¹⁵

Bugün için özellikle bazı Avrupa ülkelerinde evlenme primleri verilerek evlilik müessesesinin diriltilmesine ve yaygınlaşmasına çalışıldığı bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla dinimizin emri olan aile hayatını koruma ve muhafaza için gerekli gayreti başta fert olarak sonra toplum olarak göstermeliyiz.

4.4. Kadında Şefkat

Her şeyden önce şefkat ve rahmet Allah’a mahsustur ve Allah’ın sıfatlarıdır. Hiç şüphesiz yeryüzünü bir sevgi yumağına çeviren şey, Allah’a ait olan bu güzel sıfatlardan geldiğini şu ayeti kerimeden anlıyoruz.

“Ona tarafımızdan bir şefkat ve günahlardan temizlik verdik. O da takva sahibi bir kul oldu.”¹¹⁶

Allah insana diğer canlılardan farklı olarak aklını kullanması nimetini vererek insanı yeryüzünün halifesi yaptığı gibi onu bir o kadar da zayıf ve şefkate muhtaç yaratmıştır. İnsan şefkat ve merhamette muhtaç olan bir varlık olarak, ücret

¹¹⁴ İbn Mace, a.g.e., Nikâh , 1

¹¹⁵Said Nursi, Lemalar, 239

¹¹⁶Meryem Sûresi, 13.

beklemeden ihtiyaçlarının karşılanmasına, zayıflığına bedel korunmaya ve işlediği günahlara karşılık affedilmeye muhtaçtır. Dolayısıyla insan farkında olmadan bir Rahman 'ur-Rahim'in eliyle hayatını sürdürür.

Allah (c.c) kendisine ait olan bu sıfatların kâinata her bir varlığın üzerinde hissettirmiştir. Dolayısıyla yeryüzünün halifesi olarak seçtiği insanın da bu sıfatına laik olmasını emrederek, özelde Peygamber Efendimize, genelde tüm insanlığa Kuran-ı Kerimde şöyle emretmektedir: *“Müminlere şefkat ve tevazu kanadını indir.”*¹¹⁷

Başka bir ayeti kerimede ise: *Yine onun ayetlerindedir ki, size hemcinslerinizden kendilerine ısınacağınız eşler yaratmış, aranızda muhabbet ve merhamet vermiştir. Düşünen bir topluluk için elbette bunda Allah'ın varlık ve birliğine, kudret ve rahmetine deliller vardır.”*¹¹⁸

Mümin insanlara karşı şefkatli merhametli olmayı Allah başta peygamber efendimize ve tüm insanlara emretmiştir. Dolayısıyla bu emrin gereği tüm insanlar birbirlerine şefkat merhametli olmayı kendilerine bir görev ve sorumluluk telaki etmeleri gerekiyor.

Yeryüzüne rahmet olarak indirilen şefkat timsali olan Peygamber Efendimiz(s.a.v) ise insanların birbirlerine şefkatli ve merhametli olmaları konusunda şöyle buyurmaktadır:

*“Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve biberlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar.”*¹¹⁹

¹¹⁷15/Hicr Suresi,/88.

¹¹⁸30/Rum Süresi/21.

¹¹⁹Buhari, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66

Şüphesiz ki Allah tüm insanlara şefkat ve merhameti vermiştir. Fakat kadının yaratılış ve yeryüzünde ki görevi gereği daha fazla şefkate laik görülmüştür. Özellikle kadının anne olması ve onun ailenin temel taşı olması gibi görevleri onun şefkatini daha da artırmaktadır.

Hz. Aişe (r.a) rivayet edildiğine göre, bir gün sırtına iki çocuğunu almış yoksul bir kadın çıkageldi. Ona üç hurma verdim. Oda çocuklarına birer hurma verdi; öteki hurmayı yemek için ağzına götürmüştü ki, çocukları onu da istediler. Kadıncağız yemek istediği bu hurmayı çocuklarına bölüştürdü. Kadının bu yaptığına hayran kaldım ve bunu Resulullah'a anlattım. Resulullah ise şöyle buyurdu:¹²⁰

*“Bu şefkati sebebiyle Allah Teâlâ o kadına mutlaka cenneti vermiş veya bu sebeple onu cehennemden azat etmiştir.”*¹²¹

Kadında şefkatin bu denli fazla olması aile içinde son derece önemlidir. Çünkü aile kurumu, şefkatin varlığı ile hayattardır. Karşılıksız, fedakârca, samimî muhabbet, şefkatten gelen ahlâkın yüksek hakikati ile oluşur. Fedakârlıklar insanda tükenişe değil, aksine yenilenmeye, tazelenmeye ve daha güçlü bir yapılanmaya vesile olmalıdır.

Siad Nursi de şefkat konusuna çok önem vermiş ve eserlerin toplamı olan, Risale-i Nur mesleğinin “*acz, fakr, şefkat ve tefekkür*” olan dört esas üzerine oturtmaktadır. Said Nursi kişisel ilişkilerimizde şefkatin sevgiden daha üstün olduğunu belirtir. Şefkat, maddî, manevî hiçbir karşılık beklemeksizin fedakârlık yapmaktır ve sevmektir. Şefkat öylesine lezzetli ki, bir anne evlâdı uğruna ölümü göze alabiliyor ve öyle geniş bir duygu ki, evlâdı vesilesiyle anne, bütün yavrulara şefkat besleyebiliyor, sevdiklerine şefkatle muamele edebiliyor ve onlara şefkat gösterenleri sevebiliyor.

¹²⁰ İmam Nevevi, Riyazü's Salihin, Peygamberimizin Hayat Ölçüleri, Tercüme ve Şerh: M. Yaşar Kandemir, İ. Lütfi Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yay. Cilt 2, s.305-306

¹²¹ Müslim, Birr 148

Çocuğun bakım ve terbiyesi çok zor ve müşkülâtlı olmasına rağmen, annenin bunu lezzet ve keyif alarak yapması, annenin şefkatinin ne kadar esaslı ve kahramanca olduğunu gösterir. Nasıl çocuk doğar doğmaz memeler musluğundan rızkı safi bir süt şeklinde gönderiliyor ise, aynı şekilde şefkat de Allah'ın eseri olarak annenin kalbine gönderiliyor. Said Nursi kadınların, Allah tarafından bir nimet olarak kendilerine verilen şefkati doğru bir şekilde kullandığı vakit hem bu dünya hem de ahiretlerini kurtarabileceğini şöyle ifade etmektedir:

“Risale-i Nur'un en mühim bir esası şefkat olmasından, nisa taifesi şefkat kahramanları bulunmaları cihetiyle daha ziyade Risale-i Nur'la fitraten alâkadarlardır. Ve lillahilhamd, bu fitrî alâkadarlık çok yerlerde hissediliyor. Bu şefkattteki fedakârlık, hakikî bir ihlâsı ve mukabelesiz bir fedakârlık manasını ifade ettiğinden, şimdi bu zamanda pek çok ehemmiyeti var. Evet, bir valide veledini tehlikeden kurtarmak için hiçbir ücret istemeden ruhunu feda etmesi ve hakikî bir ihlâs ile vazife-i fitriyesi itibariyle kendini evlâdına kurban etmesi gösteriyor ki; hanımlarda gayet yüksek bir kahramanlık var. Bu kahramanlığın inkişafı ile hem hayat-ı dünyeviyesini, hem hayat-ı ebediyesini onunla kurtarabilir.”¹²²

Şefkat kahramanı olan anneler Allah'ın bir nimeti olarak kendisine verilen bu nimetin inkişafı, ancak nimeti doğru ve nimeti veren için kullanması gerekiyor. Bunu yaptığı vakit çocuğun bu dünya da yaptığı her güzellik için anneye de bir sevap olarak yazılacaktır. Bu pırlanta misal duygu, Allah adına kullanıldığında kişinin kendine, eşine, anne ve babasına, çocuğuna, topluma, kâinata bakışını değiştirir, güzelleştirir. Bu sayede şefkatle yetişen çocuk annesine gerekli saygıyı göstererek, Peygamber (s.a.v) buyurduğu gibi *“Cennet Anaların ayakları altındadır.”* Sözüne laik olarak cennete girer.

Özelikle günümüzde sadece dünyevi menfaatleri ön plana çıkartan zihniyet annelerin çocuklara olan şefkatini sadece dünyevi menfaatler uğrunda kullanarak asıl kullanması gereken yer olan ahreti unutarak çocuklarını ateşe atmaktalar. Said Nursi vahim duruma şöyle dikkat çekmektedir:

¹²² Nursi, Lemalar, s. 242.

“O şefkatli valide, çocuğunun hayatı dünyeviyede tehlikeye girmemesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakârlığı nazara alır, onu öyle terbiye eder. “Oğlum paşa olsun” diye bütün malını verir; hafız mektebinden alır, Avrupa’ya gönderir. Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor ve dünya hapsinden kurtarmağa çalışıyor, Cehennem hapsine düşmesini nazara almıyor. Fitrî şefkatin tam zıddı olarak o masum çocuğunu, âhirette şefaatçi olmak lâzım gelirken davacı ediyor. O çocuk, “Niçin benim imanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?” diye şekva edecek. Dünyada da terbiye-i İslâmiyeyi tam almadığı için, validesinin harika şefkatinin hakkına karşı lâıyıkıyla mukabele edemez, belki de çok kusur eder.”¹²³

Toplumun şu an içinde bulunduğu problemlerin önemli bir nedeni olarak, şefkat kavramının sadece dünyevi menfaatler uğruna harcanması ve sosyal hayat içinde yeterince etkili bir yerde bulunmaması gösterilebilir. Bütün sıkıntıların ve sosyal yaraların alt yapısında sevgi eksikliği daha doğrusu karşılık beklemeyen bir sevgi eksikliği bir şekilde yer alıyor olmalıdır. Sağlıklı bir toplum için en sağlam harç, karşılıksız sevginin en net ifadesi olan şefkati ön plana çıkartmak fert ve toplum için hem bu dünya da hem de öbür dünya da kurtuluş vesilesi olacaktır.

4.5.Kadının Çalışması

Aile hayatının düzeni korunması ve devam etmesi için, Allah (c.c), erkeklere bir kısım vasıf ve üstünlükler verdiği gibi, kadınlara da, bir kısım özellikler ve üstünlükler vermiştir. Zaten günümüz düşünce tarzının dayattığı gibi kadın erkek her anlamda eşit olmuş olsaydı o mantıki olarak cinsiyet farklılığına da ihtiyaç kalmazdı. Ailevi hayatın düzeni, belli vasıflara göre yapılan iş taksimatı ile şekillenir. Bu konuyla ilgili Allah ayeti kerimede şöyle buyurmaktadır:

“Hem Allah’ın bazınızı bazınızdan kendisiyle üstün kıldığı(onu, o üstünlük yaptığı) şeyleri temenni etmeyin. Erkeklere kazandıklarından bir nasip vardır.

¹²³ Nursi, s. 242.

Kadınlara da kazandıklarından bir nasip vardır. O halde Allah'tan lütfunu isteyin. Muhakkak ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir."¹²⁴

Ayetten de anlaşılacağı üzere Allah her şeyi hikmet üzere yaratmıştır. Bize düşen bizi bizden daha iyi tanıyan yüce yaratıcıya kulak vermek ve onun koyduğu kurallara göre hareket etmektir. Yine bu konu ile ilgili en güzel örnek olan Peygamber Efendimiz (s.a.v) ise veda hutbesinde şöyle buyurmaktadır:

*"Kadınlarınızın üstünde sizin hakkınız, fakat sizin üzerinizde de onların hakları vardır. Onlar, sizin haklarınızı gözetmelidirler. Siz de onlara güzel davranmalısınız. Ey insanlar! Ben size gerekli olan din hükümlerini tebliğ ettim ve size bir şey bıraktım ki, ona sarıldıkça hiç bir zaman sapıklığa düşmezsiniz. O da, Allah'ın kitabı ile Peygamberinin sünnetidir."*¹²⁵

Erkek, güçlü ve kuvvetli olmasına binaen idareyi, dış işleri ve ev ihtiyaçlarını görmek gibi vazifeleri yapar. Erkekteki fitri olan bu üstünlük, aile hayatının devamı için gereken bu vazifeleri yerine getirmek hikmetine binaen verilmiştir. Yoksa onları zayıf ve merhamete muhtaç kadınlara karşı, baskı ve zulüm yapmak için verilmemiştir. Bunları su-i istimal edenler, insanlığa ve yaratılışlarına uygun hareket etmeyenlerdir. Kadınları ise Cenab-ı Hakk, erkeklerde bulunmayan üstün bir şefkat ve ince bir ruh ile yaratmıştır ki, beşerî hayatın devamı için en mühim mesele olan, çocuk bakımı ve evin iç işlerini idare etmek gibi vazifeleri yaptırmakla, bu hususlarda onları erkeklerden üstün kılmıştır. Demek erkeğin kadından üstün yönleri olduğu gibi, kadının da erkekten üstün yönleri vardır. Allah katındaki mutlak üstünlük ise takva iledir. Takvayı yaşamakta ise erkek kadın eşittir.¹²⁶

Günümüzde neredeyse tüm toplumlar tüketim çılgınlığına girmiş durumdadır. Bu da maalesef zaruri olmayan ihtiyaçların, zaruriymiş gibi görülmeye başlanmıştır.

¹²⁴ 4/Nisa/32

¹²⁵ Erişim Tarihi: 05. 02. 2013, <http://www.diyenet.gov.tr/turkish/hutbe/vedahutbesi.asp> adlı web sayfasından alınmıştır. Veda Hutbesi

¹²⁶ Erişim Tarihi: 20.01.2013, www.risaleonline.com/soru-cevap/kadinin-calismasi, adlı web sayfasından alınmıştır.

Bugün bu olgu, büyük bir sektör olan reklamcılıkla da desteklenmektedir. Bu da kapitalist tüketim toplumunun tipik bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist zihniyet kendi menfaati için zaruri olsun ya da zaruri olmayan şeyleri dahi zaruriymiş gibi bize dayatarak insanları tüketime sevk etmektedir. Bu tüketim çılgınlığı maalesef bugün aile kurumu için en büyük tehlike arz etmektedir. Medya ile desteklenen bu durum karşısında artık babanın çalışmasıyla aile geçinememektedir. Bu da bayanın fitratına uygun olmadığı halde asıl vazifesinden uzaklaştırarak en zor işlerde çalışmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda bu durum, insanların birbirlerine karşı sevgilerini azaltıp, sevginin cansız nesnelere yönelmesine sebep olmaktadır.

Said Nursi, temel aldığı Kuran ve Peygamber rehberi ışığında kadının çalışmasına karşı çıkmaz ama kadının asıl vazifesinin ailesine, çocuklarına ve kocasına bakması olduğunu aslında çocuk yetiştirmenin ve ailesinin başında olması dışarıdaki bir işten daha zor olduğunu belirterek kadının çalışmasını şartlara bağladığını görmekteyiz. Unutulmalıdır ki ev hanımlarının ücreti seneler sonra yetiştirdiği bireylerle verilir. Said Nursi, zaruri bir durum olduğunda da kadını psikolojik olarak meşru dairede çalışmaya sevk etmektedir. Said Nursi bu duruma şöyle değinmektedir:

“Hemşirelerim! Mahremce bu sözümlü size söylüyorum: Maişet derdi için; serseri, ahlâksız, firenk meşreb bir kocanın tahakkümü altına girmektense, fitratınızdaki iktisad ve kanaatla, köylü masum kadınların nafakalarını kendileri çıkarmak için çalışmaları nev'inden kendinizi idareye çalışınız, satmağa çalışmayınız.”¹²⁷

Burada Said Nursi'nin israf etmeyip iktisatlı davranma, kanat etmeyi ve iffetli bir şekilde yaşamayı ön plana çıkardığını görüyoruz. Aynı zamanda kadın psikolojik destek olarak onların kesinlikle köle olmadığını ve zaruret hâsıl olduğunda kendi ayaklarının üzerinde durarak meşru dairede çalışmasını desteklemektedir.

¹²⁷ Nursi, Lemalar, s. 245.

Günümüz de kadının çalışması, bir ihtiyacın karşılanmasından öte, bir propaganda aracı olarak desteklenmektedir. Kadın çalışmaya özendirilerek ona çalıştığı takdirde toplumda statüsünün daha iyi olabileceği hissettirildi. Annelik rolünü en iyi üstlenen ev hanımlığı da küçümsendi. Bu hareketler bazı düşünceler özellikle de feminist yaklaşım olarak ortaya çıkan düşünce tarafından desteklenmektedir. Bu tür yanlış zihniyetler, kadının genetik yapısını bozarak erkek kadın çatışmasına sebep oldukları gibi kadının psikolojik ihtiyacını göz önüne alamadıkları içinde duygusal yıkımın zemini hazırlanmıştır.¹²⁸

Günümüz tüketim toplumunda kadınlar zaruriyet durumu olmadığı halde zaruriymiş gibi her türlü işlerde çalışmaktadırlar. Bu asıl görevi olan çocuklarını şefkatli bir biçimde büyümesi gerekirken, çocuk daha dünya gelmeden bakıcıya daha sonra ise kreşlere verilmektedir. Bu durum çocuğun o paha biçilemez olan anne şefkati ve anne sevgisinden uzak bir şekilde büyümektedir. Bu sevgi ve şefkatten yoksun büyüyen çocuk hayatı boyunca bunun sıkıntısını yaşamaktadır. Bu gün toplumun neden bu kadar birbirine yabancı olduğu ve menfaatin neden bu kadar öne çıktığını aslında bu durum bize güzel bir şekilde göstermektedir.

4.6.Said Nursi’de Erkek

Birçok hukuk sistemlerinde olduğu gibi İslâm hukukunda da, aile reisinin erkek olduğu genel kabul görülmüştür. Böyle olmasının sosyolojik ve psikolojik açıdan birçok nedenleri vardır. İslam’da kadın, genelde kocasının evinde şekillenir. Kadın farkında olmadan, erkeğin söz ve davranışlarından etkilenir. Bu özelliğiyle aile reisi olarak erkek, evde daha ağır bir sorumluluk yüklenir. Allah’ın erkeklere verdiği maddi ve manevi bazı özellikler, onların aile reisi olmalarını tabi kılmıştır. Erkekler; bu özellikleriyle kadını himaye edip korur, destekler ve eşlerini yönetir. Fiziki olarak erkeği daha güçlü yaratan Allah, ailede düzeni sağlama düzenini de erkeğe vermiştir. Buna karşılık kadına da erkekte bulunmayan duygular, manevi özellikler ve incelikler vermiştir. Bu konuyla ilgili Allah şöyle emretmektedir:

¹²⁸ Nevzat Tarhan, Son Sığınak Aile, Nesil Yayınları, İstanbul, 2012, s. 18-19.

“Allah Teâlâ'nın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması ve bunların ötekilere mallardan harcama yapması sebebiyle, erkekler kadınların yönetici ve koruyucusudur. Onun için iyi kadınlar itaatkârdır. Allah'ın kendilerini korumasına karşılık onlarda kocalarının haklarına saygı gösterirler ve namuslarını korurlar.”¹²⁹

Peygamber Efendimiz de bir hadislerinde şöyle buyurmaktadır: *“Hepiniz çobansınız. Hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Amir memurların çobanıdır. Erkek, ailesinin çobanıdır. Kadında evinin ve çocuğunun çobanıdır. Netice itibariyle hepimiz çobansınız ve hepimiz idare etiklerinizden sorumlusunuz”¹³⁰*

Kadınla erkeğin eşit olmadığını erkek ve kadının farklı özelliklerde yaratıldığına Said Nursi ise şöyle değinmektedir: *“Nasıl ki kadınlar kahramanlıkta, ihlâsta şefkat itibariyle erkeklere benzemedikleri gibi, erkekler de o kahramanlıkta onlara yetişemiyorlar; öyle de o masum hanımlar dahi, sefahette(meşru olmayan hayat) hiçbir vecihle erkeklere yetişemezler. Onun için fitratlarıyla ve zaîf hilkatleriyle namahremlerden şiddetli korkarlar ve çarşaf altında saklanmağa kendilerini mecbur bilirler.”¹³¹*

Erkeğin kadın üzerinde idareci oluşu onu kesinlikle adaletsizliğe ve zorbalığa sevk etmemelidir. Günümüzde özellikle kadına şiddet olayları ne yazık ki çok ciddi boyutlara varmaktadır. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte özellikle İslami yaşam tarzının bugün aileden çıkmış olmasında yatmaktadır. İslam dini kadına şiddeti yasaklamış, kadına değer verilmesini ve kadının sevilmesini erkeğe emretmiştir. Peygamber Efendimizin genel olarak ortaya koyduğu ölçüye göre insanların en hayırlısı, aile fertlerine karşı iyi davranan ve onlarla iyi geçinenlerdir.

¹²⁹ Nisa Süresi 4/34

¹³⁰ Buhari, Cuma 11, İstikraz 20, Müslim, İmare 20, Nikah, 81.

¹³¹ Nursi, Lemalar, s 244

*Kuran, "Onlarla (kadınlarla) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmıyorsanız, olabilir ki bir şey sizin hoşunuza gitmez de Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur"*¹³² diye buyurur.

Bu ayete göre, koca, zarurî bir sebep olmaksızın boşanmaya yeltenmemelidir. Bilakis koca, söz ve sohbetlerinde tatlı olmalıdır. Kırgınlığa sebep olabilecek olaylarda sabır göstermeli ve mükâfatını Allah'tan ummalıdır. Muhtemelen, istikbalde Allah birçok hayırlar ihsan edebilir. Bu hayır, eşler arasında yeniden tazelenecek ülfet ve muhabbet şeklinde de, bu birliğin semeresi olacak hayırlı bir evlât şeklinde de tezahür edebilir. Sonuç olarak Kuran'da eşler, birbirlerinde ahlâkî veya fizikî birtakım kusurlar bulsalar bile hep iyi geçinmeye ve boşanmamaya teşvik edilir.¹³³

Said Nursi eserlerinde sık sık dile getirdiği "*Beşer zulmeder, kader adalet eder.*" şeklinde özetlenebilecek hakikat, kendisini tarih boyunca erkeklerin kadınlara reva gördüğü zulüm ve haksızlıkta gösterir. O açıdan, erkeğin kadın üzerindeki idareci tayin edilişini ve itaat etmeyen kadına nasıl davranılacağını anlatan aynı ayetin sonundaki "*Allah çok yücedir ve çok büyüktür.*" mealindeki cümlenin hikmetine bazı müfessirlerin getirdiği şu izah konumuz açısından dikkat çekicidir: Bu ifadenin maksadı, kocaları hanımlarına zulmetmeleri konusunda tehdit etmektir. Bunun manası, "*Her ne kadar kadınlar sizin zulmünüzü defetme hususunda zayıf, haklarını alma hususunda âciz iseler de, Allah Teâlâ yüce, kahir, büyük ve kadirdir. Onların haklarını sizden alır ve onlar için adaletini icra eder. Binaenaleyh onlardan daha güçlü kuvvetli ve derece bakımından daha yüksek olmanız sebebi ile aldanmayınız. Onlar size itaat ettiklerinde, daha güçlü ve kuvvetli olduğunuz için, onlara zulmetmeyiniz. Çünkü Allah da sizden yüce ve her şeyden büyüktür.*" Ki, erkekler rızayla ve kanaatle ilâhî ölçüye uyarak kadınlarla paylaşmak istemedikleri mirasın, o ölçüden daha fazlasını seküler modern hukukun zorlamasıyla paylaşmak zorunda kalmaları kaderin erkeklere bir çeşit adaleti olsa gerektir. Birkaç ayet sonra gelen "*Şüphesiz ki Allah, hiç kimseye zerre kadar zulüm etmez.*" hakikati ise daha

¹³² 4/ Nisa Süresi /19

¹³³ Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2004, Sayı 21, s.11

çok, başta seküler modernizmle zihinleri bulan, dinî hükümlerin kendilerine adaletsiz davrandığını düşünen, kadınlara yönelik gibidir ve onları gerçek adaletin ilâhî adalet olduğuna şahadete davet etmektedir.¹³⁴

4.7. Said Nursi’de Anne Baba

Allah (c.c) ulûhiyetine iman etmeyi emretmiş ondan sonra ise anne ve babaya itaat etmeyi ve onlara ihsanda bulunmayı emretmiştir. Allah anne ve babaya isyan etmeyi, itaatsizlikte bulunmayı da kendisine şirk koşmak, inanmamak derecesinin hemen peşinden gelen dereceye koymuştur.

Allah, anne ve babaya, çocuklarına şefkat, merhamet ve koruma duygularını bahşetmiştir. Onlar; her şeylerini, hatta hayatlarını dahi çocukları yolunda feda etmeye yatkın bir şekilde yaratılmışlardır. Anne baba, çocuğunun her evresinde özveride bulunarak ona gözü gibi bakar, bunu anlamak için her insanın geçmişine göz atması yeterlidir. Bundan dolayı çocuk tüm ömrünü anne ve babasına adanmış da olsa anne babasının ortaya koydukları özverinin bir kısmını bile karşılayacak imkândan yoksundur.

Allah, anne babaya çok önem vermiş ve anne baba hukuku konusunda insanları çok ciddi bir şekilde uyarmaktadır. Hatta Allah Teâlâ önce kendisine ibadet etmeyi emretmiş, peşinden ana babaya itaati emretmiştir. Allah Kuran’da şöyle emretmektedir: *“Rabbin, yalnız kendisine tapmanıza ve ana babaya iyi davranmanıza hükmetmiştir. Eğer ikisinden biri veya her ikisi senin yanında kocayacak olursa, onlara öf bile deme ve onları azarlama; onlara güzel söz söyle. Onlara acıyarak alçak gönüllük kanatlarını ger ve Rabbim! Küçükken beni büyüttükleri gibi, Sen de onlara acı.”* de¹³⁵

¹³⁴Erişim Tarihi: 10.10.2012; <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/nisa-suresinin-i-kadin-ve-erkek-arasinda-adalet> adlı web sayfasından faydalanılmıştır. Murat Çiftkaya, Nisa Suresinin Işığında Kadın Ve Erkek Arasında Adalet Ve Eşitlik, 2011.

¹³⁵17/ İsra Süresi / 23 -24.

Yine anne baba hukuku ve ona atfedilen değeri Peygamber Efendimizden öğrenelim. Efendimiz anne babaya bakmanın sevabının cihat sevabına denk olduğunu haber verir: *“Bir adam, cihada iştirak etmek için Hz. Peygamberden (a.s.m) izin istedi. Resûlullah (a.s.m): Annen baban sağlar mı? diye sordu. Adam: Evet deyince: Onlara hizmet de cihat sayılır, sen onlara hizmet ederek cihat yap buyurdu.”*¹³⁶

Said Nursi ise, eserlerinin birçok yerinde anne babaya geniş ayırmış bu konun ehemmiyetini dile getirmiştir. Said Nursi anne babaya hürmet ve sevgiyi şu şekilde ifade etmektedir:

“Peder ve valideye karşı muhabbetin Allah adına olması halinde bu hem bir ibadet olur, hem de onlar ihtiyarlandıkça onlara olan hürmet ve muhabbetin artar. En yüce bir duygu ile en yiğitçe bir himmet ile onların uzun ömürlü olmasını gerçekten arzu edip, hayatta kalmalarına dua etmek, böylece “onların sebebiyle daha çok sevap kazanayım” diye samimi bir hürmetle onların elini öpmek, çok yüce bir ruhani lezzet almaktır.

*Yoksa bunlar nefis ve dünya adına olacak olsa onlar ihtiyarlandıkları ve sana bir yük geldikleri zaman en adi ve en alçak bir duygu ile onların varlıklarını çekilmez görürsün ki bu, senin hayat sebebin olan muhterem zatların ölülerini arzulamak gibi vahşi, keder verici ve ruhani bir elemidir.*¹³⁷

Yine Said Nursi *“Mektubat”* adlı eserinde anne baba hukuku ve saygısını yukarıda da bahsettiğimiz İsrâ suresinden yola çıkarak şöyle bahsetmektedir:

Ey hanesinde ihtiyar bir valide veya pederi veya akrabasından veya iman kardeşlerinden bir amelmânde(iş yapamaz duruma gelmiş) veya aciz, alil bir şahıs bulunan gafil! Şu âyet-i kerimeye dikkat et bak: Nasıl ki bir ayette, beş tabaka ayrı

¹³⁶Buhârî., a.g.e., Cihâd, 138; Edeb 3; Ebu Dâvud, a.g.e.,Cihad, 33, (2529); Tirmizî, a.g.e., Cihad , 2, (1671).

¹³⁷ Faruk Beşer, Risale-i Nur'da Kadın ve Evlilik, Nun Yayıncılık, İstanbul, 1997 s. 151-152

ayrı surette ihtiyar vâlideyne şefkati celb ediyor. Evet, dünyada en yüksek hakikat, peder ve validelerin evlatlarına karşı şefkatleridir. Ve en âlî hukuk dahi, onların o şefkatlerine mukabil hürmet haklarıdır. Çünkü onlar, hayatlarını kemal-i lezzetle evlatlarının hayatı için feda edip sarf ediyorlar. Öyle ise, insaniyeti sukut etmemiş ve canavara inkılâp etmemiş her bir velet; o muhterem, sadık, fedakâr dostlara halisane hürmet ve samimane hizmet ve rızalarını tahsil ve kalpler ini hoşnut etmektir. Amca ve hala, peder hükmündedir; teyze ve dayı, ana hükmündedir. İşte o mübarek ihtiyarların vücutlarını istiskal edip ölümlerini arzu etmek, ne kadar vicdansızlık ve ne kadar alçaklıktır bil, ayıl! Evet, hayatını senin hayatına feda edenin zeval-i hayatını arzu etmek, ne kadar çirkin bir zulüm, bir vicdansızlık olduğunu anla!¹³⁸

Hz. Peygamberin ifadesiyle: “Herkes bu dünyada bir ağacın gölgesinde oturup dinlendikten sonra kalkıp asıl vatanına giden bir yolcu gibidir.”¹³⁹ İnsanlar, anne rahmi, çocukluk, gençlik, ihtiyarlık ve derken ansızın ölümle yüz yüze gelmektedir. Demek ki bu yolculukta ihtiyarlık, herkesin uğrayacağı bir durak hükmündedir. Hayatın her evresinde kendisinden kısararak çocukları için harcayan anne babalar, vücut organlarının yavaş yavaş işlevlerini yitirdiği, insanın zaruri ihtiyaçlarını dahi karşılamaktan aciz olduğu, bir zamanda çocukları tarafından geçim derdi ya da başka sebeplerden maalesef huzurevlerine atılmaktalar. Özellikle bu günümüzde had safhaya ulaşmıştır. Said Nursi, anne babanın Allah tarafından rızıklandırıldığını, hatta anne babanın varlığının bereket olduğunu şöyle ifade etmektedir:

Ey derdi-i maişetle müptela olan insan! Bil ki senin hanendeki bereket direği ve rahmet vesilesi ve musibet defiası, hanendeki o istiskal ettiğin ihtiyar veya kör akrabandır. Sakın deme: "Maişetim dardır, idare edemiyorum." Çünkü onların yüzünden gelen bereket olmasaydı, elbette senin dik-ı maişetin daha ziyade olacaktı.

Evet, kâinatın şahadetiyle, nihayet derecede Rahman, Rahîm ve Latîf ve Kerim olan Hâlık-ı Zülcelali Vel' İkrâm, çocukları dünyaya gönderdiği vakit,

¹³⁸ Said Nursi, Mektubat, Zehra Yayıncılık, s. 350-351

¹³⁹Tirmizî, Zühd, 44; İbn Mâce, Zühd, 3.

arkalarından rızıklarını gayet latif bir surette gönderip ve memeler musluğundan ağızlarına akıttığı gibi; çocuk hükmüne gelen ve çocuklardan daha ziyade merhamete lâayık ve şefkate muhtaç olan ihtiyarların rızıklarını dahi, bereket suretinde gönderir. Onların iaşelerini, tamahkar ve bahil(cimri) insanlara yükletmez.

Ey insan! Madem canavar suretinde bir hayvan, insanların hanesine misafir geldiği vakit berekete medar oluyor; öyle ise mahlûkatın en mükerreremi(mükemmeli) olan insan ve insanların en mükemmeli olan ehl-i iman ve ehl-i imanın en ziyade hürmet ve merhamete şâyan aceze, alil ihtiyareler ve alil ihtiyarların içinde şefkat ve hizmet ve muhabbete en ziyade lâayık ve müstahak bulunan akrabalar ve akrabaların içinde dahi en hakikî dost ve en sadık muhib olan peder ve valide, ihtiyarlık halinde bir hanede bulunsa, ne derece vesile-i bereket ve vasita-i rahmet ve sırriyla, yani: "Beli bükülmüş ihtiyarlarınız olmasa idi, belalar sel gibi üstünüze dökülecekti." Ne derece sebebi-i def'-i musibet olduklarını sen kıyas eyle.¹⁴⁰

İnsan üzerinde Allah'tan sonra en büyük hak sahibi olan kimseler anne ve babasıdır. O halde çocuklar anne ve babalarına itaat etmeli, saygı göstermeli ve hizmet etmelidir. Toplumdaki kolektif ahlâk, çocuklarının anne-babalarına müteşekkîr ve saygılı olmaları zorunlu kılmalıdır. Anne ve baba nasıl çocuklarını besleyip büyüttülse, çocuklar da onlara aynı şekilde hizmet etmelidirler.¹⁴¹ Said Nursi kıyaslamayı şöyle ifade etmektedir:

"İşte ey insan! Aklını başına al. Eğer sen ölmezsen, ihtiyar olacaksın. Sırriyla, sen vâlideynine hürmet etmezsen, senin evlâdın dahi sana hürmet etmeyecektir. Eğer âhiretini seversen, işte sana mühim bir define; onlara hizmet et, rızalarını tahsil eyle. Eğer dünyayı seversen, yine onları memnun et ki, onların yüzünden hayatın rahatlı ve rızkın bereketli geçsin. Yoksa onları istiskal etmek, ölümlerini temenni etmek ve onların nazik ve seri-üt teessür kalplerini rencide etmek ile sırrına mazhar olursun. Eğer rahmet-i Rahman istersen, o Rahman'ın vedialarına ve senin hanedeki emanetlerine rahmet et. Âhiret kardeşlerimden Mustafa Çavuş

¹⁴⁰ Said Nursi, Mektubat, s . 351-352

¹⁴¹Faima İsrailova, a.g.e s. 20.

isminde bir zât vardı. Dininde, dünyasında muvaffakiyetli görüyordum. Sırrını bilmezdim. Sonra anladım ki, o muvaffakiyetin sebebi: O zât ise, ihtiyar peder ve validelerinin haklarını anlamış ve o hukuka tam riayet etmiş ve onların yüzünden rahat ve rahmet bulmuş. İnşallah ahretini de tamir etmiş. Bahtiyar olmak isteyen, ona benzemeli.”¹⁴²

Dinin ahlaki boyutunu öne çıkaran ve dünya hayatının esenliğinin yine dünyada yaptığımız iyiliklerle sağlanabileceğini vurgulayan Said Nursi, öte cennetin yanında yeryüzü cennetinin de amel-i salihî işleyen müminler eliyle mümkün kılınabileceğini dile getirmektedir.

4.8. Said Nursi’de Gençler

Toplumun en önemli dinamiklerinden olan genç delikanlılar, sosyal hayatın en büyük dayanağıdır. Delikanlılık kelimesinin anlamından da anlaşıldığı üzere bu dönem duyguların en yoğun biçimde kaynamakta olduğu ve aşırı uç noktalarda bulunduğu dönemdir. Bir toplumun ilerleyip gerilemesi, geleceklerinin sağlam, güvenilir veya çürük olması, sahip oldukları gençleri yetiştirmelerine ve terbiye etmelerine bağlıdır. Çünkü toplumun en dinamik ve önü alınamaz unsuru gençlerdir. Yerli yerinde ilgilenilmediği, bazı sorumlulukların anlatılmadığı, yeterli bir din duygusunun verilmediği gençler, toplumda adeta patlamaya hazır bir bomba konumundadırlar. İşte delikanlıları bu hareketli ve akıldan çok nefsi duyguların ön planda olduğu bu dönemi ancak ve ancak inançlı bir yaşam tarzıyla kontrol altına alabilir. Said Nursî gençlerin bu yönüne şöyle dikkatleri çekmektedir:

“İnsanların ictimâi(sosyal) hayatlarının vesîlesi olan gençler, delikanlılar, son derece şiddetli olan hissiyatlarını, aşırı olan nefis ve hevâlarını, tecâvüzlerden, zulümlerden, tahribattan durduran ve toplumsal hayatın güzel bir şekilde devamını temin eden; yalnız Cehennem fikridir. Yoksa Cehennem endişesi olmazsa "El-hükmü lil-galib" (Karar güce göre verilir.) kaidesiyle o sarhoş delikanlılar, hevesatları

¹⁴² Said Nursi, Mektubat, s .353.

peşinde biçare zayıflara, âcizlere, dünyayı Cehenneme çevireceklerdi ve yüksek insaniyeti, gayet süflî bir hayvaniyete döndüreceklerdi.”¹⁴³

Said Nursi, gençlerin karşılaştıkları önemli problemlerden olan kötülöklere uyma, heveslerin arkasında koşma, zayıf ve kimsesizleri ezme gibi hususlarda onlara, insanların mutlaka dünyada yaptıklarından sorumlu tutulacaklarını ısrarla dile getirmiştir. Dünyanın geçici olup gençliklerinin kesinlikle bir gün gideceğini, eğer meşru dairede kalmazlarsa, o gençliğin yok olup başlarına dünyada, kabirde ve ahrette menfaat ve lezzetinden çok belâ, musibet ve dertler getirecektir. Buna karşılık İslâmî bir terbiye ile o gençlik nimetine karşı şükretse ve iffet, namusluluk hayatını idame etse, o gençliğin manen baki kalacağını ve ebedî bir gençlik kazanmalarına sebep olacağını belirterek onların kötülöklere karşı dikkatli olmalarını tavsiye etmiştir. Bu bağlamda Said Nursi gençlere tavsiyelerde bulunurken şöyle seslenmektedir:

“Gençlik, hiç şüphe yok ki gidecek. Yaz güze ve kışa yer vermesi, gündüz akşama ve geceye değişmesi kesinliğinde, gençlik dahi ihtiyarlığa ve ölüme değişecek. Eğer o fâni ve geçici gençliğini iffetle hayırlı ve güzel işlere -istikamet dairesinde- sarf etse, onunla ebedî, baki bir gençliği kazanacağını bütün semavî fermanlar müjde veriyorlar. Eğer kötü yolda sarf etse, nasıl ki bir dakika hiddet yüzünden bir öldürme, milyonlar dakika hapis cezasını çektirir. Öyle de gayr-ı meşru dairedeki gençlik keyifleri ve lezzetleri, ahiret mesuliyetinden, kabir azabından ve zevalinden gelen teessüflerden, günahlardan ve dünyevî cezalardan başka, aynı lezzet içinde o lezzetten ziyade elemeler olduğunu akli başında her genç tecrübe ile tasdik eder. Meselâ, haram bir sevgide, kıskançlık, ayrılık ve karşılık görmeme elemi gibi çok arızalar ile o cüzî lezzet, zehirli bir bal hükmüne geçer. Ve o gençliğin kötüye kullanmasıyla gelen hastalıkla hastanelere, taşkınlıklarıyla hapishanelere, kalp ve ruhun gıdasızlığından ve vazifesizliğinden meydana gelen sıkıntılarla meyhanelere, sefâhethanelere(meşru olmayan hayat) veya mezaristana düşeceklerini bilmek istersen, git hastanelerden, hapishanelerden, meyhanelerden ve kabristandan sor. Elbette çoğunluk itibariyle, gençlerin gençliğinin kötü yolda kullanılmasından,

¹⁴³ Said Nursi, Asayî Musa, s. 206.

taşkınlıklarından ve gayr-ı meşru keyiflerin cezası olarak gelen tokatlardan evvahlar, ağlamalar ve esepler işiteceksin. Eğer istikamet dairesinde gitse, gençlik gayet şirin ve güzel bir İlahi nimet, tatlı ve kuvvetli bir hayır vesilesi olarak ahrette gayet parlak ve bâki bir gençlik netice vereceğini, başta Kuran olarak çok kesin ayetleriyle bütün semavî kitaplar ve fermanlar haber verip müjde ediyorlar. Madem hakikat budur ve madem helâl dairesi keyfe kâfidir ve madem haram dairesindeki bir saat lezzet, bazen bir sene ve on sene hapis cezasını çektirir. Elbette gençlik nimetine bir şükür olarak, o tatlı nimeti iffette, istikamette sarf etmek lâzım ve elzemdir."¹⁴⁴

İşin gerçek mahiyetine baktığımızda Said Nursi'nin de yukarda bahsettiği çözümler çerçevesinde, gençlerin problemleri karşısında en mükemmel çözümler elde edilebilecek bir müessese vardır ki, o da dini bir inanç veya diğer bir ifadeyle dini inancın kaynağını teşkil eden Kuran-ı Kerim'dir. Dinsiz bir gençliğin huzurlu olması ve yaşadığı yere huzur vermesi imkânsızdır. Bu konuda Risale-i Nur Enstitüsü tarafından Dr. Henry Link ve Dr. Carl Jung gibi önemli isimlerden de alıntılarını şöyle ifade etmektedir:

Dr. Henry Link, "Dine Dönüş" kitabında, ABD'de Psikoloji Araştırma Dairesi Şefi olarak 15.321 kadın ve erkek üzerinde yaptığı incelemede ve 73.226 psikoloji testinin tatbik neticesini şöyle değerlendiriyor: *"Bir dine inanan ve mabetlere devam eden kimselerde şahsiyet ve karakter, dine karşı lakayt olan ve mabede gitmeyenlerden daha sağlam ve üstündür."*

Dr. Carl Jung, "Modern Man in Search of Soul" isimli kitabında şunları yazmaktadır: *"Son otuz sene içinde dünyanın her tarafından hastalar bana müracaat ettiler. Yüzlercesini tedavi ettim. Otuz beş yaşını geçmiş olanlarının hasta olmalarının asıl sebebi, dini inançlarını kaybetmeleri idi. Bunlar hayata din açısından bakmıyorlar, dindar arkadaşları gibi davranmıyorlardı. Dini inançlarına yeniden kavuşmadan da tamamen iyileşmiyorlardı."*¹⁴⁵

¹⁴⁴Said Nursi, Sözlür, s. 68

¹⁴⁵Erişim Tarihi:15.07.2012; <http://www.saidnursi.de/kuran-i-kerim/makaleler/242-insan-problemlerine-kurani-cozumler.html> adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

Yine bu konu ile ilgili yapılan bir araştırmada: ABD'de her sene 100 doktor intihar ediyor. Dünya Sağlık Teşkilatı ve Birleşmiş Milletler yayınlarına göre Japonya'da 1955 de 22.477 intihar vakası var. 1978 istatistiğine göre İsve'te 20 bin intihar var. Hâlbuki refah seviyesi düşük olmasına rağmen onlara göre muhafazakâr olan Mısır'da intihar nispeti 10 milyonda beştir. Japonya'da ise 10 binde beştir.¹⁴⁶

Görüldüğü üzere maddi problemlerini halletmiş ülkelerin bu durumları mutlu olmaları için yeterli olamamaktadır. Dinden uzaklaşarak kurtlaşmış ağaç hükmüne gelip yıkılmağa hazırlanan medeniyetin işte durumu: ABD'de mühim suçlarda artış 1960-1970 arasında % 144 artmıştır. Her 1000 kişi başına ağır suçlu sayısı İsve'te 78,5; Danimarka'da 64,5; ABD'de 41,2; Fransa'da 34,6 dır. Açıkça görülmektedir ki, madde her şeyi halletmiyor, inancın zayıf olduğu, dinin etkin olmadığı topluluklarda suç oranlarında önemli bir artış oluyor. İnansızlıktan dolayı insanlar, kendilerini rahatlatıcı olarak uyulurucuya kaptırıyorlar, onunla tatmin olmak, huzura kavuşmak, saadeti bulmak istiyorlar ve belki de akıllarını kurcalayan birtakım sorulardan geçici bir süre de olsa uzaklaşmış bulunuyorlar.¹⁴⁷

Yukarıda birçok örnekten ve rakamsal kavramdan anlaşılacağı üzere insanın kalbini tatmin edecek tek ve yegâne çarenin ancak Allah'ı anmak ile mümkün olacağını görmekteyiz. Biz, inancımızın bir gereği olarak biliyoruz ki her şeyin başlangıcı ve sonu Allah'ın elindedir. Dolayısıyla insanı yokluktan var eden yaratıcı, insanın neye muhtaç olduğunu ve onu tatmin edecek gıdanın da ancak kendisine zikretmekle mümkün olduğunu kendisi bilmektedir.

Bu konu ile Allah (cc) şöyle buyurmaktadır, "*Evet iyi bilin ki kalpler ancak Allah'ın zikri ile yatışır.*"¹⁴⁸ Hakikati de buna güzel bir örnek teşkil etmektedir.

¹⁴⁶Eriřim Tarihi:17.07.2012; <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/insan-problemler> adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

¹⁴⁷Eriřim Tarihi:17.07.2012; <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/insan-problemler> adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

¹⁴⁸13/Ra'd /28.

Saîd Nursî, Kuran'ın, gençlerin mükemmel bir şekilde eğitilmesi, problemlerine çözümler getirmesi ve onları huzursuzluklardan kurtarması hususundaki özelliğine dikkatleri çekiyor ve bu hususu, o günlerde diğer devletlerde yapılan bir araştırmayla şöyle anlatıyor:

*“Kuran-ı Hakîm yeşil ipekliler arasında lâıyk olduğu yüksek mevkiye konuyormuş. Mûcidler, feylesoflar, psikologlar, sosyologlar, pedagoqlar Kuran-ı Kerim'i esas alarak yazılmış olan eserleri okuyorlar; o şahsiyetler bu mukaddes kitaptan aldıkları malûmat ile eserler yazarak dünya çapında şöhret kazanıyorlar. İnsanlığa ve milletlerine hizmet ediyorlarmış. İsveç, Norveç ve Finlandiya'da en büyük ilim adamlarından müteşekkil bir heyet meydana getirmişler; gençlerin kurtuluşunu sağlayacak halaskâr bir kitabı senelerce aramışlar; nihayet gençliği en yüksek ahlâk ile ahlaklandırmak ve dünyada açık fikirli, müstakim ilim adamı yapmak için Kuran-ı Kerim'i okutmanın yegâne çare olduğu neticesine varmışlar”.*¹⁴⁹

4.9. Said Nursi'de Çocuklar

Çocuk, Allah tarafından anne babaya verilen büyük bir nimet ve aynı zamanda bir emanettir. Dolayısıyla anne-babanın görevi sadece, çocuğu dünyaya getirip onları sokağa salıvermek değildir. Ana babalar, çocuklarının eğitim-öğretiminden, ruh ve beden sağlıklarından tutunda çocuğun gelişim aşamasının her anından sorumludurlar. Çocuğun gelişmesi ve yetişmesinde anne babanın rolü çok önemlidir. Çocuk en çok ailesinin tesiri altında kalır, çünkü gözlerini açtığı andan itibaren ilk gördüğü insanlar annesi ile babasıdır. Dolayısıyla çocuk, diğer tüm davranışlarının şekillenmesinde olduğu gibi, Allah inancı ve diğer dini ritüeller konusunda da, ailenin etkisi altında kalır. Özellikle 2-6 yaşları arası çocuklar, kolay inanırlık ve taklit özellikleri gereği, anne babanın her söylediğine inanır ve onların her yaptıklarını taklit etmeye çalışırlar. Bunu yaparken de, ne bir şüphe duyar, ne de

¹⁴⁹ Said Nursî, Gençlik Rehberi, Zehra Yayıncılık İstanbul, 2011, s. 245.

itiraz etmeyi düşünürler. Bunun için bu dönemde çocuğa verilen dini eğitim ve bu konularda kullanılan ifadeler onun dini gelişimi açısından son derece önemlidir.

Çocuk üzerinde bu kadar etkin olan anne-babalar en birinci vazife olarak çocuklarını cehennemden kurtaracak çabayı göstermelidirler. Bu konuda Kuran'ı Kerim'de Allah şöyle buyurmaktadır:

“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan o müthiş ateşten koruyun. Onun başında kaba yapılı, sert ve şiddetli melekler olup onlar asla Allaha isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri tam yerine getirirler.”¹⁵⁰

Ayetten de anlaşılacağı üzere, anne babaya bir emanet olarak bahşedilen çocukları ateşten kurtarmak için, anne baba çocuğa temelde, doğruyu yanlışı daha küçük yaştan itibaren öğretmelidir. Ailede çocuk eğitilirken ona tavsiyelerde bulunarak öğüt vererek cehennem ateşinden kurtarmalıdır. Meşru dairede çocuklarını yetiştiren anne babalar Allah tarafından Ahirete mükâfat olarak çocuklarına kavuşacaklarını biliyoruz. Bu konuyu Said Nursi şöyle ifade etmektedir:

“Vâlideyn ve evlâda muhabbet-i meşruanın neticesi: (Nass-ı Kur'an ile) Cenab-ı Erhamürrâhimîn, onların makamları ayrı ayrı da olsa yine o mes'ud aileye safî olarak lezzet-i sohbeti, Cennet'e lâyük bir hüsn-ü muaşeret suretinde, dâr-ı bekada ebedî mülâkat ile ihsan eder. Ve on beş yaşına girmeden, yani haddi buluğa vasil olmadan vefat eden çocuklar “Ebedi bir hayata ulaşmış çocuklar”¹⁵¹ ile tabir edilen Cennet çocukları şeklinde ve Cennet'e lâyük bir tarzda gayet süslü, sevimli bir surette, onları Cennet'te dahi peder ve validelerinin kucaklarına verir. Veledperverlik hislerini memnun eder. Ebedî o zevki ve o lezzeti onlara verir. Zira çocuklar sinni teklife girmediklerinden; ebedî, sevimli, şirin çocuk olarak kalacaklar. Dünyadaki her lezzetli şeyin en âlâsı Cennet'te bulunur, yalnız çok şirin olan veledperverlik, yani çocuklarını sevip okşamak zevki -Cennet tenasül(türemek) yeri

¹⁵⁰64/ Tahrir / 6.

¹⁵¹ 56/Vakıa Süresi / 17

*olmadığından- Cennet'te yoktur zannedilirdi. İşte bu surette o dahi vardır. Hem en zevkli ve en şirin bir tarzda vardır. İşte kabl-el buluğ evlâdı vefat edenlere müjde!*¹⁵²

Çocuğa yapılan her türlü eğitim insan nesli içinde çok önemlidir. Dolayısıyla iyi eğitim almış ve inancı sağlam temele oturmuş çocuklar, gelecek neslin iyi olacağını habercisidir. Bir ağacın, nesil ve nevinin devam ettirmesinde, çekirdek ve tohumu ne ise, insan nesli ve nevinin devamında da çocuk aynı şeydir. Çocuklarını ihmal eden milletler geriye gitmeye, onları yabancı ellere ve yabancı kültürlerle terk edenler de özlerini kaybetmeye mahkûmdurlar. Her otuz kırk senede bir, milletin en aktif ve en verimli kesimini teşkil edecek nesiller, bugünkü çocuklardır. Çocukları küçük ve değersiz görenler, millet hayatında, nasıl mühim bir unsuru hafife aldıklarını düşünüp nasıl bir yanlış içinde olduklarını görmelidirler.

*“Çocuklar, hassas bir yapıya sahip olduklarından ve hadiselerin iç yüzünü detaylı bir şekilde kavrayamadıklarından dolayı, etraflarında cereyan eden hadiselerden son derece müteessir olurlar. Gördükleri bir ölüm hadisesi, anne-babalarını veya bir yakınlarını kaybetmeleri, ansızın en yakın arkadaşlarının gözleri önünde toprağa gömülmesi gibi olaylar, çocukların ruhlarında onulmaz yaralar açar, ruhi depresyonlara sebep olur ve bunalıma sürüklenmelerine yol açar. Allah, çocukları bu kötü duruma düşmekten korumak için öncelikle ahiret ve cennet fikrini vurgular ve böylece ölümün bir hiçlik ve yokluk olmadığını, ayrı bir dünyada ölenlerle yeniden buluşulacağını belirtir.”*¹⁵³ İşte Said Nursî bu durumu şu cümleleriyle ifade eder:

“Nev-i beşerin hemen yarısını teşkil eden çocuklar, yalnız Cennet fikriyle, onlara dehşetli ve ağlatıcı görünen ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler ve gayet zaîf ve nazik vücutlarında bir kuvve-i maneviye bulabilirler ve her şeyden çabuk ağlayan gayet mukavemetsiz mizac-ı ruhlarında, o Cennet ile bir ümit bulup mesrurane(sevinçli) yaşayabilirler. Meselâ Cennet fikriyle der: "Benim küçük

¹⁵²Said Nursi, Sözlür, s.814-815

¹⁵³Erişim Tarihi: 04.06.2013, <http://www.saidnursi.de/kuran-i-kerim/makaleler/242-insan-problemlerine-kurani-cozumler.html> adlı web sayfasından faydalanılmıştır.

kardeşim veya arkadaşım öldü. Cennetin bir kuşu oldu. Cennette gezer, bizden daha güzel yaşar." Yoksa her vakit etrafında kendi gibi çocukların ve büyüklerin ölümleri, o zaîf bîçarelerin endişeli nazarlarına çarpması; mukavemetlerini ve kuvve-i maneviyelerini zîrû zeber ederek gözleriyle beraber ruh, kalp, akıl gibi bütün letaifini dahi öyle ağılattırarak, ya mahvolup veya divane bir bedbaht hayvan olacaktı."¹⁵⁴

Anne baba, kendisine emanet olarak verilen çocuğunu inançlı bir şekilde yetiştirmek zorundadır. Bu inancı verirken de son derece şeffaf olmalı ve şakayla da olsa yalan söylememelidir. Çünkü Allah sevgisi ve ahiret inancı doğru ve güzel bir şekilde çocuğa anlatıldığı zaman, sosyal hayatta karşılaştığı zorluklara çok rahat bir şekilde üstesinden gelir. Aksi durumda Allah ve ahiret inancından yoksun bir şekilde yaşayan çocuklar sosyal hayatta karşılaştıkları sıkıntılar karşısında derin yaralar alabilir. Bu konuda Said Nursi Asa-yı Musa adlı eserinde bu konuya şöyle işaret etmektedir:

"Çocuklar, ahiret imanı ile insanca yaşayabilirler ve insaniyetin istidatlarını taşıyabilirler. Yoksa elim endişeler içinde, kendini uyutturmak ve unutturmak için çocukça oyuncaklarıyla, haylaz bir hayatla yaşarlar. Çünkü her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zaîf kalbinde ve mukavemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki; hayatı ve aklı o bîçareye âlet-i azap ve işkence edeceği zamanda, ahiret imanının dersiyle, görmemek için oyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinç ve genişlik hissederek der: "Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, Cennetin bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Ve validem öldü, fakat rahmet-i İlahiyeye gitti, yine beni Cennette kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim." diye insaniyete lâayık bir tarzda yaşayabilir."¹⁵⁵

Fıtratları güven üzerine inşa olan çocukların nazik ve narin ruh dünyaları, ölüm gibi ezici hakikatin karşısında sığınacak bir liman aradığından Allah'a ve

¹⁵⁴Said Nursi, Sözlür, s. 120.

¹⁵⁵Said Nursi, Asay-ı Musa, s. 49-50.

ahirete iman onların imdadına yetişir. Hem onların psikolojik dünyalarını hem şahsiyet haritasını imar ve inşa etmeye yardım eder.

4.9.1.Said Nursi’de Çocuk Eğitimi

Çocuk, ana baba elinde bir emanettir. Çocukların temiz kalpleri kıymetli bir cevher olup, mum gibidir, neye meylettirilirse, oraya yönelir. Çocuk temiz bir toprak gibidir. Temiz toprağa hangi tohum ekilirse, onun mahsulü alınır. Bunun gibi çocuk karakterinin temeli de ailenin verdiği eğitimle atılır. Küçük yaşta merhametli olmayı, dürüstlüğü, zayıfı korumayı, adaleti, sabrı, hoşgörüyü çevresiyle uyumlu olmayı öğrenen bir çocuk ileriki yaşlarda bu öğrendiklerini kendi hayatında uygulamaya başlar.

Günümüz kişilik tanımlamalarına baktığımızda özellikle J.J. Rousseau kişilik tanımı öne çıkmaktadır. Rousseau’ya göre kişilik, *“Bireyin, bir kısmını doğuştan getirdiği bir kısmını ise sonradan kazandığı, onu başkalarından ayıran yetenek, güdü, tutum, görüş, inanç, duygusal tepki, biliş biçimleri, mizaç ve karakter gibi özelliklerinin bütünüdür.”* Zira genel kabul görülen düşünce çocukların genel karakterinin 6 yaşına kadar şekillendiğidir.

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere kişiliğin ana gelişimi çocuk henüz okula başlamadan şekillenmektedir. Dolayısıyla burada en önemli görev kendisine emanet olarak verilen çocuğun ailesine düşmektedir. Zira çocuk bu yaşına kadar aile içinde yaşamaktadır. Aile içinde en önemli görev şüphesiz ki anne babaya düşmektedir. Çocuğun kişiliğinde sevgi, sıcaklık, şefkatle okşama, örnek olma, kabiliyetlerin gelişmesine ortam hazırlama ve sorumluluk verme, doğru arkadaş seçimi ve en önemlisi dini inancı, gibi daha birçok kavram etkili olmaktadır. Burada kavramlara dikkat edilecek olursa bu kavramlar ancak aile tarafından bir çocuğa verilmektedir. Dolayısıyla aile çocuk gelişimi için çok önemli kavramdır.

Ailenin bir insanın hayatında ne kadar önemli bir yeri olduğunu Said Nursi şu şekilde dile getirmiştir: *"Nev-i beşerin hayat-ı dünyeviyesinde en cemiyetli(kapsamlı)*

merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevi saadet için bir Cennet, bir melce(sığınağı), bir tahassungahı(korunacak yer) aile hayatıdır ve herkesin hanesi küçük bir dünyasıdır.”¹⁵⁶

Bir anne-baba çocuklarını cehennemden kurtaracak çabayı göstermelidir. Çocukları ateşten kurtarmak için, anne-baba çocuğu çok güzel eğitmeli ve doğruyu yanlış daha küçük yaştan itibaren kavratılmalıdır. Ailede çocuk eğitilirken ona tavsiyelerde bulunarak öğüt vererek yapılmalıdır. Allah yüce kitabında şöyle buyurmaktadır:

*“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan o müthiş ateşten koruyun. Onun başında kaba yapılı, sert ve şiddetli melekler olup onlar asla Allaha isyan etmez ve kendilerine verilen bütün emirleri tam yerine getirirler.”*¹⁵⁷

Ailede eğitimin bütün boyutlarıyla gerçekleşmesi gerekmektedir. Terbiye ve din eğitimi küçük yaşlarda başlar. Çünkü ağaç, yaş iken eğilir. Zira yıllar sonra onu eğmek imkânsızlaşabilir. Çocuğun taze zihnine yapılan her telkin ve öğretme, çocukta silinmez bir yazı olarak kalacaktır. Dolayısıyla toplumda sosyal problemlerin daha kaynağında iken verilmesi, toplumun geleceği için çok önemli ve gelecek problemleri baştan söndürülmesi demektir. Çocuğun sağlıklı eğitimi için önce anne ve babalığa hazırlık gerekmektedir. Çocuk eğitimi konusunda şüphesiz en güzel örnek Peygamber Efendimizdir. Bu konuda efendimizden birkaç örnek vermek gerekirse:

Ebu Hüreyre(r.a) rivayet edildiğine göre; Peygamber Efendimizin torunu Hz. Hasan, sadaka olan hurmalardan birisini alıp ağzına atınca Efendimiz hemen müdahale ederek: *“Kaka, kaka! At onu! Bizim sadaka edilen şeyleri yemediğimizi bilmiyor musun?”*¹⁵⁸ diye buyurdu.

¹⁵⁶ Said Nursi, Şualar, s.205

¹⁵⁷58/Mücadile./ 1, 2, 3, 4.

¹⁵⁸ Buhari, Zekât 60, Cihat, 188; Müslim, Zekât, 161.

Peygamber Efendimize ve onun ailesine sadakanın neden helal olmadığını da şu hadisi şeriften öğreniyoruz: “*Şüphesiz bu sadakalar, insanların kirleridir. Bunlar ne Muhammed’e helaldir, nede ailesine*”¹⁵⁹ helaldir.

Buradaki hadis-i şerifi örnek olarak vermemiz şüphesiz ki sadakanın peygamber ailesine neden haram olduğunu açıklamak için değildir. Buradaki amaç insanların efendisi olan Peygamberimiz (s.a.v) “kaka kaka!” diye hitabından da anlaşılacağı üzere, daha çok küçük yaşlarda olan torununu nasıl terbiye ettiğini ve bilmediği bir konuyu nasıl öğrettiğini göstermek içindir. Hadisten de anlaşıldığı üzere insan eğitiminin daha küçük yaşlardan itibaren başladığını görmekteyiz, zira çocuk, nasıl eğitim alırsa öyle de devam eder.

Bu hadisten çıkarabileceğimiz temel önemli konulardan biri de çocuğu terbiye etme şeklidir. Her şeyden önce çocuğa anlayacağı dille hitap etmek lazımdır. Efendimiz sevgili torunu Hasan’a yeme onu demekle kalmayıp sadaka hurmasını neden yasak olduğunu, onun o küçük aklına güzel bir ifadeyle anlatması eğitimin başka bir yönüdür. Zira çocuk bir şeyin kendine neden yasaklandığını sorgular ve cevabını merak eder.

Yine yemek yeme adabıyla ilgili Peygamber’in manevi oğlu olan Ebu Hafs Ömer şöyle bir hadisle terbiye ettiği nakledilmektedir: “*Oğul, besmele çek! Sağ elinle ye! Hep önünde ye!*”¹⁶⁰

Peygamber efendimiz daha küçük yaşta olan bu çocuğa, onun anlayabileceği basit ve sade bir dille öğretmektedir. Peygamber Efendimiz besmele çekerek ve sağ elle yemek adabını öğretmesi bunun aslında Müslümanların bir düsturu olduğunu göstermektedir. Besmele çekerek başlaması Allah’ın verdiği rızıkları yerken gerçek sahibini hatırlamak ve sağ elle yemeği de rızkını şeytanla paylaşmamak için söylediği sonucuna varabiliriz.

¹⁵⁹ Müslim, Zekât 168.

¹⁶⁰ Buhari, Et’ime 2,3; Müslim, Eşribe, 108.

Yine çocuklar için en önemli konuların başında gelen inanç meselesi için de çok önemli tavsiyelerinde bulunmuştur. Peygamber efendimiz Allah'a kulluk vazifesinin en önemli yapı taşı olan namaz konusunun çocuklara küçük yaştan itibaren öğretilmesi konusunda şöyle buyurmaktadır:

*“Çocuklarınıza yedi yaşındayken namaz kılmalarını söyleyiniz. On yaşına bastıkları halde hala namaz kılmazlarsa kendilerini cezalandırınız ve yataklarını da ayrı yapınız.”*¹⁶¹Diye buyurmaktadır.

Bu hadis-i şerifte çocuklara verilmesi gerekli olan en önemli eğitim-öğretimi düsturunu bize göstermektedir. Kulluğu en güzel şekilde ifade eden namaz aile içinde yerine getirildiği zaman çocukta haliyle daha küçük yaştan itibaren namaza ve Allah'a kulluğa kendisi şahit olacaktır. Yedi yaşına geldiği vakit kendisi de namaz kılmaya başlayacaktır. Dolayısıyla anne ve babaya sadece çocuğunu yönlendirmesi yeterli olacaktır. Bu da gösteriyor ki bir şeyi çocuklara öğretmeden önce onu bilerek ve bilinçli bir şekilde ailenin kendisinin yapması gerekmektedir.

Hadiste önemli konulardan birisi de on yaşlarına gelen çocukların cinsiyetleri ne olursa olsun yataklarının ayrılması konusudur. Çünkü on yaşına gelen çocuklar artık ergenlik çağına da gelmiş olmaktadır. Dolayısıyla ergenlik yaşına girme aşamasında olan çocukların cinselliği iyi öğrenmeleri gereklidir. Burada Peygamber Efendimiz ergenlik yaşına girme ihtimali olan çocukların yataklarını ayırması daha sonra oluşabilecek sıkıntıları da baştan ortadan kaldırmıştır.

Yukarıda örnek olarak bahsettiğimiz hadisi şeriflerinden de anlaşılacağı üzere çocuk eğitimi çok önemli ve bir o kadar da hassas bir konudur. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v) on yaşına geldiğinde cezalandırın demesi ve hayatı boyunca hiçbir çocuğu dövmediği ve onlara cezalandırmamıştır. Dolayısıyla eğitim veren anne ve babanın burada eğitimi olması ve söylediği şeyleri kendisi birebir yapması gerekmektedir.

¹⁶¹ Ebu Davud, Salat 26; Tirmizi, Mevakit, 182.

Özelikle çocuk için anne çok önemlidir. Çünkü çocuk, ilk tecrübe ve terbiyesini annesinden alır. Hayatın ilk adımlarını ve şartlarını çocuğa annesi öğretir. Çocuk ile anne arasında hem şefkat hem de duygusal olarak mükemmel bir bağ vardır. Çocuk yemesini, içmesini, oturmasını kalkmasını ilk olarak annesinden görür, bu sebeple çocuğun ilk öğretmeni ve eğitmeni annedir. Çocuğun belleği safi ve temiz olarak geldiği için ilk işlemeyi anne yapar ve bu ilk işleme temel gibidir; sonrakiler tamamen bunun üstüne bina olur.¹⁶²

Anne- babanın çocuklar üzerinde ne kadar etkili olduğunu Said Nursi'nin hayatında da görmekteyiz. Annesi Said Nursi'yi bebekken hiç abdestsiz emzirmedeği ve daha küçük yaşlarındayken babasının hayvanlarını kendi tarlalarına götürürken hayvanların ağızlarını bağladı rivayet edilmektedir. Said Nursi kendi hayat felsefesinin temelinde ailesi ve özellikle annesinin olduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Evet insanın en birinci üstadı ve tesirli muallimi, onun vâlidesidir. Bu münasebetle ben kendi şahsımda kat’î ve daima hissettiğim bu manayı beyan ediyorum: Ben bu seksen sene ömrümde, seksen bin zatlardan ders aldığım halde, kâsem(yemin) ediyorum ki; en esaslı ve sarsılmaz ve her vakit bana dersini tazeler gibi merhum validemden aldığım telkinat ve manevî derslerdir ki; o dersler fitratımda, âdetâ maddî vücudumda çekirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina edildiğini, aynen görüyorum. Demek bir yaşımıdaki fitratıma ve ruhuma, merhum validemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşımıdaki gördüğüm büyük hakikatler içinde birer çekirdek-i esasiye müşahade ediyorum.”¹⁶³

Şüphesiz ki Allah dünyadaki her şey gibi çocuğu da bir sınav aracı yapmıştır. Dolayısıyla burada anne- baba bu sınavın farkında olması ve bu çerçevede çocuklarını eğitmesi gerekmektedir. Anne-baba çocuğunu eğitirken onun için ne hayırlı

¹⁶²Erişim tarihi: 25.01.2013, <http://www.sorularlarisale.com/makale/19817,2011;> Sorularla Risale, Üstadımızın, Annelere Çocuklarının Muallimi, Üstadı Ve Şefkat Kahramanı Demesinin Sebebi Nedir, Hususen Muallim Ve Üstat Demesinin Hikmeti Nedir?

¹⁶³ Said Nursi, Lemalar, s 242-243

olduğunu iyi düşünmesi gerekir. Anne- baba sadece dünyevi amaçlar uğruna sadece çocuğun bu dünyada ki geleceği ve saadeti için çalışırsa, hem çocuğu hem de kendileri bu sınavı kaybetmiş olurlar. Allah Kuran'ı Kerimde anne babayı şöyle ikaz etmektedir: *"Mallarınız ve çocuklarınız da bir sınav olduğuna, büyük ödülün Allah katında bulunduğunu bilin."*¹⁶⁴

Anne-baba çocuğun geleceğini sadece dünya hayatıyla sınırlı olmadığını bilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çocuk eğitiminde öncelikli olarak inanç temelini iyi bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Çocuğun dünyevi beslenmesi yanında uhrevi beslenmesini de temin etmemiz gerekmektedir. Özellikle günümüzde çocuk eğitimine baktığımızda tamamıyla dünya menfaati üzerine inşa edilmiş durumda. Hâlbuki böyle bir eğitim modelinde çocuk sadece dünya menfaati üzerine işleyen bir makine olmaktadır. Böyle bir makine ahrette anne-babasından davacı olacağını Said Nursi şöyle ifade etmektedir:

"Evet, bir valide veledini tehlikeden kurtarmak için hiçbir ücret istemeden ruhunu feda etmesi ve hakikî bir ihlas ile vazife-i fitriyesi itibariyle kendini evlâdına kurban etmesi gösteriyor ki; hanımlarda gayet yüksek bir kahramanlık var. Bu kahramanlığın inkişafı(ortaya çıkması) ile hem hayat-ı dünyeviyesini, hem hayat-ı ebediyesini onunla kurtarabilir. Fakat bazı fena cereyanlarla, o kuvvetli ve kıymetli seciye inkişaf etmez veyahut sû'-i istimal(kötüye kullanma) edilir. Yüzer numunelerinden bir küçük numunesi şudur: O şefkatli valide, çocuğunun hayat-ı dünyeviye de tehlikeye girmemesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakârlığı nazara alır, onu öyle terbiye eder. "Oğlum paşa olsun" diye bütün malını verir; hafız mektebinden alır, Avrupa'ya gönderir. Fakat o çocuğun hayat-ı ebediyesi tehlikeye girdiğini düşünmüyor ve dünya hapsinden kurtarmağa çalışıyor, Cehennem hapsine düşmesini nazara almıyor. Fitrî şefkatin tam zıddı olarak o masum çocuğunu, ahrette şefahtçi olmak lâzım gelirken davacı ediyor. O çocuk, "Niçin benim imanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?" diye şekva edecek. Dünyada da

¹⁶⁴8/Enfal/28

terbiye-i İslâmiyeyi tam almadığı için, validesinin harika şefkatinin hakkına karşı lâyıkiyle mukabele edemez, belki de çok kusur eder.”¹⁶⁵

Said Nursi, İslam’ın sosyal yaşama kattığı en büyük katkının adalet olduğunu tespit ederken, bu sosyal adaleti; yaşamın temel dinamiği olan aile ve ailenin temel eksenini anne üzerinden inşaya girişir. İslam’ın gerek Müslümanlara yönelik, gerek harici din ve ideolojilere karşı gücü, bu potansiyel yeteneğinden gelmektedir. Zira dinin asıl muhatabı olan şahıs, annenin elinde şekillenmektedir. Bu yüzden annenin Kuran’la yoğrulması sağlıklı bir toplumun oluşması açısından hayati bir değerdedir.

Said Nursi’nin çocuk eğitimi hakkındaki görüşleri çerçevesinde çocuk gelişimi konusunda şu önerilerde bulunabiliriz:

1. Çocuklar şefkate, merhamete ihtiyaç duyduklarından bu yaş grubuna eğitim verecek kişilerin çocuklara yaklaşımının bu doğrultu da olması, çocuk gelişim özelliklerini ve psikolojisini bilmeleri gerekmektedir. Bunun için eğitimcilere bu yönde eğitimlerin düzenlenmesi gerekmektedir.

2. Çocuklarla ele alınan konular somut düzeyde ele alınmalıdır. Çocukların anlayacağı basitliğe indirgenmeli ve tekrar edilmelidir. İşlenen konular basitleştirilmeli çocuğun anlayacağı düzeye indirgenmelidir. Anlatılan konuların ruhuna sadık kalınmalı, konunun ruhuna uygun örneklendirmeler yapılmalıdır.

3. İnsan bilmediği şeyin düşmanıdır kaidesiyle çocuğa anlatılacak şey basit ve çocuğun anlayacağı ve kavrayabileceği bir dilde olmalıdır. Çocuğun fehma, onun çat pat söylediği sözlerle ünsiyet peyda eder; söylediklerini dinler ve anlar. Aksi halde, o insanla o çocuk arasında bir malumat alışverişi olamaz.

4. “Çocuklara der: "Cennet var, haylazlığı bırak."Kur’ân dersiyle temkin verir. Gençlere der: "*Cehennem var, sarhoşluğu bırak. Akli başlarına getirir.*

¹⁶⁵ Said Nursi, Lemalar, s 242

Zalime der: "Şiddetli azap var, tokat yiyeceksin." Adalete başını eğdirir."

Risale-i Nur'da yer alan bu sıralama bize bazı ipuçları vermektedir. Çocuklar cehennemle korkutulmamış, cennet ön plana çıkarılmıştır. Özellikle günümüz çocuk eğitiminde temel aldığı, çocuğa şiddet ya da çocuğu korkutmak yerine ona ödül vererek konsantre edilme durumu vardır. Bu ipucu çocuklara olumlu yaklaşmamız, olumlu örnekler sunmamız gerektiği konusunda bize yol gösterir niteliktedir.

5. Çocukların zihinsel gelişim özelliklerine göre sorular hazırlanmalı, çocuklar da merak uyandırılmalıdır. Her düzeyde bir soru bankası oluşturulmalıdır.

6. Eğitim ortamları cazip hale getirilmeli ve ona göre düzenlenmelidir.

7. Çocuklara yönelik ikramlar çocukların arzu ettikleri, hoşlanacakları tarzda olmalıdır.

8. Çocukların ailesi ile iyi bir iletişim kurulmalıdır.

9. "Risale-i Nur'da öyle manevî bir zevk ve cazibedar bir nur var ki, mekteplerdeki çocukları okumaya şevkle sevk etmek için icat ettikleri her nevi eğlence ve teşviklere galebe edecek bir lezzet, bir sürur, bir şevk, Risale-i Nur veriyor ki, çocuklar böyle hareket ediyorlar."

10. Bu hakikatten hareketle eğitimcinin; çocukların okudukları okulların özelliklerini, derslerini, müfredatlarını, çocuklara okulda neler öğretildiğini iyi bilmesi ve çocuklara buna kıyasla Risale-i Nur'un verdiği zevki tattırması yönünde önlemler alabilecek yeterliliğe sahip olması gerekir.

11. "Elifbayı okumayan çocuklara felsefe dersi verilse sathî olur." kaidesine çocuklara öğretilecek konuların basitten zora doğru planlanması, yapılacak eğitim planında buna dikkat edilmesi gerekir.

12. “Risale-i Nur eczaları, bütün mühim hakaik-i imaniye ve Kurân’iyeyi, hatta en muannide karşı dahi parlak bir surette ispatı, çok kuvvetli bir işaret-i gaybiye ve bir inayeti İlahiyedir. Çünkü hakiki imaniye ve Kurân’iye içinde öyleleri var ki, en büyük bir dâhi telâkki edilen İbni Sina, fehiminde aczini itiraf etmiş, "Akıl buna yol bulamaz" demiş. Onuncu Söz risalesi, o zatın dehasıyla yetişemediği hakiki, avamlara da, çocuklara da bildiriyor.”¹⁶⁶

¹⁶⁶Erişim Tarihi:10.11.2012; <http://www.risaleakademi.com/rnet/caltay/1-eitim-caltay/2316-6-11-ya-grubunda-rsale-nur-etm> adlı web sayfasından faydalanılmıştır. Ali Irmak, 1. Eğitim Çalıştayı.

SONUÇ

Özellikle aile, insan toplulukların en küçük bir modelidir. Sağlam ve güçlü aile, güçlü millet ve devletlerin temelini oluşturmaktadır. Ailenin nesli sürdürme, çocukların biyolojik ve psikolojik gelişimini sağlama gibi çok önemli işlevleri bulunmaktadır. Aile konusu, farklı biçimlerde her toplumun gündem maddelerinin başında yer almakta ve her zaman önemini korumaktadır. Çünkü toplumdaki psiko-sosyal, ekonomik, siyasi ve ahlaki durum, aile kurumunu olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Tarihsel süreç içinde tevhit inancından uzaklaşan toplumlarda, birçok konuda olduğu gibi evlilik ve aile hayatında da olumsuzluklar yaşanmıştır.

İslam'ın gelişi ile birlikte aile bir kurum olarak toplumu yönlendirecek birçok özelliğini yeniden elde etmiştir. Kuran, bireyi aile içinde eğitmeyi hedeflediği için kurumsal olarak aileye oldukça önem vermiştir. Bunun sonucu olarak, İslam öncesi dönemi simgeleyen cahiliye dönemi aile hayatının birçok unsurunu değiştirmiş ve birçoğunu da yürürlükten kaldırmıştır.

İslam dini ve o dinin Peygamberi olan Hz. Muhammed (s.a.v) aileye bu kadar önem vermesine rağmen, özellikle 20.asrın başlarından itibaren maalesef aile yapısının tamamen tahrip edildiği ve ortadan kaldırıldığı bir ortam olmuştur. Efendimizden sonra İslâm, her zaman bütünüyle ve tam saffetiyle tatbik edilebilmiş değildir.

Bugün ise özellikle felsefeden kaynaklanan materyalist görüşlerin yaygın hale gelmesi sebebiyle, imanı tehdit eden birçok zihni şüpheler, evhamlar insanın imanını tehlikeye atığı gibi aile hayatını da ortadan kaldırmaya çalışmış, kaldıramadığı yönlerini de kendine göre yorumlamıştır.

İşte Said Nursî, bu gelişmelerin, Müslümanların dahi imanını tehlikeye sokacağını görerek, bir sel gibi gelen inançsızlık telkinleri karşısında, doğrudan doğruya Kuran'dan ilham alarak telif ettiği Risâle-i Nur Külliyyatı gibi sağlam bir

eser vücuda getirerek birçok konuda olduğu gibi aile hayatının korunması ve gelişimi için çalışmıştır.

Sonuç olarak Said Nursi, aile hayatına son derece önem vermiş ve ailenin temelini İslami bir bakış açısıyla iman çerçevesinde ele alınması gerektiğini söyleyerek ailenin işlevsel hale gelmesini ancak karşılıklı sevgi, güven, sadakat, iffet, şefkat ve merhamet gibi evrensel değerlerle mümkün olabileceğini dile getirmektedir.

KAYNAKÇA

ABANOZ, Mustafa; “*Dinin Aileyi Koruyucu Fonksiyonu*”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005

AKTAŞ, Cihan; “*Sistem İçinde Kadın*”, Beyan Yayınları,1991.

AKYÜZ & ÇAPCIOĞLU, Niyazi & İhsan; “*Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi*,” Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara, 2011.

ARSLANTÜRK& AMMAN, Zeki &M. Tayfun; “*Sosyoloji*,” Çamlıca Yayınları,6. Baskı, İstanbul 2009

AYDIN, Mustafa; “*Kurumlar Sosyolojisi*”, Vadi Yayınları, Ankara 2000.

BARDAKOĞLU, Ali; İslami İlimler Araştırma Vakfı, “*Sosyal hayatta Kadın& Cahiliye Döneminde Kadın*”, Ensar Neşriyat, İstanbul 1996

BERKTAY, Fatmagül; “*Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*”, Metis Yayınları, İstanbul 1996

BEŞER, Faruk; “*Risale-i Nur’da Kadın ve Evlilik*,”Nun Yayıncılık, İstanbul 1997

DÖNMEZER, Sulhi; “*Toplum Bilim*,” Beta basım Yayın, İstanbul 1994

ERKAL, Mustafa; *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, II. Baskı, Filiz Kitap Evi, İstanbul 1983

GÖKÇE, Birsen; “*Evlilik Kurumu ve Aile Yapısı ile İlişkiler*”, Türk Aile Ansiklopedisi, Ankara 1991

GÜL, Gonca; “*Kadınlarda Tesettür ve Mahremiyet*, Semerkant” Dergisi, 160. Sayı, 2012.

İSRAFİLOVA, Faima; “*Kuran’ının Anlatımıyla Aile Hayatı*,” Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2006.

KABAKLI ÇİMEN, Latife; *Türk Töresinde Kadın ve Aile*, IQ Kültür Sanat Yay., İstanbul 2008

MARY, F. Weld; “*Said Nursi Said Nursi Entelektüel Biyografisi*,” Etkileşim Yayınları, İstanbul, 2006.

MARLYN, Yalun; *Antik Çağdan Günümüze Evli Kadının Tarihi*, çev. Zeynep Yelçe & Neşenur Domaniç, Çitlenbik Yay. 2002

MERİÇ, Ümit; “*İleri Endüstri Toplumlarında Aile Kurumu Üzerine Bir Araştırma*”, Aile Yazıları, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1991

NEVEVİ, İmam; Riyazü’s Salihin, “*Peygamberimizin Hayat Ölçüleri*,” Tercüme ve Şerh: M. Yaşar Kandemir, İ. Lütfi Çakan, Raşit Küçük, Erkam Yay., C: II.

NURSİ, Abdurrahman; “*Bedüzzaman’ın Hayatı*,” Kent Işıkları, 5. Baskı, İstanbul Mayıs 2010

NURSİ, Said; “*Gençlik Rehberi*,” Zehra Yayıncılık İstanbul 2011

NURSİ, Said; “*Asa-yı Musa*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSİ, Said; “*Barla Lâhikası*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSİ, Said; “*Emirdağ Lâhikası*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSİ, Said; “*İçtimai Dersler*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Kastamunu Lahikası*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Lemalar*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Mektubat*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Sözler*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Şualar*,” Zehra Yayıncılık İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Tarihçe-i Hayat*,” Zehra Yayıncılık, İstanbul 2011

NURSI, Said; “*Sözler*,” Yeni Aya Basım, İstanbul 2010

ÖZTÜRK, Emine; *Aşk Sosyolojisi*, Cinius Yay. İstanbul 2013

SAYIN, Önal; “*Aile Sosyolojisi*,” Ege Üniversitesi Basım, İzmir 1994

SEZEN, Yumni; “*İslam’ın Sosyolojik Yorumu*,” İz Yayıncılık, İstanbul 2004

ŞAHİNER, Necmeddin; “*Son Şahitler*,” Nesil Yayınları, İstanbul, 2011.

TARHAN, Nevzat; “*Çağın Vicdanı Said Nursi*,” Nesil Yayınları, Mart 2012

TARHAN, Nevzat; “*Kadın Psikolojisi*,” Nesil Yayınları, 64. Baskı, İstanbul 2012

TARHAN, Nevzat; “*Son Sığınak Aile*,” Nesil Yayınları, 18. Baskı, İstanbul 2012

VERGİN, Nur; “*Din, Toplum ve Siyasal Sistem, 75.yılda kadınlar ve erkekler–Bilanço*,” İş Bankası Yayınları, İstanbul 1998

WEB SAYFALARI

Erişim Tarihi, 12.012.2013, <http://fullislam.blogcu.com/bediuzzaman-said-nurs-nin-hayati-ve-eserleri>, Salih-Okur.

Erişim Tarihi:10.08.2012 <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/hakkinda/uzun-biyografisi> Ali Irmak, 1. Eğitim çalıştayı,

Erişim Tarihi:11.10.2012 <http://www.risaleakademi.com/rnet/caltay/1-eitim-caltay/2316-6-11-ya-grubunda-rsale-nur-etm>:

Erişim Tarihi:10.11.201 www.risaleakademi.com/rnyay/makaleler/676 Kadın-şefkat, Serap Akıncıoğlu, Said Nursi'nin Aileye ve Eğitime Verdiği Önem

Erişim Tarihi:05.10.2012 <http://www.sorularlarisale.com/printarticle> Murat Çiftkaya, Nisa Suresinin Işığında Kadın Ve Erkek Arasında Adalet Ve Eşitlik,2011

Erişim Tarihi:05.08.2012 <http://www.bediuzzamansaidnursi.org/icerik/nisa-suresinin-i-kadin-ve-erkek> arasında-adalet, Sorularla Risale, Üstadımızın, Annelere Çocuklarının Muallimi, Üstadı Ve Şefkat Kahramanı Demesinin Sebebi Nedir, Hususen Muallim Ve Üstat Demesinin Hikmeti Nedir?

Erişim Tarihi: 24.05.2012, <http://www.aile.gov.tr/tr/?Sayfa=Gostergeler>, İsmail Doğan, “Evlilik Dışı Beraberlik ve Birlikte Yaşama”, Türk Aile Ansiklopedisi, Yayın Yönetim: Dr. Mehmet Doğan, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 1991, c. II, s. 523-524 Artan boşanma oranlarıyla ilgili olarak bkz. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırtmalar Genel Müdürlüğü, Aileye İlişkin Genel İstatistik Verileri, 2006

Erişim Tarihi:15.07.2012; <http://www.saidnursi.de/kuran-i-kerim/makaleler/242-insan-problemlerine-kurani-cozumler.html>

SAİD NURSİ DE AİLE SOSYOLOJİSİ VE SOSYAL AHLAK

Orhan KUŞUT

ÖZET

Günümüz aile kurumunun maruz kaldığı hastalıklar karşısında bu zamanın ruhuna uygun olarak yeni bir reçete sunmak gereklidir. Böyle bir reçetenin de ancak Kuran ve Peygamber Efendimiz(s.a.v)'in tezgâhında yoğrulmuş bir reçete olması gereklidir. Ahir zaman diye adlandırdığımız günümüz asrının günahları karşısında kendi ömrünün tamamını siper eden Said Nursi Said Nursi, aile üzerindeki tehlikeli durumu sezmiş ve bu zamanın ruhuna uygun olarak başta Kuran ve Hz. Muhammed (s.a.v)'den yola çıkarak reçeteler sunmuştur.

Said Nursi, aile hayatına son derece önem vermiş ve ailenin temelini İslami bir bakış açısıyla iman çerçevesinde ele alınması gerektiğini söyleyerek ailenin işlevsel hale gelmesini ancak karşılıklı sevgi, güven, sadakat, iffet, şefkat ve merhamet gibi evrensel değerlerle mümkün olabileceğini dile getirmektedir. Araştırmamızda bu konu açıklanmaya çalışılmış ve ilgili ayetler ve hadisler çerçevesinde örneklendirmiştir.

Birey ve toplum için hayatî önem arz eden aile hayatını biz de tezimize araştırma konusu edindik ve Said Nursi'de aile sosyolojisi ve sosyal ahlak konusunu inceledik. Tezimiz giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi hakkında bilgiler verdik. Birinci bölümün temel başlığını "Said Nursi'nin Hayatı ve Eserleri" şeklinde belirledik. Bu bölümde Said Nursi'nin hayatını tarihsel süreç içinde özetlemeye çalıştık. Aynı zamanda Said Nursi ve eseri olan Risale-i Nur Külliyyatını tanıtmış olduk.

İkinci bölümün genel başlığını da” Toplumsal Yapı ve Aile” olarak belirledik. Burada genel olarak aile tanımını yaptıktan sonra, aile çeşitleri üzerinde durarak Türk aile yapısının tarihsel sürecini anlamaya çalıştık.

Üçüncü bölümde ise başlığı “Din ve Aile” olarak oluşturduk. Bu başlıkta aile kavramının tarihsel sürecini inceleyerek özellikle ilahi dinlerin aile kumruna nasıl baktığına değindikten sonra asıl konu olan İslam’da aile kavramını ayet ve hadisler ışığında anlamaya çalıştık.

Dördüncü ve son bölümde ise asıl konumuz olan “Said Nursi de Aile ve Sosyal Ahlak” ele aldık. Bu bölümde çağın insanından yola çıkarak; ailenin önemi, kadın-erkek, anne-baba, çocuklar ve özellikle geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın eğitimi üzerinde ve bu konuların tamamının ahlaki boyutu üzerine konu içine serpiştirilmiş bir biçimde ele alarak durduk.

Anahtar Kelimeler: Kuran, İslam, Aile, Risal-i Nur Külliyatı

SAİD NURSI SOCIOLOGY OF FAMILY AND SOCIAL ETHICS

Orhan KUŞUT

ABSTRACT

It is necessary to present a new prescription appropriate for the spirit of today against the diseases family institution has currently been exposed to. Such a prescription has to be molded on the bench of Quran and Mohammed the Prophet. The beautiful person of the century, Said Nursi Said Nursi, who shielded his whole life against the sins of current century-end of the world as we name it- sensed the danger over family, and presented prescriptions suitable for the spirit of this era primarily based on Quran and Mohammed the Prophet.

Never married in his life, Said Nursi Said Nursi, the person of the century, attached great importance to familial matters, like all matters of our era, and introduced significant prescriptions to the diseased of family institution. The present study aims to clarify and exemplify this subject matter within the framework of related verses of Quran and hadiths.

Family life, being of vital importance for both the individuals and the society is the subject of this study and the issues of family life and social ethics in Said Nursi are also studied. The study consists of an introduction part and four sections. In the introduction, we present information on the subject, purpose, significance and method of the study. The main title of the first part is "Said Nursi's Life and Works". In this section, we summarized Said Nursi's life within the historical process and introduced Said Nursi and his work "Risale-i Nur Külliyyat*.

The title of the second part is "Social Structure and Family". In this section, we presented a general description of the family, tried to understand the historical process of Turkish family structure by mentioning some family types.

In the third part, the title was determined to be “Religion and family”. Under this title, we went through the historical process of the concept of family and the perspectives of divine religions on family institution. Afterwards, we tried to understand the main topic of family concept in Islam in the light of verses from Quran and hadiths.

In the fourth and last section, we dealt with our main topic “Family and Social Ethics in Said Nursi”. In this part, based on the person of the century, the importance of family, woman-man, mother-father, children and particularly the education of children, the assurance of our future and the moral dimensions of these subjects were discussed.

Key Words: Qur’an, Islam, family, Risale-i Nur Külliyyat*.